

De vitiis vocis, libri duo. In quibus non solum vocis definitio traditur, & explicatur, sed illius differentiae, instrumenta, & causae aperiuntur ... Cui accedit consilium de raucedine, ac methodus testificandi, in quibusvis casibus medicis oblatis, postquam formulae quaedam testationum proponantur / [Giovan Battista Codronchi].

Contributors

Codronchi, Giovan Battista, 1547-1628.

Publication/Creation

Francofurti : Apud heredes Andreae Wecheli [etc.], 1597.

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/jk4ekes6>

License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

7112/A
7113
7114

ACCESSION NUMBER

PRESS MARK

Received from Dr Turk
on permanent deposit

BAPTISTAE
CODRONCHII PHI-
LOSOPHI, AC MEDICI
IMOLENSIS, DE VITIIS
VOCIS, LIBRI DVO.

*In quibus non solum vocis definitio traditur, & ex-
plicatur, sed illius differentia, instrumenta, &
causa aperiuntur. Vltimo de vocis conseruatione,
praeseruatione, ac vitiorum eius curatione tra-
ctatur.*

Opus ad Stilitatem concionatorum praecipue editum.

Cui accedit Consilium de Raucedine, ac Methodus testi-
ficandi, in quibusuis casibus medicis oblatis, postquam
formulae quaedam testationum proponantur.

*Opusculum non modo neotericis medicis, sed & lurisperitis
ac iudicibus Stilissimum.*

FRANCOFVRTI,
Apud heredes Andreae Wecheli, Claudium
Marnium, & Ioannem Aubrium,
ANNO MDXCVII.

BAPTISTAE

CODRONCHI PHR

LOGO PHR. A. O. MEDIC

IMOLENSIS. DE VITIIS

VOCTIS. LIB. I. DVO.

Propter non solum hoc, sed etiam

propter, sed etiam, sed etiam

propter, sed etiam, sed etiam

propter, sed etiam, sed etiam

propter, sed etiam, sed etiam

propter, sed etiam, sed etiam

propter, sed etiam, sed etiam

propter, sed etiam, sed etiam

propter, sed etiam, sed etiam

propter, sed etiam, sed etiam

propter, sed etiam, sed etiam

propter, sed etiam, sed etiam

propter, sed etiam, sed etiam

propter, sed etiam, sed etiam

propter, sed etiam, sed etiam

ILLVSTRISSIMO,
AC REVERENDISSIMO DO-
MINO, DOMINO GABRIELI
*Palaeoto, S. R. E. Cardinali amplissimo, Ba-
ptista Codronchius felicitatem.*

ELVCVBRAVI superioribus
mensibus (Illustrissime, ac
Reuerēdissime Antistes) ho-
ris quasi succisiuis, opuscu-
lum hoc, de vocis vitio, curatione, ac prae-
seruatione, eo potissimum consilio, vt sa-
cri verbi concionatoribus rem gratam fa-
cerem, atque aliquid vtilitatis afferrem;
sæpenumero etenim iis vox imminuitur,
deprauatur, ac etiam omnino deficit, non
sine maxima christiani gregis iactura, ac
detrimento. sed illud suppressendum es-
se ducebam, & blattis, ac tineis deuoran-
dum relinquere, quippe qui mei ingenii
tenuitatem considerans, illud non solum
sapientum aspectu, sed hac aura ætherea
indignum existimabam. Nonnullorum
autem concionatorum hortatu, ac etiam
aliorum doctorum impulsu, & edere de-
creui, & tuo Illustrissimo nomini nuncu-

EPIT. DEDICAT.

pare volui, non solum quia cum sublimi
ista tua dignitate, qua mirificè præfulges,
summa est coniuncta probitas, religio, ac
sanctitas, quarum virtutum exemplo chris-
tianam Rempublicam quotidie iuuas,
tueris, sustines, verum etiam quia summa
es rerum omnium notitia insignitus, quod
plurima, quæ edidisti opera, omni qui-
dem religione, ac sapientia referta testan-
tur: Adeo ut iam tamquam virtutum
omnium exemplar, admirandus potius,
quam imitandus esse videaris. Huc acce-
dit eximia quædam cõmitas, beneficentia,
ac humanitas, qua omnium tibi gratiam
concilias, & studiosos præcipuè amas, fo-
ues, & cõplecteris. Quamobrem maiori
ne sapientia, an humanitate sis decoratus,
non facilè est iudicare. Ipse autem illud
testari possum, quod licet me de facie nõ
noscas, attamen multis studiis me semper
sis prosequutus, quæ è mea memoria nul-
lum nec tempus, nec obliuio delere pote-
rit. Munusculum igitur hoc, læto, quo da-
tur, animo accipe, & quemadmodum
tuæ Amplitudini sum addictissimus, sic
Deum semper exorabo, ut omnia tua tibi
fortunet, & ad maiora quoq; euehat. vale.

IN LIBROS DE
VITIIS VOCIS, BAPTISTÆ
CODRONCHII MED.

Præfatio.

EX omnibus rebus, quibus Deus Opt.
Max. humanum genus donare, &
decorare voluit, nihil præstantius,
nihil excellentius (anima excepta)
adde etiam nil magis necessarium sermone ei
tributum fuisse, & periti viri testantur, & ipse
rerum usus quotidie nos edocet: Hoc enim abdi-
ta nostræ mentis sensa alteri communicamus,
nostras exponimus necessitates, scientias indo-
ctis impertimus, de gravissimis naturæ, & Dei
mysteriis differimus, & anima ipsa, quæ alioqui
inuisibilis, & incorporea creata fuit, visibilis
quodammodo, & audibilis sensui redditur. Hoc
tandem à bestiis differimus, quæ licet vocem
quandam emittant, ea tamen inarticulata est,
ac imperfecta. Quare si ab homine sermo au-
ferretur, humanitas ipsa quodammodo auferri vi-
deretur, frigerent scientiæ omnes, periret præ-
clara omnium hominum inuenta, delitescerent
omnes animæ virtutes ac potentia, si sermo

P R Æ F A T I O.

mentis index cōticesceret. sed ex omnibus, quæ ex sermone percipiuntur utilitatibus, potior ea est, utilior, ac præstantior, quæ ex diuini verbi prædicatione proficiscitur, ex ipsa enim addiscimus Deum cognoscere, mādāta eius, & Ecclesiæ vniuersalis seruare mysteria, & sacramenta legis, beatorum felicitatem, pœnas, & supplicia improborum, & omnia denique ad vltimum finem consequendum, qui Deus est, necessaria nobis suadet, hortatur, impellit; vi-
 Hebr. c. 4. uus enim (inquit Apostolus) est sermo Dei, & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, & pertingens vsque ad animā, & spiritus diuisionem: & quamuis multi ex lectione librorum ea addiscere possint, pauci tamen ex ipsa operari sciunt, & multo plures ex verbi Dei prædicatione excitantur ac inflammantur, ha-
 ad Pauli- bet enim, ait D. Hieronymus, nescio quid laten-
 num c. i. tis energiæ viua vox, & in aures discipuli de
 epist. 66. auctoris ore transfusa fortius sonat, & D. Ber-
 nardus: solet, inquit, acceptior esse sermo viuus, quàm scriptus, & efficacior lingua, quàm lite-
 ra, nec tam affectum exprimit scribēs digitus, quàm vultus. Hæc est lux improborum homi-
 num, qui ambulant in tenebris, quia Domino
 cap. i. peccauerūt, ut ait Sophonias propheta, hi enim obte-

PRÆFATIO

obtenebrati, ubi errores proprios, ac scelera, & pericula magis cernunt, nisi in sacris concionibus? & nisi esset verbum Dei enunciatum, nulla esset virtus, nullus, qui faceret bonum; omnes erroribus, ac peccatis coinquinati essent, nullum veræ fidei fundamentum, cum fides sit ex auditu, auditus autem per verbum Dei, ut Apostolus scribit, cuius prædicatio quanti sit ponderis, quantique sit magnificiēda, insinuat nobis idem Apostolus adiurans Timotheum per ^{Epist. 2. cap. 4.} Deum Patrem, per Christum eius Filium, per aduētum, ac regnū ipsius, quibus nec maior, nec excellentior alia res excogitari potest, ut prædicet Dei verbum, & de seipso scribens, vā mihi si non euangelizauero. Hac verbi Dei prædicatione, nō potentia timore, nō armorum strepitu, non diuitiarum munere, non carnis voluptate, fidei imperio totum mundum Deus subiecit: unde ait D. Bernardus, tanta lux fidei in toto orbe, & tam subita, nisi de prædicato Iesu verbo, cuius tanta est utilitas, ac necessitas, ut nunquam ecclesia ita in improbos animaduertat, quod facultatem illis adimat audiendi verbum Dei: quamuis excommunicati, schismatici, & interdicti sint. Quis peccatorem, ac vitiosum hominem in spem subleuat, ut veniam

1. Corinth. c. 9.

P R Æ F A T I O.

consequatur? verbum Dei. quis pœnitentem
ad fortitudinem reuocat, & corroborat? quis
iustum de ardua virtutis premio securum fa-
cit? verbum Dei. Quid inter tot aduersa, tan-
tasq; exagitationes tutius animã defendit, co-
natusq; omnes demoniacos infringit, ac irritos
reddit? verbum Dei. Infelices homines ita sunt
his terrenis, fragilibusq; bonis addicti, ita pro-
priis affectionibus obcæcati, ut in Dei, ac pro-
ximæ dilectione admodũ frigeant, & nisi ver-
bum Dei tenebras discuteret, cordaque calefa-
ceret, eosq; excitaret perpetuò in suis prauis af-
fectibus, ac miserabili cecitate iacerent. Sicut
cibus materialis vitæ corporali necessarius est,
ita anima quæ est nobilioris cõditionis, cibo no-
bilissimo, ac spirituali, qui est verbum Dei, in-
diget, ideo Christus Saluator noster dixit, non
in solo pane viuit homo, sed in omni verbo quod
procedit ex ore Dei, ex eo etenim ipsa quodidia-
na spiritualium cognitio crescit, & in bona ipse
homo conseruatur voluntate, ut ab instituto nõ
recedat. Quam plurimi reperiuntur mortales,
qui peccato animam sauciatam habent, & in-
ter multa remedia, quæ pro illius curatione ad-
hiberi solent, nullum efficacius, ac magis presen-
taneum, quàm verbum Dei, reperitur, & hoc
est, quod

P R Æ F A T I O

est, quod Propheta gloriosus psalmorum libro
decantare solebat, misit verbum suum, & sa-
navit eos. Sed quid amplius in probanda verbi
Dei necessitate, utilitate, ac efficacitate labora-
mus? cum multarum heresum in unaquaque
tempestate extinctio, peccatorum plurimorum
cōversio, martyrum voluntaria mors, & ipsius
Ecclesie Dei cōservatio, diuini verbi utilita-
tem, ac præstantiam satis superque testatam fa-
ciant. Et quamuis non desint viri religiosi, qui
ut diuinæ maiestatis gloria magis augeatur, &
pereuntes animas ex teterrimi draconis fauci-
bus eripiāt, ac ad sempiternæ felicitatis pascua
traducant, sacrarum concionum munus susci-
piunt, ac illud prodignitate exequi adnituntur,
cum sæpè usu eueniat, ut vox illos deficiat, vel
saltē imminuatur, quæ orationis est materia:
hinc sit, ut etiam cōciones magno cum anima-
rū detrimento minimè habere possint, & cum
inter præcipua egregii oratoris euangelici offi-
cia sit ipsa pronuntiatio, ad quam pertinet, ut
vocem, gestū, ac vultum rebus ipsis, quas dicit,
appositissimè accōmodet, cum vox potissimum
propriam vim, ut ait Fabius, adiiciat rebus, si
vox præconis verbi Dei erit rauca, vel aspera,
vel gracilis, vel obscura, vel rigida, & perpe-

li. xi. inf.
Orat. c. 3

P R A E F A T I O.

ram rebus, quæ dicuntur, accommodata, quamvis ipse eruditione, rerum scientia, & ingenii acumine sit præstans, tantum abest, ut eius oratio auditores inuet, ut potius tadio, ac fastidio afficiat, & potissimum imperitam multitudinem, quæ rem non pro illius dignitate, ut ait P. Granatensis, sed pro explicandi, atque pronunciandi ratione concipit: videmus enim multos, & rerum optimarum scientia, & dicendi ratione insignes, qui quoniam hac pronunciandi facultate carent, nullos affectus utiles animis auditorum excitent, imo etiam cõtemptui habeantur, cum gestus, oculos, teste Fabio, vox verò aures moveat, per quos duos sensus omnis ad animam penetrat affectus; Cum autem medicorum officium sit, huic spiritali, ac corporali iactura prospicere, & hæc, aliaque mala, quæ in republica christiana maiora imferunt damna, diligenter exacteq; cognoscere, ac prudenter, & cum ratione curare, & nihilominus hucusq; de vocis natura, differentiis, vitiorum ipsius cognitione, ac curatione parum rectè, ac breuiter admodum fuerit scriptum, sapè, ac multum mecum cogitavi, si hac in parte ab aliis quodammodo neglecta, non nihil pro ingenio mei facultate ipsis concionatoribus possem prodesse.

tandem

P R A E F A T I O.

tandem Dei Opt. Max. auxilio fretus decreui
rem hanc, quamvis difficilem, aggredi, & cum
multa non paucis laboribus ad vocem spectan-
tia collegissem, & quamplura problemata scitu
digna enucleassem, ea omnia in eum ordinem,
de quo in primo capite agam, digessi, & nonul-
la medicamenta, vocis rauedini conferentia,
experimentis quam plurimis comprobata ad-
didi, qua ut optatum finem consequi possent,
typis mandavi. spero enim ex his meis lucubra-
tionibus ecclesiasticos concionatores, non solum
pro curandis vocis affectibus, verum etiam pro
voce sana conseruanda, & in malum habitum
vergente, praeseruanda, non modicam utilita-
tem fore percepturos, quod tamen peritorum
iudicio, ac experientia probandum relinquo.

INDEX CAPITVM

LIBRI PRIMI DE VLTIIIS VOCIS.

V ox de quibus propriè, ac impropriè dicatur, cuius variis adductis definitionibus, propria ex Aristotele sigillatim, eius causa efficiens, & quomodo fiat, explicatur, simulq; instrumenta vocem efficientia numerantur	cap. 1
De constructione, ac nominibus aspera arterie	2
De laryngis apellationibus, & constructione	3
De lingua laryngis, ac eius operculo	4
De gurgulione, ac palato	5
Quenam sit causa materialis vocis, & quibus animalibus vox insit	6
De vocis causa formali, ac finali, & quomodo fiat	7
De vocis differentiis, & utrum una tantum sit vox, an plures	8
Quid sit vox acuta, & grauis, & eius causa explicatur	9
De voce magna, ac parua, & causis eius	10
De voce leni, & aspera, & de causis eius	11
De causis vocum præternaturalium, & accidentalium, & primo de causis longæ, & brevis	12
De voce dura, ac molli: de voce constanti, & inconstantibus: de voce gracili, & exili: de voce subtili, & crassa	13
De voce tenebrosa, de tremula, de clara, & sonora, de parua & obscura	14

INDEX CAPITVM.

De voce abrupta, de tarda, de clangosa, de luctuosa

15

*De voce rauca, vel arteriaca affectione, qua à gracis
branchos dicitur*

16

*De voce imminuta, ac deficiente, singulisque eius
caussis*

17

De quibusdam vocum preternaturalium prasagiis

18

Secundi Libri.

De vocis conseruatione, ac praeseruatione cap. 1

*De cura vocis raucae, ac deprauatae, extensiuæ seu in-
flammata dispositione*

2

De cura raucae, ac deprauatae vocis ex catarrho

3

De gargareonis inflammatione vocem ledente

4

De laxata columella

5

*De cura vocis laesæ ob vlcus, vel os amotum, & à
caussis externis*

6

Remedia ad vocem imminutam, ac deperditam

7

BAPTISTAE CO-
DRONCHII MEDICI,
DE VITIIS VOCIS,
LIBER I.

*Vox de quibus propriè, ac impropriè dicatur, cuius
variis adductis definitionibus, propria ex Aristote-
le sigillatim, eius causa efficiens, & quomodo
fiat, explicatur, simulque instrumenta vocem ef-
ficiencia numerantur.*

CAPUT I.

QUicum ratione mederi profitentur, causas
cum actionum nostri corporis, secundum
naturam, tum affectionum præter naturam; ut illas
seruare, has verò à corpore expellere possit, scire
debent; nec modos, secundum quos fiunt actiones,
nec locos, in quibus, & instrumenta, per quæ per-
ficiuntur, ignorare oportet; actionis. n. modus co-
gnitus, præoptiores ad succurrendum nos facit, & lo-
cus nobis indicat, ne illæsis partibus tamquam affectis
frustra molestiam inferamus, affectisque tamquam sa-
nis non opitulemur, instrumenta quoque propria, ac
suam cuiusque ostendunt curationem; cum autem nos
decreuerimus hoc commentario explicare, quo pa-
cto, ac quibus remediis vox sana seruanda, ac robo-
randa sit, vel parum à sanitate declinans præseruanda,
& vitiosa vox curanda, operæ pretium est, ut pri-
mum quid sit vox, & à quibus causis fiat: mox quo-
modo, ac quibus instrumentis, & de eorum stru-
ctura; deinde quot sint vocis differentia, & quot
eius læsiones; tandem quæ in hac parte à medico
præfagiri possint, aperiamus. sed priusquam demō-
strare aggrediamur, qua ratione vox ex naturæ in-

stituto perficiatur; animaduersione dignum est, *Vox, de quibus proprie, vel impro- prie dica- tur.*
vocē improprie, vt scribit Plutarchus, etiam bru-
 tis, & anima prorsus carentibus rebus tribui; pro-
 prie verò vocē articulata[m] esse, *φωνήν* ab illustra-
 do mētis cōceptu græcis dictā, ideo nō cuiuscūq;
 animalis, sed hominis tantum. cum enim vox sit
 voluntaria actio, & præcipua omniū animæ no-
 stre actionum (nam mentis nostræ cogitationes,
 vt dictū fuit, aperit, ac patefacit) & bruta discursu
 ac cogitatione careant, proprie de eorum voce
 non debet accipi, cum in ipsis passionum tantum
 naturalium, sicut & hominum nonnunquam sit
 nota, & hæc distinguitur ab ea, quæ vi, ac coactè,
 vt est vox stertētium, tussientium, ridentium, flen-
 tium, ac plorantium, quæ vox in pueris vagitus di-
 citur; ideò Solinus dixit, nascētium primā vocem
 esse vagitū; & solū Zoroastrem ea, qua natus fuit
 hora, risisse. improprie verò dicitur vox, cū & in-
 articulata sit, & syllabis nō explicata, nec ex mo-
 tu cogitationis, ac deliberationis prolata. Plato, *Vocis de- finitio ex Platone.*
 vt auctor de historia philosophica testatur, vocē
 hoc pacto explicauit, vox est imperio cogitatio-
 nis emissus ore spiritus, & aër impulsus, qui per
 aures, & cerebri neruos in animū vsq; peruenit;
 quā vocis definitionē aliis verbis Plutarchus scri- *lib. 4. de Plat. phis- los. c. 19.*
 bit: vox est spiritus per os à mente ductus, aërque
 iectus per aures, & cerebrum, & sanguinem ad
 animam vsque traiectus. Grammatici, vt idem *in cōmēt. de musi- ca.*
 Plutarchus scriptum reliquit, vocem definiebant
 esse aërem percussum, cadētem sub sensum audi-
 tus, vt interim alias definitiones, seu potius descri-
 ptiones ex epicuro, stoicis, ac Pythagora relatas

*definitio
Galen.*

silentio inuoluamus. Galenus propriam, ac veram vocis definitionem attulit tantum in commentario illo, de voce peculiariter edito, quæ ipse sæpè, ac sæpius aliis in libris citat, & iniuria temporum nobis substulit, ideò illa vocis definitio ab

Cap. 2.

iplo tradita in libro, de dissectione vocalium instrumentorum, vox est aer percussus; communis quædã est vocis descriptio, in qua duntaxat caus-

*Arist. de-
finit.*

sam materialem attingit. Aristoteles duas attulit de voce definitiones, vnam perfectam, & alteram imperfectam, hanc tradidit in sectione 27.

Probl. 9.

problematum, cum dixit: vox est spiritus sursum versus elatus, partibus quibusdam veluti instrumentis conficiendus, absoluendusque. quæ definitio causam duntaxat materialem explicite, &

*à text. 87
usque ad
90.*

efficientem implicite complectitur: Vocis absoluta definitio colligitur ex libro 2. de Anima, quã Aristoteles methodo diuisiua indagauit, vox scilicet est sonus animalis ex percussione respirati aeris ab anima ad arteriam, cum imaginatione aliqua, vt ei benè sit; quæ vocis definitio omnes illius causas, efficietem nempe materialem, formalem, & finalem continet, & erit à nobis singulatim explicanda, si primum nouerimus, quod

*non omne
sonum esse
se vocem
probat.*

quamuis vox sit sonus, non omnem tamen sonum esse vocem, sicut in inanimatorum, nam qui ex fluctibus, vel ventis fit strepitus, neque qui ex allisis fit lapidibus fragor, vox est, sed animati aliquis sonus vox est, at neque cuiusuis animati sonus vox est, qui enim per complosionem manuum, vel per screatum, vel per tussim fiunt, soni sunt,

sunt, & non voces, ideò vox est sonus animati, qui per vocalia fit instrumenta, quamuis ab iis quomodocunque factus sonus vox haud sit, veluti etiam supra diximus, tussis enim ab iis erumpit, nec vocem emittere dicitur qui tussit, quando autem cum imaginatiua significatione hæc mouentur, tunc demum factus ab iis sonus vox dicitur, præterea cum vox sit sonus, ex aëris percussione, non omnis tamen aëris percussio vocem efficere potest; vt testatur Galenus cū opus sit symetriad quandam, ac conuenientiam esse substantiæ rei percutientis simul, & roboris, quo aliquantisper aër resistat, neq; primo statim impetu, ac coitione victus deiiciatur. hanc autem symetriad in animalibus cartilaginem adeptam esse scribit idem Galenus, cū molliora, quàm pro ipsius natura præ imbecillitate aërem ipsum remissus percutiat, duriora verò facile ipsum evertant, adeò vt non maneat amplius, neque resistat ad percussione excipiendam, sed subducatur se, atque aufugiat, & fluere potius, quam percuti videatur; præterea nō est ignorandum, quod cum vox sit sonus, & non quilibet sonus, sed animalis tantum ad conceptus proprios promendos, vel passiones exprimendas in animatis quidem sonare tribui posse, vocare autem nequaquam, nisi duntaxat improprie metaphoricè, & secundum similitudinem; vt quæ voci animalis simile quid habeant, sicut instrumentis musicis tribuere solemus, dicentes hunc, vel illum bonam, vel malam habere vocem, habita ad vocem humanam

quemlibet animalis sonum non esse vocem.

ex qua aëris percussione fiat vox. lib. 7. de usu par. c. 4.

in animalis sonare, & non vocare tribui.

lib. 2. de
Anima.
efficiens
caussa
Vocis.
animam
esse caus-
sam prin-
cip.
lib. de vo-
cal. instr.
dissect.
cap. 2.
lib. 16. de
usu par.
cap. 3.
varias
partes a
Galeno
pro voce
efficienda.
Larynx.
cap. 1. c. 4.
c. 5. & 6.
c. 13.

cap. 4.

comparatione; quemadmodū enim in voce hu-
mana numerus, harmonia, dictio, seu locutio cō-
siderantur, ita & instrumenta musica hæc eadem
imitantur, vt egregiè, ac multis explicarunt Phi-
loponus, ac D. Thomas. Efficiens caussa vocis est
animal, anima, & organum; diuersa tamen ratio-
ne: animal, vt quod; anima, vt quo principali; or-
ganum, vt quo instrumentali: quod anima sit
caussa efficiens principalis vocis, probat Galenus
his verbis: vox fit ab animali facultate, cum o-
mnis voluntaria actio ab animali facultate pro-
ueniat, arbitrato verò nostro vocem tum edi-
mus, tum sistimus, anima siquidem conceptus
suos, & passiones explicare intendens median-
te efflatione, & vocalibus instrumentis vocem
gignit. Et alibi scribit; vocem fieri per instru-
menta, quæ nervos à cerebro assumerent, cum
sit animalis actio principalissima. Quænam au-
tem pars sit pro caussa efficiente vocis instru-
mentali, statuenda ex Galeno non lenis est diffi-
cultas, cum ipse quamplures diuersis in locis par-
tes vocis instrumenta esse dixerit, laryngem
enim vocis instrumentum esse asserit libro 8. 16.
7. & 13. de usu partium, nec non libro de vocal.
instr. dissectione, quod probat primo ex ipsius
laryngis compositione; nam ex nervis, qui mo-
uent, ex musculis, qui voluntari obediunt, & ex
cartilaginibus, quæ percutere spiritum simulque
resonare possunt, constituta est secundo expe-
rientia ipsa in libro 2. de placitis Hippocratis, &
Platonis, laryngem proprium esse vocis instru-
mentum,

mentum, eo argumēto patet, si infra asperam arteriam incideris, vocale animal amplius non erit: Attamen non laryngem, sed laryngis lingulam *lingula laryngis. cap. 6. cap. 13.* esse proprium vocis instrumentum, in libro primo de locis affectis, & in libro septimo de usu partium scripsit, in spatio laryngis interno corpus quoddam locatum est, quod neque substantia, neque figura cuiquam eorum, quæ in toto sunt animal, est simile, & est vocis instrumentum; simile autem est linguæ alicuius fistulæ, quod cum moderatè à musculis aperitur, & committitur, vocem efficit, cuius quidem particulæ ad vocem formandam necessitatem explicat his verbis: Quod absque lingua inutilis sit fistula, ipsa per se res indicat; vox enim fieri *quomodo fiat vox.* non potest nisi transitus angustetur, nam si amplior omnino totus fuerit, relaxatis iam primis duabus cartilaginibus, & à sese distantibus, aperta verò tertia, haudquaquam fieri vox poterit, quod si leniter spiritus efferatur, expiratio fit sine sono, sin verò repentè simul, ac vehementer spiritus effundatur, vox tunc verè efficitur, ut autem vocem edat animal, indigeret omnino ea spiritus motione, quæ ab infernis repente simul erumpat, indiget autem nihilominus hæc transitu etiam angustiore, qui in larynge est, non tamen simpliciter angustiore, sed qui paulatim ex amplo ad strictius tendat, paulatimque rursus ex angustiore amplificetur, idque protinus efficit lingula id est lingua laryngis. Præterea in libro primo epidem. & in lib. 7.

aspera de comp. med. loc. asperam arteriam, & fauces
arteria, vocis esse instrumenta statuit, & in lib. 6. de usu
ac fauces. partium ac in 2. & 3. libro de plac. Hipp. ac Plat.
com. 2. pulmonem ipsum probans contra Chrysippum
text. 78. voces ex thorace, & pulmone, non autem ex cor-
cap. 1. de emitti: insuper libro de vocal. instr. dissect.
cap. 2. ait instrumenta vocis esse musculos, ac nervos,
9. eo quod sit voluntaria actio ab animalis faculta-
cap. 4. te proveniens, voluntarie verò actiones per mus-
7. culos, ac nervos perficiantur, in lib. vero 7. de usu
cap. 2. partium cartilaginem asperæ arteriæ, & in lib. 4.
pulmo, de loc. affect. gutturis musculos esse vocis instru-
musculi, mentum, asseuerat. Nihilominus inconstantia
ac nervi. minimè Galenus arguendus est, si variam de in-
cartilago. strumētis rationem animaduertamus, alia enim
cap. 4. sunt longinqua, & communia, & alia propinqua,
cap. 6. & propria, priora sunt expirationis, & effratio-
musculi nis organa, veluti thorax, pulmo, septum trans-
gutturis. uersum, inter costales interiores muscoli, ideò
instru- ipse Galenus lib. 2. de vocal. instr. dissect. asserit,
mentorum quod thorax, & pulmo vocem non efficiunt, cum
vocis & a- percutere comprimereque spiritum non possint,
ria confi- qua in vocis generatione est opus, sed tanquam
deratio, spiritus meatus existentia vocem faciunt, poste-
ex quo cō- riora verò instrumēta sunt aspera arteria, larynx,
traditio muscoli laryngem aperientes, claudentesque,
in Gale- eiusdem intetior subiungens membrana, lingu-
no tolli- la, & recurrentes nervi, quæ quidem partes ad
tur. vocem edendam necessariae sunt, reliqua verò ut
cap. 2. palatum, & gargareon voci commodant, & ali-
 quantisper deseruiunt, adauget enim eam pala-
 tum

tum veluti ischion quoddam, id est vocis refractorium præpositum, & Columella quasi plectrum, ut est docta Galeni sententia; si organa vocis alia ratione consideremus, ut sunt composita, vel simplicia, composita erunt aspera arteria larynx, & lingula, simplicia verò muscoli, membranae, ac nervi; ideò non est mirum, si Galenus tot partes dixerit esse vocis instrumenta, cum modo de lōginquis, & communibus, modo de propinquis, ac propriis verba fecerit, & aliquando simplicia, nonnunquā verò eam cōposita vocis organa explicare voluerit; pluribus tamen in locis decrevit laryngem esse proprium, ac principalissimum vocis instrumentum, cui etiam subscripsere Aucienna, ac Philocopus.

lib. 7. de
usu par.
cap. 5.

De constructione, ac nominibus asperæ arteria.

C A P. I I.

INter cæteras de vocis essentia speculationes illa de instrumentis voci famulantibus fortasse est potior, ac scitu dignior, cui quidem cum cognitio structuræ illorum non modicum lucis, ac utilitatis, afferat de ea verba facere decrevimus; quòd tamen commodè præstare non possumus, nisi etiam diuersitatem, ac confusionem nominum, quibus Galeni interpretes has, & alias viciniore nuncuparunt, explicauerimus. scire igitur operæ pretium est, quod duo insignes meatus à lato oris spacio inferiori incipiunt, quorum

lib. 7. lib.
8. lib. 13.
lib. 16. de
usu par.
lib. 2. de
plac. Hip.
& Plat.
lib. 3. p. 10.
tr. 2. ca. 1.
in li. 2. de
anima.

*Aspera
arteria
situs,
ortus, &
compositio.*

vnus posterius ad spinam inspicitur & œsopha-
gus, seu gulæ appellatur via, per quam cibus, &
potus dilabitur in ventriculū, alter antè iuxta
pronam colli partē apparet, & aspera arteria di-
citur, via aeris, ac spiritus ad pulmones, hæc enim
à faucibus propendens, quibus arctissimè est ad-
stricta, longo ductu instar caudicis cuiusdā deor-
sum fertur, in duas que regiones primū biuio dis-
tracta, mox in minores, deinde in minimas coan-
gustata in pulmonis vniuersam substantiam ex-
currit, huius substantia magna ex parte cartilagi-
nea est, partimq; mēbranea in orbem circumq;
acta, innumeros enim ferè orbes, circulosve qua-
si annulos gerit, hoc ordine inter se connexos, &
adhaerentes, vt superiores sint maiores, proximè
verò deinceps sequentes proportionè minores,
quò ad fistulas mucronatas in angustissimū desi-
nentes constituent, hæc fistulæ ex annulis cartila-
ginosis cōtextæ, mediæ inter venam arteriosam,
& arteriam venosam in extremos vsq; pulmones
decurrunt, cartilaginee cōmittuntur. primū pro-
priè cuiusque cartilaginis membranæ interuen-
tu, circulares enim asperæ arteriæ cartilaginee
membrana quadā integuntur, quæ ex demissio-
ribus, elatioribusq; sui partib. processus expor-
rigens, illorum interuentu cartilaginee inuicem
connectit, velut membraneum inter duas carti-
lagines sese recipientes vinculum efformans;
Neq; solū inter cartilaginee, vbi æqualiter ab in-
uicem distant, eiusmodi consurgit vinculum, ve-
rum etiā ab extremis, tenuissimisq; cartilaginum
partibus

partibus membranei processus educuntur, partes eas ita colligantes, & cartilagine vna cum ligamento à processibus illis conflato, continuū veluti efforment circulum. His cartilaginib. membranisque alia duæ accedunt membranæ, tunicae appellatæ, atque vna quæ tenuis est, externam arteriæ superficiem, vnde quaq; velut indumentum quoddam complectitur, membraneis illis cartilaginū vinculis pertinacissimè conata, altera internam totius arteriæ sedem succingit, & ad cartilaginum inter se colligationis robur plurimum auxiliatur exteriore tunica crassior, & validior, multisque rationibus dignior, & interna superficie levis, pinguiq; quodammodo humore oblita, quamvis non vnde quaq; eandem seruet crassitiem, in laryngis enim cavitare crassior euadit, vbi verò lingula laryngis conniuet, vtrinque ad latera dura, callosaque efficitur, in ramis verò per pulmonis substantiam diffusis tenuior euadit, in caudice verò medio modò se habet, & hæc tunica per vniuersam arteriæ cavitatem rectas quassdam in longitudinem fibras habet. Quod igitur ex cartilagine, & membrana est compositū, trachæa arteria vocis simul, ac respirationis est particula, nam per hanc inspiramus, & rursus expiramus, efflamus, atq; vocem edimus, quæ arteria simpliciter à veteribus, trachæa verè aspera postmodū ab inæquali, qua cōstat substantia, fuit nuncupata, quā & alii bronchon, seu bronchū, quæ admodū, & cartilagine, quib. cōstat brōchia appellat, vt legere est apud Gale. plurib. in locis, ac

*Aspera
arteria
nomina.
lib. 7. de
anat. c. 1.
lib. 7. de
diff. par.
cap. 2.
lib. 1. de
cor. hum.
appel. c. 9.
lib. 2.
c. 5.*

Ruffum Ephesinū, posteriores verò guttur quē-
admodū, & nōnulli alii eius caput nominarunt.

De laryngis appellationibus, & constructione.

C A P. I I I.

EA pars, quæ à græcis larynx, à latinis verò pro-
priè guttur appellatur, caput est, seu supre-
ma, vel finis superior asperæ arteriæ, quā & bron-
chi caput antiquiores appellarunt, à quam pluri-
mis verò auctoribus, & interpretibus epiglottus
perperam vocatur, qui est propriè ipsius opercu-
lum, & quibusdam in locis Galeni pro larynge
gutturis caput And. Lacuna vertit, sicut alii Gale-
ni interpretes in lib. 3. de san. tuen. cap. 2. & lib. 4.
aph. comm. 34. lib. 2. de plac. Hipp. & Plat. cap. 4.
& Paulus Crassus Ruffi Ephesii interpres lib. 1.
cap. 9. & cap. 24. pro larynge, vel bronchi sum-
mitate guttur interpretatur. Hanc partem etiam
pharynga appellatam esse tradit Galenus, cum
tamen veteres græci hoc nomē faucibus adapta-
rint; hanc itaq; partem, quæ est primum, ac pro-
prium vocis edendæ organum, in collo extare ap-
paret, sursumque nobis transglutientibus fertur,
& constituitur, ex cartilaginibus, musculis, liga-
mentis, tunicis, nervis, venis, & arteriis, Cartilagi-
nes, quibus conflatur, ex Galeno sunt tres magnæ
nihil, neque figura, neque magnitudine, iis, quæ
asperæ arteriæ insunt, similes, prima, quæ & am-
plissima & anterior est gibba, quam & tangimus
intus caua scuto quodammodo similis non ro-
tundo vndique, sed prælōgo, quo antiqui in præ-
lūs uti

*lib. de Vo-
cal. instr.
dissect.
cap. 4.
lib. 7. de
Vss part.
cap. 11.
Cartilagines.*

iis vti solebant, cuius ratione scuti formis carti-
 lago vocata est, ab aliis verò epiglottalis siue
 eglottalis, quod longam habeat figuram exterius
 oblongam, interius concavam, vt mediam circu-
 li partem efformat, hanc verò geminam obser-
 uauit Vessalius potissimum in viris; secunda car-
 tilago quanto priore minor est, tanto maior est
 tertia maximeque sui portione, in posterioribus
 laryngis sedibus reponitur, qua stomachus deor-
 sum à faucibus fertur. Quantum enim scutifor-
 mis cartilago à perfecta circuli figura deficit, hoc
 ipsa superiori posteriorique eius parte supplet in-
 terna huius cartilaginis amplitudo exactè leuis
 est; posterior autem ipsius sedes stomachum spe-
 ctans, longa extuberat linea, secundum cartila-
 ginis longitudinem spinæ quasi modò exporre-
 cta; cætera verò ad cōstructionem, situm, ac con-
 nexionem huius membranæ attinētia fusè Ves-
 salius explicat: hæc cartilago apud antiquos nul-
 lum peculiare nomen habuit, ideò à recentiori-
 bus innominata cartilago dicitur, à quibusdam
 verò aliis circularis, siue annularis, eò quod cir-
 culi seu annuli quæ Thraces dextro pollici sagit-
 tantes imponūt, figuram referat, Tertia cartilago
 laryngis, cuius oram superiorem arytenoidi ana-
 tomicorū plurimi vocant à figura superioris par-
 tis vasorum, quibus aqua funditur manibus simi-
 litudine hæc ab omnibus vnica, ac simplex descri-
 bitur, duplex verò à Vessalio cōstituitur, quarum
 vna dextro secundæ cartilaginis lateri, altera si-
 nistro innititur sinum leuem, & altè latis cala-

lib. 1. de

corp.

hum.

Tab. cap.

38.

tum obtinens, quo secundæ cartilaginis tuberculum excipit: itaque articulatur, vt ad internam laryngis amplitudinē, ac rursus extra illam moueri possit, hæcque cæteris laryngis cartilaginibus maximè mobilis existat: vtriusque cartilaginis basis ampla est, & anteriori sede in longum processum finit in interiora laryngis exportectū, superiores verò harum cartilaginum partes sensim à basi inuicem dehiscentes, ac dein tenuiores, mollioresque, & adiposæ redditæ, mutuo vniuntur, & dexteræ cartilaginis superior pars sinistræ cartilaginis parti coniuncta, eam laryngis sedem extruit, quæ illi vasorum parti cōgruit, qua manibus aqua effundi solet: hæc laryngis sedes adeò mollis flexibilisque est, vt vomentibus in internam laryngis amplitudinem antrorsum reclinetur, asperamque arteriam adeò exquisitè integat, vt ne minimum quidem ex vomitu arteriæ ipsi illabatur: Rectissime laryngem ex cartilaginibus, & his plurimis esse constitutam testatur Galenus, vt ad edendam vocem resonaret, ad spirandum non concideret, & ad voluntatem nostram moueri posset; non enim vt meatus solus, sed vt instrumentum voluntarium inseruit, tribus verò, & non pluribus cartilaginibus esse conflatum ad duplices genere illius motiones dilatationis, videlicet, ac constrictionis, clausionis, & apertionis Galenus explicat. Aduersus tamen Galeni, Vessalii, ac Falloppii sententiam Realdus Columbus peritissimus Anatomicus laryngem ex ossibus; non autem ex cartilagi-

*lib. de Gal.
eal. instr.
dissec. c. 6.*

*Laryn-
gem non
esse ossi-
proba-
tur.*

tilagi-

tilaginibus constructam esse arbitratur sola sua
 experientia nixus, cuius opinionem probare non
 possumus, cum rationes allatae à Galeno hac in
 re contrarium persuadeant; si enim laryngis cor-
 pus ex ossibus factum fuisset, primum quidem
 duritie gulam tibi proximam comprimeret, de-
 glutioniq; impedimēto esset, deinde pōdere suo
 linguam, ac os hyodes traheret, eorumq; actio-
 nes obladeret, praterea maioribus musculis, ut-
 pote grauius corpus moturis indigeret, ob idque
 multa angustia, ac turpitudine in hac parte contin-
 geret; si verò ex tenuibus ossibus fuisset constru-
 ctum, facile ea essent confracta, quippe quae fra-
 gilia, rebusque omnibus extrinsecis exposita es-
 sent, praterquam quod si hac pars ossea fuisset
 facta, vocis aptum instrumentū nequaquam es-
 set; duram enim, ac sœuam in aëra percussione
 faceret: nam quod adeò molle est corpus, ut ce-
 dat ac consentiat, vocem facere non potest, neq;
 quod durum est, quodque promptè aërem, tum
 secat, tum euertit, verum quod moderate cedit,
 blandeq; spiritum pulsat, id certè vocis causa ef-
 ficitur, cartilagine verò mediam sortitæ sunt in-
 ter carnem, & ossa, naturam; caro enim à spiritu
 euerti potest, & os sœuam percussione facere
 solet, ideo ex illis compositum instrumen-
 tum ad vocem edendam fit aptissimum. Porro
 quod primum in larynge vox formetur, quodq;
 dilatetur plurimum, ac comprimatur, aperia-
 turque, ac claudatur ad ynguem, nonnunquā su-
 pernum eius orificium aptior ei fieri constructio

*lib. de Geo-
 cal. instr.
 dissect. c. 6.*

*lib. 7. de
 usu par.
 cap. 4.*

nulla poterat, quàm ea, quam nūc habet ex hisce
 cartilaginibus mutuo applicatis, quas moueri per
 musculos oportuit, ob id musculi cū proprii, tum
 communes in larynge facti sunt, de quorum nu-
 mero scriptores inter se non consentiunt, nam
 proprios musculos duodecim habere humanam
 laryngem vna cum Galeno asserit Vessalius, de-
 cem verò tātum esse arbitratur Valuerda, ac Pic-
 colhominus, & nouē Columbus, ac Falloppius
 reperiri existimant: communes musculos, octo
 habere scribunt Galenus Vessalius, ac Valuerda,
 sex Falloppius, quinque Columbus, & quattuor
 tantum Piccolhominus statuunt: ex peculiaribus
 laryngis musculis, auctore Galeno, decem tribus
 cartilaginibus sunt cōmunes, quorum quattuor
 primam cartilaginem secundę cōnectunt, in ani-
 malibus magna voce præditis, alii quattuor in
 omnibus animalibus secundam tertię commit-
 tunt, alii duo primam tertię copulāt, reliqui duo
 ex duodeno numero in basi tertię cartilaginis
 sedem habent: iam primi duo ex commemoratis
 partes laryngis anteriores coniungunt, & magnā
 laryngis cartilaginē claudunt, subsequentes verò
 duo eas, quę in intimis sunt abditę, referant, alio-
 rum sex quattuor cartilaginem artenoidem ape-
 riunt, reliqui duo claudūt. His auxiliantur trans-
 uersi duo musculi in pluribus animalibus coales-
 centes, qui basim tertię cartilaginis constringūt,
 ex duodecim verò laryngis propriis musculis re-
 statur Vessalius octo laryngem arctare, quat-
 tuor scilicet primam secundę nectentes, & duo
 tertiam

tertiam primæ committentes, ac demum duo in
basi tertiæ cartilaginis expositi: quattuor verò
ipsam referant, aperiuntque, illi nimirum, qui ter-
tiam secundæ iungunt. Octo communes muscu-
li his multo maiores solique scutiformi proprii,
qui laryngem cum vicinis partibus adnectunt,
alterius motus sunt duces, quo totus spiritalis
meatus dilatatur, ac contrahitur, quorum duo ex
minoribus ossis hordeos lateribus orti, post verò
secundū longitudinem omnem scutiformis par-
te anteriore, ac superiore producti ipsam scuti-
formem trahentes, à posterioribus eam cartila-
ginibus abducunt, meatumque amplificant, alii
quattuor sequantur, quorum duo ab ipsa scuti-
formi exorti, sed ad pectus tendentes aliis duo-
bus commiscuntur, illis solum animalibus, qui-
bus magna sunt, & totus larynx, & cartilago scu-
tiformis. Hi prædictis contrariam, actionem, ac
positionem habentes partes scutiformis inferio-
res contrahunt, traduntque infra, cum eo leuiter
asperam arteriam contrahentes, ac constringen-
tes, ut neque reduplicetur quicquam, neque ap-
plicetur, cum homo vult loqui, reliqui duo tras-
uersi ex obliquis scutiformis partibus enati, de-
inde in orbem œsophagum complectētes simul
inter se coeunt, illasque partes primæ cartilaginis
protrahunt, secundæque applicant, quo meatus
constringatur. considerat Vesalius tamen Gale- *lib. 2. cap.*
num octo enumerasse, sex verò tantum explicaf- *21.*
se, qui soli scutiformi cartilagini, non autem a-
liis duobus committuntur; ipse verò Vesalius

præter eos sex, alios duos obseruauit ex media interiori ossis hyodis sede explantatis, & radice laryngis operculi insertos, quibus id munus est concreditum, vt laryngis parte anteriori, ac superiori producti ipsam scutiformem trahentes à posterioribus operculum cibus, potuque depressum, denuo eleuent. Quia verò muscoli mouere nō possunt, nisi ad ipsos virtus motrix fluat à cerebro per neruos, idcirco neruis hanc virtutem ad ipsos deferentibus indiguerunt, quare à sexta coniugatione nerui duo, vnà cum arteriis carotidibus inferius ducuntur, collumque præterlapsi, dum per thoracem deferuntur, in duas diuiduntur partes, quarum altera vtrinque enata neruum efficit, qui per eandem reuertitur viam, qua prius descenderat; recurrit enim continuè asperæ arteriæ adhærens ad sex musculos, à quibus aperiri, ac claudilarynga contingit, eisque communicatur vocis efficiendæ gratia: nam, si quando lædantur hi nerui, vox aut vitatur, aut in totum aboletur, dexter neruus ad claues permeans circum ramū arteriæ magnæ, qui ad dextram axillam fertur, veluti circa rotulam quandam obuolutus reflectitur, fursumque recurrit, & in tres laryngis musculos suæ partis dispergitur, sinister longissimè productus circum maximam arteriam obuoluitur, ea potissimum parte, qua primum à corde emergens sese ad spinam inflectit, inde ad laryngem recurrit, & in reliquos tres suæ partis musculos dispergitur. Cum autem musculi duo, qui laringā claudunt, fortissimam

firmam habeant actionem, ideò factum est, ut ^{Nervi} nervorum recurrentium plurimum in ipsos distribueretur, nervusque vnus solidus ad fines ipsorum, secundum vtrumque musculum supernè deorsum descendens pertineret: Ibi igitur duo nerui vocales recurrentes, seu reuerſui à Galeno dicuntur, quorum beneficio musculi ^{li. de diff-} laryngis virtutem motiuam à cerebro acquirant, ^{sec. vocal.} larynx etiam ex venis, & arteriis est compoſi- ^{ner.} ^{venar.} ^{arteriar.} ta, quas partim ab arteriis iugulatibus, & venis internis, partim verò ab extrinsecis iugulatibus, larynx verò rarum, aut peculiare ligamentum ^{Ligamentum} prorsus nullum obtinet, præter membranea, ^{Tunica} articulos orbiculatim cingentia. Postremò in interna parte larynx habet tunicam paulo crassiores, inter quam & cartilagineſ pinguedo quædam reposita est, quæ tunica pinguior simul cum viscido, quo vndique obtinetur humore, ad facilem aëris ductum conferre videatur, atque etiam in magnis clamoribus multique motibus exicceretur, voxque deficiat plurimum accommodare. Huc quoque faciunt as- ^{Glandes} peræ arteriæ ad laryngis radicem vtrinque appositæ glandes, humore siquidem meatū imbuunt viscido, ac pingui, quantus verò eiusce humoris ad vocem vsus sit, in dies fistulas humectate oleo inungi vidētes docemur, neq; huiusmodi humori procreādo hæ tantū glandes sufficiunt, verum, & aliæ laryngi appositæ sunt satis insignes, & glandi forma perquam similes, quæ saliuam procreāt, & asperam arteriam, ac stomachum cum tota

li. 4. epid. oris amplitudine humectât, quæ ab Hippocrate spongiæ, & à cæteris græcis paristmiae, & antiades, à latinis verò tonsillæ, ac amygdalæ vocatæ sunt, quamuis glandularum inflammationes antiadas, ac paristmia etiam appellarint.

De lingua laryngis, ac illius operculo.

C A P. I I I I.

Gal. lib. 7. de usu par. c. 13. **I**N spatio laryngis interno, ex quo emittitur & recipitur spiritus, corpus quoddam locatum est, quod neque substantia, neque figura cuiquam eorum quæ in toto sunt animali, est simile, primumque, ac principalissimum vocis instrumentum, quod duo tertiæ cartilaginis processus in media laryngis cauitate, pingui membrana obducti constituunt, in cuius etiam vtrique parte natura foramen vnum prælongum supernè, infernè instar linea cuiusdam angustæ, vt rima, ac fissura verius, quam foramen appareat, præterea ipsi foramini, quod clausionis est causa, parte interna ventriculus, seu cauitas non parua subiicitur, ad quam cum aer vias nactus amplas, in animal ingreditur, rursum que exit, nihil in ventrem pellitur. Hanc partem veteres vocarunt glottidam, id est lingulam, & glottan, seu glottin, id est linguam laryngis, ab ea lyngularum similitudine, quæ ex duabus arundinum laminis compactæ, tibiis accommodantur. nostri verò laryngis rimam appellant: hanc græcè epiglottidam à Caleno nūcupari perperam asserit Guilielmus Cop-
pus in

*lib. 7. de
usu par.
cap. 13. &
lib. 16.
cap. 4.*

pus in primo libro de loc. aff. cap. 6. & Nicolaus Rhegynus, Andreasq; Lacuna in libro 16. de usu par. cap. 4. & in lib. 7. de loc. affe. cap. 13. quo in loco ait Galenus ex versione Coppi epiglottin esse proprium vocis instrumentum; epiglottis autem est laryngis operculum, quod quidem voce, nisi fortassis ad illius aliquam modulationem accommodat, hanc verò partem laryngis, nempe rimam summè necessariam esse, & præcipuam ad vocem edendam. hinc patet, quod vox fieri non possit, nisi transitus angustetur, nam si amplior omnino totus fuerit, haud quaquam fieri vox poterit. Quod si leniter spiritus efferatur, expiratio fit sine sono; si verò repete, simul ac vehementer spiritus effundatur, suspirium efficitur; ut autem vocem edat animal, indiget omnino etiam ea spiritus motione, quæ ab infernis repente simul erumpat; indiget autem nihilominus hac transitu etiam angustiore, qui in laringe est; non tamen similiter angustiore, sed qui paulatim ex amplo ad strictius tendat, paulatimque ex strictiore laxetur, id quod penitus efficit lingula, seu laryngis lingua, quæ non modo ad vocem est necessaria, sed etiam ad cohibitionem spiritus: Laryngis orificio epiglottis, veluti operculum quoddam rerum omnium conditor indidit, ne quando transglutimus repente in spiritus meatum, non modo potio, sed cibus etiam incidat, de cuius quidem partis substantia nihil dicimus cum ad vocis generationem minimè conueniat, ut superius ostensum est, dumtaxat animaduertentes per-

peram hanc partem Cornelium Celsum lingu-
lam appellasse, quem errorem sequutus Realdus
Columbus agens de epiglottide, quę fistulam re-
git linguam etiam appellatam esse scribit; Theo-
dorus etiam Gaza hallucinatus est in expositio-
ne Arist. in lib. 2. de part. animal. ca. 3. vbi per ver-
lib. 1. de bam epiglottida linguam vertit, cum tamen A-
par. corp. rist. non linguam, sed laryngis operculum intel-
hem. ap- ligat, quod epiglossim, seu epiglossidam Ruffus
pel. cap. 8. Ephesius nuncupauit.
et lib. 2.
cap. 4.

De gurgulione, ac Palato.

C A P. V.

IN summa oris parte ad fauces suspensa appa-
ret carnea, & fungosa, seu vt alii volunt, glan-
dulosa quædam pars, & oblonga superius, vbi pa-
lato continuatur latior inferius pyramidis inuer-
sæ instar acutior, venulas quasdam ex vasis pa-
latiunicam aduentibus in ipso medio assumens,
quæ à græcis Gargareon, & Cion, à veteribus,
aliquando Isthmon, nomen faucium peculiare, à
nostris verò gurgulio, columna, columella, ab
aliis vva, vgula, ac tintinnabulū à voce, ac sonitu
appellari consuevit, cuius primarius vsus, vt ana-
Gal. lib. tomicorum coryphæi arbitrantur; est vocis mo-
11. de vsu dulation & elegantia, vt merito quoddam vocis
par. c. 11. plectrum, ita ad cauum palatum pendens cen-
vs. 1. seatur, secundario autem alium vsum præstat, vt
aër ingrediens primum ab ea incidatur, franga-
turque impetus illius vehementia, neuè nimium
frigidus

frigidus in pulmonem feratur, siquidem hi, quibus gargareon ad radicem præfectus est, non vocis dumtaxat læsionem, sed etiam aërem impensius frigidum, noxium experiantur, ut & nonnulli, thorace, ac pulmonibus refringeratis hac de causa interierint; tertio ad aëris expurgationem non mediocriter conducit: puluerem enim, aut eiusdem generis substantiam quandam sibi applicat, quæ alioquin in laryngem simul cum aëre erat assumenda. Quamobrem non satis mirari possum de peritissimo quodam Anatomi-
co, qui existimauit usum huius penduli corporis esse, ut aliquid humoris liquidi semper instillet ad humectandam laryngem, cum ea & ex pingui quadam substantia interius ipsi insita, & à circumstantibus glandibus, prout est opus, lenis, & humecta reddatur, præterquam quod gargareon nullam, qua aptè aliquid suscipiat, cavitatem nasciscatur, & quoties humore aliquo imbuatur, laxatus muris caudæ forma propendeat, aut alio quopiam grauiissimo malo, dum fluxionem suscipit, conflictetur. Tandem diximus ex Galeni
sententia, etiam palatum veluti Ischion quoddam, id est vocis refractorium vocem ipsam adaugere, quam partem oris superiorem Yperon, vel Vraniscum, hoc est oris cælum, Ruffus Ephesius, & alii nuncupant. gurgulio igitur ad vocis elegantiam, palatum verò ad eiusdem magnitudinem conferunt.

*Fallop. in
anat. obs.
ser.*

*lib. 7. de
usu par.
cap. 5.*

lib. 1. c. 8.

Quanam sit causa materialis vocis, & quibus animalibus vox insit.

C A P. V I.

*lib. 4. de
loc. affec.
cap. 6.*

CAUSA materialis vocis ex Galeno est flatus, seu spiritus, qui exufflatur, ex simplici enim expiratione vox non efficitur; cum enim animal dum viuit, perpetuo expiret, perpetuo etiam vocem ederet, nec etiam sola exufflatio satisfacit, sed opus est, vt cum strepitu efferatur, & tunc vox editur, articulatur verò postmodum, & fit sermo, ita vt vox sit sermoni materia, efflatio voci, & exufflationi expirationis, vt hæc quinque sese consequantur. expirationis, exufflatio citra strepitum, strepens exufflatio, vox & loquella, quarum si prima læditur, reliquæ omnes necessario læduntur; vltima verò læsa, aliæ non lædantur, at cum secunda reliquæ tres, cum tertia reliquæ duæ, cum quarta postrema sola offenditur; hæc verò omnes, sicut diuersæ sunt actiones, ita & diuersarum partium ope fiunt. Hæc in re Galenus naturæ providentiam admiratur, quod cum melius fuerit vocem homini inesse, fieri autem eam omnino sine aëre non posse quicquid superuacaneum alioquin, atque inutile erat expirandum, id in materiam vocis conuerterit. Oritur circa ea, quæ diximus ex Galeno, non levis dubitatio, quod videlicet ea quinque sese consequantur, expirationis, exufflatio, vehemens exufflatio, vox, & sermo, quarum si prima offendantur, offendantur & reliquæ, si secunda reliquæ inferiores,

*Serum
offensa
Vocelada
tur & lo-
quela.*

riores; oppositum enim docuit Auicenna, qui scribit, quod quando fortia sunt nocumenta, *lib. 3. fen. 10. tract. 2. cap. 1.* nempe voce destructa, non oportet ut destruat^r locutio, certum enim est saepenumero offensa voce non laedi loquelam, nam aliqui fuerunt, quibus cum recurrentes nervi secti essent, ablata fuit vox, ipsa tamen sermonis explicatione integra, adde cum submissa voce loquimur, ablata ipsa vox videtur, loquendi tamen vi illaesa, cui quidem dubitationi satisfacere possumus, Galenum sermonis nomine intellexisse altius prolatum sermonem, qui certe ablata voce aufertur. Aut cum submissa voce loquimur, seu ex morbo, seu ex industria, non protus amissa vox dicitur, sed crassa admodum, cui & pressus proportionem responderet sermo. Aut etiam Auicennam per vocis destructionem magnæ, ac vehementis vocis ablationem intellexisse, ut sensus sit, auferri quandoque vociferandi vim, non tamen submissa loquendi voce. Eandem de materiali causa vocis sententiam habuerunt, cum Galeno, Aristotel. ac cæteri Philosophi græci, aërem nempe expiratum esse vocis causam materiale, quæ ex eorum principiis, ac dogmatibus, ita excipitur, sicut in omni motu tria sunt, mouens, mobile, & spacium, in quo fit motus, ita in omni percussione, pereuriens, percussum, & medium, quo fit percussio, sed si subiectum motus secundum locum est ipsum, quod mouetur, non autem spacium, quod terminus potius est percussionis, non solum ipsum percussum, sed etiam

medium ipsum, quatenus est, quod pellitur, & alliditur; hic verò aër ipse est, qui pulmone inspiratus, deinde expiratur; ut igitur hic subiectum, ac materia percussione est, ita & vocis, quæ consequitur huiusmodi percussione; & quamvis dixerit Aristoteles, vocem esse sonum animalis, vox tamen omnibus animalibus non inest, sed duntaxat spirantibus, & sanguinem habentibus, quorum enim est vox, eorumdem est & respiratio: at quæ sanguine carent, ut vermes, non egent respiratione, cum ea ad calorem sanguinis refrigerandum sit data animalibus. quattuor autem sunt genera animalium, quæ sanguine carent, ut asserit Aristoteles, mollia scilicet, quæ mollem habent carnem exterius, ut polypi, & sepiæ, & animalia, quæ mollem testam habent, ut cancri, & quæ duram testam habent, ut ostrea, & animalia anulosi corporis, quæ omnia, & sanguine, & voce etiam carent: quæ etiam pulmone carent, non spirant; insecta verò, ut muscæ, apes, & cicadæ, carent pulmone, quare & spirare non possunt, quocum careant, nullam vocem emittere possunt: & si vocem edere aliquando ipsa videantur, non est vera vox, sed sonus quidam intus meante spiritu, & incluso sonante, alia enim murmur edunt, ut

li. ii. c. 51. apes, alia canere, vel cum tractu stridorem, ut ait Plinius, edere dicuntur, ut cicadæ, recepto enim duobus sub pectore cauis spiritu, mobili occurrente membrana intus attritu eius sonare viscera, sat notum est, cætera cum volant, ut muscæ, apes, & iis similia sese attollunt, & contrahunt, & ita sonum

Animalia quæ sanguine carent, quatuor genera.

sonū edunt; sonus enim attritu, & interiore aura, non anima redditur, locustæ suis gubernaculis atterentes sonant. Neque omnia animalia sanguinem habentia, facultatem vocem emittendi habent, sed terrestria tantum; pisces enim, & quæ ancipitem vitam agunt, sanguinem habent, & tamen vocem nō edunt, quod duplici ratione probat Arist. Vox est sonus, sonus verò est percussio *lib. 2. de anima.* aëris, si pisces vocem haberēt, sequeretur eos respirare aërem, & in aëre degere posse: quod cum sit impossibile, fieri etiam non potest, ut vocem habeant. præterea cum pisces instrumentis respirationi, ac voci famulantibus, pulmone nempe, aspera arteria, ac gutture careant, vocem emit-tere nequaquam possunt, quamvis sonos quosdam stridoresque moueant, qui vocales esse existimātur, aper enim piscis, quæ Achelous amnis gignit, grunnitum habet, erica quodammodo stridet, & cuculus obstrepit, & hi omnes vocales habitant, creditam tamen illam vocem emittunt, vel attritu branchiarū, quas horridiusculas cōrinent, aut suis interioribus, quæ circa ventrem habentur; spiritus enim inclusus in iis est, quem dum atterunt, atque agitant, sonos illos elidunt, neque quæcunq; utrobique sine discrimine vitam agunt, edere vocē possunt, ut quæ testaceam cutem habēt, ut cochleæ, & quæ mollioris sunt testæ, *Pisces, an spirare possint.* ut cācri, ac mures aranei, quāuis fluuiatilis equus, crocodilus, ac delphinus vocem emittant, sicuti Aristoteles existimat vna cum Plinio; qui tamen *lib. 9. c. 7.* credidit contra illius sententiam pisces spirare.

posse, & loco pulmonis alia viscera spirabilia habere, quorum ratione emittere vocem possunt, in aqua verò posse spirare, vel spiritum in aqua penetrare posse probat, cum spiritus etiam reddatur ab his animalibus, quæ semper defossa viuunt, ut talpæ, & in terram tanto spissiorē naturæ partem penetret.

De Vocis causa formali, ac finali, & quomodo fiat.

C A P. VII.

VOcis causa formalis est talis, vel talis articulationis aeris, facta ab anima retinente aerem, sicut digitus fistulatoris retinet eum in fistula. Quò ad causam finalem cum respiratio motus quidam sit, quem appetitus animalis moderatur, cohibere, & laxare potest, ab appetitu quoque vocem esse dicere debemus, appetitus verò animalis cum sequatur imaginationem, ab imaginatione etiam ortum ducere asserendum est, & ideò dicitur vox sonus ex imaginatione productus; quoniam verò omnis appetitio boni, cuiuspiam propter aliquem finem electio est, cum respiratio, & vocis emissio sit ab imaginatione, & appetitu, alicuius quoque gratia erit vitæ scilicet ipsius seruandæ causa, propterea additum est in definitione, ut benè sit ei, intèdunt enim animalia internos animi affectus reuelare, & hoc tanquam utile sit illis, & ideò voces edunt, quas cognoscunt ad huiusmodi manifestationem accommodatas

modatas esse, & propterea Aristoteles dicit, vo- *lib. 7. Po-*
cem esse molesti, & iucūdi significationē, quam- *lit. c. 2.*
uis ibi propriè loquatur de vocis significatione
naturalī, qua animalia suas passiones interiores
promunt, & ita vox dicitur esse à natura, cum nec
ex aliqua cōsuetudine, vel instituto humano fiat,
nos verò cum eodem Aristo. loquimur de signi-
ficatione vocis, qua intellectus conceptus, & res
patefiunt, quæ significatio ad placitum, & ex hu-
mano instituto est, & quæ non inest, nisi vocibus
humanis, homo enim res, non solum sensu, sed
intellectu percipit, formans earum similitudinē,
quæ dicuntur conceptus, & ab Aristotele passio- *primo lib.*
nes, & quia conceptus isti occulti sunt, utitur vo- *per hier.*
cibus, veluti quibusdam signis ad tales cōceptus
explicandos; ex quibus colligere possumus, non
omnem sonum ab ore animalis prodeuntem es-
se vocem, sicut & superius dictum est, quia non
quilibet sonus ab imaginatione proficiscitur, ut
aliquid indicet, tussis enim ab ore sonus quidam *tussis duo*
est, non tamen vox est, cum non spontè, sed na- *genera.*
turali fiat necessitate, cuius tussis duo genera Ga-
lenus fecit, quorum vnum vehementem spiritus
ad exteriora motionem appellat, alterum leuem
quendam tussendi appetitum; primum nil aliud
est, quàm vehementissima efflatio, qua plurimus
spiritus foras erumpens impetu suo extrahit, ex-
ploditq; excrementa, & quicquid meatus ipsius
obstruit; ex superius dictis etiam patet, respira-
tionem, & vocem animalibus esse necessariā di-
uerſa ratione, respiratio enim simpliciter est ne-

*Quando
vox fiat.*

cessaria, quia sine illa animal vivere non potest, vox verò necessaria est secundum quid, ut bene animali sit, nam sine voce vivimus, sine autem respiratione nequaquam. Cum igitur anima sit primum efficiens, cui propinqua semper adsunt vocalia instrumenta, in cerebro recurrentes nervi, in thorace aspera arteria, spiritus vero, qui exufflatur illius materia, nec non ab appetitu, & imaginatione proficiscatur ob aliquod commodum, quoties animal suos conceptus seu passiones promovere voluerit, prius per musculos aërem in thorace contentum, sursum per asperam arteriam cum impetu pellere contendit ad laryngis lingulam, & rimulam, ut puta congruū, ac appositum vocis instrumentum, ibidemque sonus passionum animi effingitur, quando ad hunc ipsum affectum ab ipso præmotus fuerit, qui sonus ab omnibus vox appellatur.

*De Vocis differentiis, & utrum una tantum
sit vox, an plures.*

C A P. V I I I.

*In Timæo
lib. 2. de*

VT perfecta ac integra vocis cognitio habeatur, ordo ab initio nobis propositus exposcit, ut de eius differentiis, seu speciebus, mox à quibus causis fiant, verba faciamus. Vocis ergo differentia alia sunt naturales, seu essentielles, ac præcipuè, alia præter naturam accidentales, & af-

& ascititij; Priores, vt est concors Platonis, Arist. *anima*
 & Galeni sententia, sunt vox magna, seu grandis, *test. 108.*
 parua, seu exigua, lenis, & aspera, acuta, & grauis, *lib. art.*
 quæ differentiæ cum habeant latitudinem quan- *med. cap.*
 dam, & suscipiant magis, & minus, reperitur in- *67.*
 ter eas mediocritas quædam, seu media quædam
 natura, ita vt aliquæ voces non sint absolutæ ma-
 gnæ, ac paruæ, sed mediocres, & in mediocrita-
 te, & æqualitate quadam consistent, aliæ verò
 magis, & minus ab hac recedant, ad extremaq;
 accedant, vt inter has extremitates plures mediæ
 sint species, & idem de voce leni, & aspera acuta,
 & graui est dicendum; & hæ vocis differentiæ, vt *li. 11. inst.*
 placuit Quintiliano, desumuntur à quantitate, *orat. c. 3.*
 & qualitate ipsius vocis; à quantitate desumitur,
 magna, ac parua: cæteræ verò à qualitate. Diffe-
 rentiæ verò non naturales, seu accidentales, quæ *Arist. in*
 proportionē respondēt naturalibus differentiis, *præd. A.*
 multæ ab auctoribus numerantur, alia enim est *uicen. 10.*
 longa, & breuis, alia est dura seu rigida, alia mol- *3. tra. 2.*
 lis, seu flexibilis, alia est cōstans, seu firma, alia in- *cap. 6.*
 cōstans, seu infirma, aut tremula, alia est exilis, si- *Quintil.*
 ue tenuis, vel subtilis, alia crassa, seu plena, alia re- *Ar. 5. de*
 nebrosa, vel conturbata, & turbida, alia pura, seu *gen. ani-*
 cādida, vel lucida, vel sonora, vel canora, alia ob- *mal. c. 7.*
 scura, vel fusca, vel obtusa, alia rauca, alia abrupta, *Cic. 2. de*
 seu effracta, vel intercisā, alia contracta, alia dif- *nat. de or.*
 fusa, fracta vel fusa, seu scissa, alia glangosa, alia
 plorabunda, seu plorosa, vel luctuosa, seu lugu- *Hipp.*
 bris, vel flebilis. Circa has vocis differentias, *an vna*
 non leuis insurgit difficultas, an vna tantum sit *tantiū sit*

*Vox, an
plures.
cap. 9.* vox à natura, vel plures; videtur enim hac in re
Aristotelem sibi non constare; nam in lib. 4. de
hist. animalium scribit, homines varia vti locutio-
Probl. 58. ne, vnam tamen, & eandem reddere vocem. in
sect. verò vndecima Problematum oppositam
habuit sententiam; ibi enim quærit, cur cætera
animalia eiusdem speciei vocem eandem fundât,
homines autem variam, & multiplicem agant, &
vocis humanæ genera, & discrimina quampluri-
ma esse, quod etiâ magis manifestum fit, eo quod
pluribus in locis varias statuerit esse vocis huma-
næ differentias. Quibus tamē à seipso haud qua-
quam dissentire credendum est; duplicem enim
differentiam, vel potius modum in voce agno-
scere possumus, alterum specificum, & aliū sin-
gularem. specificum illum vocare liceat, secun-
dum quem vox vnius speciei animalis diuiditur
à voce alterius speciei, vt rugitus ab ululatu, grū-
nitu, & voce humana, singularem appellamus, se-
cundum quem voces animalium eiusdem spe-
ciei differunt, vel etiam eiusdem indiuidui diuer-
sis temporibus; constat enim vocem Ioannis, nō
solum à vocē Cassiani, ac Francisci, sed etiam à
voce leonis, ac aliorum animalium differentem
esse, & vocem Ioannis infantis differentem à vo-
ce Ioannis adolescentis, viri, & senis; & prolatam
remisse ab ea, quæ cum conatu emissa; sicut enim
facies humana vna est secundum speciem, multi-
plex autem secundum numerum, ita vox cuius-
cunque animalis, vt patet in solutione citati pro-
blematis, vbi Arist. ait, quod hominum vna vox
est se-

est secundum speciem, videlicet, multa autem genera loquendi secundum numerū. ideo Quintilianus ait, ut facies, quanquam ex paucissimis cōstet, infinitam habet differentiam: ita vox, et si paucas, quæ nominari possunt, cōtinet species, propria cuique est. Aristoteles itaque vnitatem specificam respiciens, vnam vocem hominis appellauit. locutionem tamen variam, qua sermo præter differentias vocis, habet etiam proprias. Porro vtriusque differentia, siue modi causæ nō aliæ sunt, quàm ipsæmet, quæ sunt vocis; quare vox leonis, & hominis specie differunt, quia corpus leoninum, & humanum, siue organum, quo vitur leo, ab eo specie differt, quo vitur homo; similiter diuersorum hominum voces differunt, quia vnusquisque proprio vitur organo, propria siquidem inest singulis organi dispositio, & affectio, differentiam tamen, quæ est secundum causam formalem, nisi aurium iudicio, facile est iudicare, non tamen intellectus, ut doctè explicauit Marcus Cicero, & ideo rerum verborumq; iudicium prudentiæ esse, vocum, & numerorum, aures esse iudices; & Fabius, sicut facies oculis, ita vox auribus dignoscitur.

lib. 2. de
nat. Deo-
rum.
lib. de
Oratore.

*Quid sit vox acuta, & grauis, & eius causæ
explicantur.*

CAP. IX.

CUm acumen, & grauitas vocis sint primæ, ac principes vocū differentia ex Aristotelis sen-

*lib. 2. de
Anima.
com. 86.
lib. 4. de
hist. ani-
mal. c. 9.
ex 2. de a-
nima.*

tentia: nam vox, ut scribit Philosophus, acuminis, & grauitate maximè innouescit, de causis harum differentiarum, primum erit agendum cognita illarum natura. Vox acuta illa simpliciter est dicenda, quæ ad magnam distantiam celeriter peruenit, remotissimas ferit aures, ac diu permanet, vel vox acuta est, quæ citò, ac breui tempore mouet auditum. Vox autem grauis, quæ paruo interuallo, ac tardius audiri potest, & celeriter cessat, aut vox grauis est, quæ tardè, & in longo tempore mouet auditum, quæ acuminis vocis, & grauitatis descriptiones ex ipsis nominibus facile colliguntur; acutum enim propriè dicitur de solido corpore, quod cum in mucronem fastigiatum est, aptum est penetrare quamprimum internas mollis corporis partes, cum graue, quod obtrusum vocatur, sit ad penetrationem ineptum, & ad repellendum potius, quàm ad diuidendum accommodatum, vel segnius, ac tardius penetret: quod si acutum sensum tactus moueat, dolorem in imis, nec non extimis animalis partibus excitabit, quod graue, & propriè in mucronem reuersus est, non præstabit. Itaque si propter similitudinem translatae sunt huiusmodi notæ à corporibus ad voces, acuta illa erit, quæ longo sentitur interuallo, siue magna, siue parua sit, grauis verò, quæ exiguo; hanc verò rem Philocopus exemplis aptissimis fidium, & arcuum perbellè declarauit, quem legendum à lectore suademus. In reddenda acuminis, ac grauitatis vocis causa reperimus Aristotelem manifestè sibi

*lib. 2. de
anima
incom.
tex. 86.
Aristot.
contrad.*

contra-

contradicentem; cum enim vox eo remotius feratur, quo maiori conatu aër, in quo est, pellitur, celerius verò aër impellatur à vehementiori, ac maiori conatu, ideo libro quinto de generat. animal. arbitratus est, acuminis causam esse celeriorum motum aëris ex valido mouente prodeuntem, grauitatis verò causam esse tarditatem motus ex imbecillitate mouentis, ita vt ad celeritatem acquirendam opus sit, vt impellens superet impulsus, quod si maior copia sit spiritus, quam virtus in pellens possit superare, sequitur, vt tarda fiat motio, proinde vox emanet grauis potissimum, si viæ sint amplæ, ac latæ, quod si proportionem aër respondeat ipsi virtuti impellenti, utique velox fiet motus, & ex celeri motu, vox acuta, præsertim si instrumenta sint angusta. eandem sententiam habuit Aristoteles in sect. 11. 9.10. Probl. vbi quærens, cur aqua frigida acutior faciat sonum, quam calida, ex eodem fluens vase? respondet, quoniam frigida velociorem habet motum, velocitati motus addens obstrependi, seu soni tenuitatem, ac vim penetranda in alio Problem. vt causâ sit acuminis vocis; in sectione 9.20. vero quinta Problem. satisfaciens quaestioni, cur qui animo deficiunt, & qui præ nimio exercitandi labore dissoluuntur, vocem reddant acutior? respondet, quia voces minores mittuntur, ideò acutiores esse videntur, quasi velit dicere, reuera huiusmodi voces esse paruas, cum ex paucitate spiritus fiant, acutiores tamen videri cum reuera non sint. Præterea in sect. 19. 9.20. 9.20.

*circa
causam
acut. &
grau.*

causam acuminis vocis reiecit in paucitatem spiritus in duabus propositis quaestionibus, in quaestione enim 37. ait omnia, quae natura sunt imbecilla, emittere acutam vocem, quoniam aeris parum, non multum ciere possint, parum autem aeris velociter feratur; in quaest. verò 11. scribit vocum desinentias, seu extremitates esse acutas, quia paucitas est aeris in fine percussione, quod quidem experientia comprobatur in fidibus, quaedum intensiores sunt, acutiotem faciunt sonum, quia parum aeris percutiunt, vtramque causam acuminis vocis paucitatem, nempe spiritus, ac
q. 21. velociorem motum complexus est in sect. 11. ubi querens, cur exercitati, ac debiles vocem emittant acutam, respondet, quia debiles modicum mouent aërem; exercitati vehemēti motu, modicus verò aër, & qui vehementer motus est, velocius fertur. ideo, vt appareat Aristotelē causam acuminis, & prauitatis aliquando reiecere in copiam, & inopiam aeris, nonnunquam in velocitatem, ac tarditatem motus, aliquando in vtrunque addens modò obstrependi tenuitatem, modò impellentis robur, & modò instrumentorum vocalium angustiam, & latitudinem. In quinto tamen de generat. animal. reprehendit sententiam eorum, qui dixerunt acumen, vocis ex paucitate spiritus, grauitatem verò ex multitudine fieri, quoniam sequeretur, acutam vocem simul, ac magnam grauem, & paruam reddi non posse, cū ex contrariis fiant causis, quod tamen rationi, & experimento contradicit. Vt haec manifesta in
dictis

*solutio
 cōtradi-
 ctionis.*

dictis Aristotelis controuersia remoueatut, possumus dicere paucitatem, & copiam flatus esse causam acuminis, & grauitatis vocis, non simpliciter, sed secundum quid, vt paucitas, & copia spiritus refertur ad vim impellentem; cum enim spiritus est in tali copia, vt virtutem mouentem superet, nec illi sit proportionatus, tunc dicitur multus spiritus, qui à virtute imbecilla, nisi tardè moueri potest, cum autem paucus est ad illius imbecillitatem comparatus, ocius, ac velocius ab ipsa virtute expellitur: nā si quod mouetur, excedit mouentis virtutem tardè moueri, si verò superatur, ocius ferri necesse est. Aristoteles itaque arbitratur ex paucitate, & copia spiritus simpliciter renuem, & grauem vocem reddi non posse, secundum verò quid, & in comparatione ad virtutem impellentem emitti posse; quæ responsio elici potest ex eodemmet Aristotele loco iam citato, vbi dixi, acumen vocis consistere in validitate mouentis, & velociter moti, vt si mouens superet motum, fiat vox acuta, quia celeriter mouetur; si verò mouens superetur à moto, fiat vox grauis, quia segnius mouetur; & hinc est quod animalia aliqua natu minora, vt vituli, grauiorē reddant vocem, quia spiritus impulsus superat virtutem mouentem, & organa vocis à primordio generationis eorum sunt ampla, & non augetur virtus impellens, & spiritus impulsus, æquā portione, & hæc est etiam ratio, quod vox in grauem mutetur, & grauis in acutam, quoniam virtus impellens, & aer impulsus non augentur

*caussa
grauita-
tis, & a-
cuminis
Vocis ex
Gal.
lib. art.
med. cap.
69.
1. prorrh.
com. 2.
tex. 10.*

æqualiter, causa igitur immediata, & vt dicunt
per se, vocis acuta erit fortis, ac subitus aëris mo-
tus à virtute mouente cum fortitudine, & per
oppositum causa vocis grauis, debilis, ac tardus
aëris motus virtute imbecilliter mouente. Ga-
lenus tamen causam grauitatis, & acuminis vo-
cis reiecit dumtaxat in asperæ arteriæ vocalis in-
strumenti variam structuram, siue formam, ita
vt vox acuta extrachæ arteriæ, ac gutturis an-
gustia; grauis verò ex earumdem partium ampli-
tudine, seu latitudine fiat. cuius rei euidentis ar-
gumentum est illud, quod cantores cum acu-
tam vocem edere contendunt, vi quadam arte-
riam comprimunt, angustiolemque reddunt,
quod si granem, guttura retinent, laxantque.
Paret etiam hoc in fistulis organorum musico-
rum, quibus sacrosancta Ecclesia ad honorem
Dei in sacris adibus vitur; vt enim amplitudo
earum maior, ita sonus grauior, quoque angu-
stiores fistulæ, eo acutior. Eadem autem est in
natura ratio, cuius imitatione ars instrumenta
illa reperit, ex pulmonibus folles, ex arteriis fi-
stulas, & ex mirabili laryngis artificio, reliqua:
angustiam verò arteriæ oriri à frigiditate, lati-
tudinem verò à caliditate, statuit, vbi liceat Leo-
niceni errorem animaduvertere, qui loco aspe-
ræ arteriæ, seu gutturis, transtulit fauces; cum
tamen fauces inter instrumenta voci famulan-
tia locum non habeant, vt superius explicau-
mus. Circa vocis acumen, & grauitatem, Ari-
storeles nonnulla proponit problemata, quæ
cum

cum scitu digna sint, enucleari ex illius doctrina decreuimus. Et 1. Cur vox acuta maiore *cur vox acuta longius percipiat.*
 ex interuallo, siue longius audiatur, cui Aristoteles respondet, cum vox acuta fiat ex motus *Aristot. sect. 11. probl. 9. 47.*
 velocitate, & illa, quæ feruntur cum maiori violentia, & fortitudine, longius impellantur, propter ingentem in aëre factam impressionem; cum vox acuta ratione velocitatis longius pronebatur, sequitur, ut & longius audiatur: vel dicamus, quod vox, quæ acuta non solum est, sed quæ vnà etiam magnitudinem adiunxit, à remotis auditur, nam qui in grandiori spatio distantes alloquuntur, magnam, & acutam vocem edere consueuerunt. Porro quod acuta sit, citò valdeque permeat; quod verò magna, *cur acuta tam, & elata vocem emittentes rauca fiant.*
 multo spatio integra perdurat; neque enim multus aër facile consumitur, aut euanesceat, & sonus, sine aëris motione longius audiri nequit. 2. Cur eos, qui acutam, atque elatam
 vocem edunt, raucedine illico tentari videmus, ratio est: quod dum plurimus confertim efflatus sit spiritus, gutturis extrema colliduntur, quare muscoli, qui eas partes mouent ad vocis conformationem, ea commotione, ac labore distracti, defluxiones promptè excipiunt, quæ sanè ratione raucedo oritur. 3. Quare plorantes, ac tristes, vocem emittant acutiorem; *cur plorantes, ac tristes acutam vocem, gaudentes, & ridentes grauiorem reddant.*
 gaudentes verò, & ridentes grauiorem: triplicem, ni fallor, huius diuersitatis causam refert *Aristot. sect. 11. probl. 9. 13. & 15.*
 Aristoteles. 1. Quoniam plorantes, ac tristes paucum spiritum mouent cum loquuntur, præ

eorum imbecillitate, cum autem paucior spiritus fortius impellatur, quam multus, hinc fit, ut velocius etiam extra feratur, & proinde vox acuta fiat; Contra verò qui gaudent, ac rident, multum spiritum mouent, quia eorum vires sunt validæ, qui spiritus cum dispergatur, ac dissoluatur per totum organum extendendo se, & relaxando, non potest nisi tardè moueri, & hinc fit vox grauis. 2. Cum plorantibus, ac tristibus præ frigiditate instrumenta vocalia coarctentur, ac tensiora reddantur, fit ut velocissimè aer per ipsa feratur, cumq; plorantes, ac tristes vocem emittant continendo, ne spiritus egrediatur simul totus, atque congregando, atque in vnum os reducendo fit, ut vox acuta reddatur: spiritus enim cohibitus, & coarctatus velocius egreditur, præcipuè cum per angusta transeat; è conuerso cū gaudentibus, & ridentibus præ caliditate vocalia instrumenta relaxentur, ac patefiant, vires verò resoluantur, fit ut non nisi tardè spiritus extramitti possit. 3. Præterea cū ridētes, & gaudentes emittant spiritum calidum, plorantes, ac tristes frigidum, suffocatur enim calor eorū circa thoracem contractus, & quasi extinguatur, & spiritus refrigeratur, sed qui calidum emittūt, multum etiam aerem mouent, qui cum tardè moueatur, facit grauiorem vocem: qui verò frigidum emittunt, paucum aerē mouent, qui velocius delatus acut-

Cum exer- tiorē facit vocem. 4. Propter quid exercen-
centes se tes se acriter vocem grauem, valdè verò perterri-
voce gra- ti, & ægri acutam reddāt, primi ratio est, quia ca-
uent ter- lor

lor fertur ad superiores partes, quemadmodum *refacti et*
 in his, qui verecundantur, in quibus calor moue- *agri acu-*
 tur versus faciem, quæ rubore suffunditur, ideò *tam red-*
 Comicus dixit, erubuit, salua res est, qui calor ali *dant, sect.*
 quando humiditates in partibus spiritualib. exi- *11. Prob.*
 stentes, in crassumque statum vertentes, fit vt in- *9. 32. &*
 crassatus spiritus seignius moueatur, cuius ratio- *53.*
 ne vox grauis emittitur. Secundi causa est retro-
 cessio caloris à corde, qui secedit ad inferiores *Cur mi-*
 partes, ex quo frige fiunt loca propè cor, organa *niores na-*
 spiritualia arctantur, & facultas ob imminutio- *tu mulie-*
 nem caloris imbecillis facta, nisi modicum aeris *res, spa-*
 mouere potest, qui cum per angustiores vias, ac *dones a-*
 celerius impellatur, facit acutam vocem. *cuta vo-*
 5. Quare pueri, minores natu, mulieres, decre- *cem, iuu-*
 piti, ac spadones vocem acutam, iuuenes verò, ac *nes, ac na-*
 natu maiores graues edant; cum pueri, ac cæteri *tu maio-*
 relati virtutem vocalem, debilem habeant, & vo- *res graue*
 calia instrumenta arctiora, propter quæ paucio- *edant.*
 rem attrahentes spiritum ipsum recta velocior pel- *Arist. l. 7.*
 lunt, fit vt vocem acutam emittant, iuuenes verò *de hist. a-*
 cum virtutem habeant validiorem, instrumen- *nimal. c. 8*
 taque vocalia magis lata, & aperta, vberiore *& sect. 11.*
 etiam spiritus copiam attrahunt, qui cum propter *Prob. 9.*
 multitudinem, & instrumentorum latitudinem *14. & 24.*
 remissius expellatur, vox fit grauior. excipienda *Hipp. l.*
 verò est species bouina, cuius minores natu, vi- *proph.*
 tuli videlicet, & inter maiores natu foeminae vac- *com. 2.*
 cæ scilicet grauiorem emittunt vocem, quam gran- *tex. 18.*
 diores natu, ac masculi; cum enim tauri, ac perfe- *sect. 11.*
 cti boues sint siccioris temperamenti, ratione cu- *Prob. 9.*
24.
V. de ge-
ner. ani-
mal. c. 7.

ius instrumenta vocalia angustiora habent, & minus aëris attrahunt, qui præ robore virtutis celerius impulsus vocem acutam facit; cum autem vituli, & uaccae habeant temperamentum humidum ex quo instrumenta vocalia fiunt laxiora, & latiora, & multum aëris attrahunt, quem cum velociter præ eorum imbecillitate impellere non possint, necessario vocem grauiorē edunt. Multa alia problem. proponit Arist. circa acumē, & grauitatem vocis, quibus facile respondere poterimus, sumptis ante scriptis fundamentis.

sect. 11.
problem.
q. 56. 21.
19. 18. 17.
61.
sect. 19.
q. 11. 47.

De voce magna, ac parua, & causis eius.

C A P. X.

VOx magna illa est dicenda, quæ simpliciter multum mouet auditum; parua verò quæ simpliciter parum; Aristotelis opinio fuit, vocem magnā ex multo, ac copioso spiritu, seu ex multa respiratione fieri; parua verò ab exiguo, seu tenui spiritu, aut modica respiratione. ideo in sect. 11. problem. scripsit, magnam tum oriri vocem, cum aëris multum agitur, & in 5. de generat. animal. magnitudinem vocis, ac paruitatem multitudinis eius, quod mouetur, & paruitate, definiendam esse. hanc de causa magnitudinis, ac paruitatis vocis sententiam Arist. mutuatus est ab antiquissimo sene Hippocrate, qui magnitudinē vocis multitudini aëris attribuit; scribit enim quibus plurimum calidum inest, sunt magna voce; affert rationem, quia plurimus est frigidus aër; ex duobus

q. 3.
cap. 7.
8. epid.
sect. 4.
com. 24.

duobus autem magnis, magna, & quæ innascuntur, fiunt; qui enim plurimum habent calidi, ob usum auctum trahunt multum æris frigidi; duobus autem his existentibus calore scilicet multo, & ære, qui inspiratur, necesse est vocem fieri magnam, cuius materia est ær, & effectrix causa facultas, quæ in calidis valere solet; & hanc Hippocratis sententiam explicat Arist. superiori citato problemate, ubi quærens, cur qui habent temperamentum calidum, vocem magnam emittant: respondet eo quod multum æris feruidi in eis inesse, opus sit; vis enim caloris facile ad se spiritum tradit, eoque magis id agit, quo amplior est. Plato in Timæo arbitratur magnam vocem ex multo; parvam autem ex paruo motu provenire; Avicenna existimat vocis magnitudinem, & parvitatem à caliditate, & frigiditate fieri. Galenus tamen diuersam habuit ab his omnibus opinionem, magnitudinem nempe vocis fieri ex latitudine asperæ arteriæ, & vehementiori efflatione, ita ut si cum his etiam latitudo thoracis coniungatur, non solum ingentem vocem homines edere posse, sed etiam diutissime vociferari, ut præcones, cum pedem vocatum canunt, efficere consueverunt: parvitatem verò vocis à contrariis oriri causis, improbans magnitudinem vocis, immediate à caliditate fieri, quoniam quam plures sunt homines, qui quamvis natura sint calidi, magnam tamen vocem emittere non possunt, cum ex vitio formatricis virtutis, vel ex defectu materiæ, cordis proportionem pulmonis

10.3. trac.

2. c. 1.

6. epid.

sec. 4.

com. 24.

et li. art.

med. c. 46

magnitudo non consequatur, nec istis asperæ arteriæ magnitudo, & huic laryngis respondeat, nam si semper, & omnino ad proportionem magnitudinis cordis thorax auctus esset, & nunquam praua figuratio accideret, percalidi homines non plerunque, sed semper magnam ederent vocem; conspicitur autem in dissectionibus animalium proportionem non exquisitè seruata, sed in huiusmodi partibus aliquod pauxillum excedere, aliquod è cōtrario deficere inuenitur, ita vt verum sit, quod qui vocem magnam edunt, omnes natura calidi sint, sed non omnes, qui natura calidi sunt, vocem magnam emittere possint; nō enim semper, ac primò ad naturales temperaturas calidas sequitur magnitudo vocis, quia magnitudo vocis primum, ac statim instrumenti amplitudinem arguit, & validam expirandi facultatem, amplitudo verò instrumenti, ac robur facultatis, calorem. similiter vocis paruitas meatus angustiam protinus ostendit vna cum impultricis facultatis imbecillitate, meatus verò angustia, & facultatis imbecillitas frigus. Præterea Galenus probat causam ab Hippoc. magnitudinis vocis assignatam, aeris nempe multitudinem inter causas magnam vocem facientes, neque esse solam, neque dignitate primam: sed duntaxat vocis materiam. Cum itaque Auicenna causam magnitudinis vocis caliditati, ac paruitatis frigiditati ascribat, Plato motus magnitudini, ac paruitati. Hippoc. & Arist. copioso, ac paucò aëri, & Galenus arteriæ latitudini, & angustia, manifestè apparet

*Contra-
dictio in-
aer Auic.
Plat.
Hippoc.
Arist. &
Gal. circa
causam
magni-
tudinis,
& parui-
tatis &c.
cū.*

paret, hos grauiſſimos, ac præclariffimos auctores non parum intet ſe hæc in re diſſentire, quod tamen à veritate alienum eſſe patebit, ſi cauſarum variam rationem conſideremus, nam cauſa immediata, ac propinqua, ac per ſe magnitudinis vocis eſt aſperæ arteriæ, nec non laryngis latitudo vna cum expirationis vehementia, cauſa verò paruitatis vocis immediata eſt earundem partium anguſtia, vnà cum expirationis imbecillitate; & quoniã harum partium magnitudinem, ac paruitatem, impellentiusque muſculorum robur, & infirmitatem efficit caloris natiui exuberantia, ac inopia, ſequitur calorem natiuum eſſe cauſam magnitudinis, ac paruitatis vocis, ſed mediatam, ac remotam, & quoquo pacto per accidens, dum ratione ipſius vocalia inſtrumenta in illorum generatione ampliuntur, vel anguſtantur: proprium enim munus caloris eſt dilatare, frigoris verò cōſtringere. Plato quidem eandem Galeni cauſam retulit magnitudinis, ac paruitatis vocis motus, nempe magnitudinem, ac paruitatem, quem expirationis vehẽmentiam, & remiſſionem Galenus appellat, ſed non ex toto; non enim ſufficit expirationis vehementia, ac remiſſio ad vocem magnam, ac paruam emittendam, ſed opus eſt viarum laxitate, & aſtrictione, & cum calori inſigni, & amplitudini viarum cumpetat valida attractio, & multa receptio, imminuto verò calori imbecillis attractio, pauciſque receptio, ſequitur cum cauſa magnitudinis, ac paruitatis vocis ſit caliditas, vel frigiditas

cur ma-
gnam vo-
cem ha-
bentes au-
daces, &
iracundi
sint.

natiui caloris, laxitasque & angustia viarum, ut ex consequenti etiam earūdem causa sit copiosius, vel paucus attractus spiritus, sicuti cum Hippocrate asseruit Arist. Quibus ita constitutis manifesta erit causa, cur illi, quibus magna vox est, audaces natura, & iracundi existant; quoniam circa præcordia plurimum caloris obtinent; magnā enim vocem fieri ex vehementiori efflatione, ac viarum laxitate, diximusque ab insigni caliditate fieri necesse est. Quod igitur iratis aliquando irā nimirū impetu accidit, id in iis per naturā fit; exzollūt enim irati præ calore, qui circa cor efferuet vocem, timidi contrā præ frigiditate submittunt.

De voce leni, & aspera, & de causis eius.

C A P. X I.

lib. 1. de
loc. aff.
cap. 6.
in Ti.
meo. li. 5.
de gen. a-
nimal.
cap. 7.
lib. art.
med. c. 68.

VT præcipuarum differentiārum vocis sermonem inceptū iam absolvamus, de voce leni, & aspera erit agendū; vox igitur lenis est illa, quæ auditum demulcet, delectationeq; afficit ipsum, quoniam leuiter, & æqualiter, seu vniuniformiter mouet ipsum; vox autem aspera est ea, quæ auditum contristat, molestiaq; afficit, quia non leuiter, & æqualiter, imò difformiter mouet ipsum; ideo Galenus scribit, asperissimam, celerrimamq; vocem auditui infestissimam esse, sicut è conuerso lenissima, tardissimaque vox iucundissima est. Causā lenitatis, & asperitatis Plato ascribit motui æquali, & inæquali; Aristoteles verò, & Galenus opinantur lenitatem, & asperitatē vocis consequi

sequi tracheæ arteriæ lenitatem, & asperitatem, seu æqualitatem, & inæqualitatē, asperitas enim solidorum corporum est inæqualitas quædam secundum superficiem situs, & lenitas est æquabilitas illius: nā si partes superficiæ æqualem situm secundum depressionem, & elationem habeant, lenis superficies est: quod si inæqualem, aspera, sicut perbellè declarat Galenus. Ideo exasperata, & inæqualis arteria asperam, leuigata verò & æqualis lenem vocem emittit, nam cum trachea arteria gutturi vocem præparet, cum à pulmone per hanc spiritus impellitur, si leuigata arteriæ membrana erit, sine impedimento ad guttur, usque proprium vocis organum permeans, vocem lenem, ac suauem efficit; quod si membrana erit exasperata, spiritus in partes inæqualitatis eminentiores, impulsus sonum varium, inæqualemque facit, prout partes illæ, tum magnitudine inæquales, tum mollitiæ, ac duritiæ dissimiles sunt. Hanc verò vocis inæqualitatem asperitatem dicimus non aliter, atque sonum, qui ex lima, & ferro eliditur; ob limæ enim inæqualitatem ferrum inæqualiter percutientis, inæqualis, asperque sonus redditur magis, ac minus, pro limæ maiore minoreuè inæqualitate. Et quamuis Galenus libro art. med. dixerit, vocem asperam, & lenem consequi arteriæ asperitatem, & lenitatem, in primo epidem. tamen non solum ob arteriæ tracheæ, verum etiam, & ob aliorum vocis organorum asperitatem, & lenitatem fieri scripsit, quæ organa volens manifestare, ait:

com. 2.

tex. 74.

organavoco, per quæ spiritus redditus vox effici-
 tur: hæc sunt aspera arteria, guttur, fauces, velu-
 ti spiritus plectrum, per ipsas per transeuntis, vbi
 existimo interpretem errasse, qui loco gargareo-
 nis fauces posuit: nam vt superius diximus fauces
 ad vocem edendam nihil præstant; cum tamen
 experiētia compertum sit, gargareone vulnera-
 to, vel vlcerato, vel mutilato, & postea sanato
 vocem asperam emitti ob partium inæqualita-
 tem, & hanc inter alias causas asperæ vocis retu-
 lit ipse Auicenna, accedit quod Galenus alibi gar-
 gareonem vocis plectrum, & non fauces nuncu-
 pavit. Causa asperitatis vocalium instrumento-
 rum ex Galeno est siccitas ipsorum, causa leuita-
 tis moderata illorum temperatura, vt nullus sit in-
 sicco, & humido excessus. Cum autem asperitas
 fiat ab inæqualitate duri corporis, arteriam du-
 ram, similiarium partium, ex quibus cõstat, sicci-
 tas facit, inæqualem verò dispersæ in eisdem hu-
 miditatis defectus, siccitatem verò, & humilita-
 tis defectum facit cum caliditas, tum frigiditas;
 diuersa tamē ratione. præterea immoderata Ve-
 nus, immodicæ vigiliæ, & alia vim multum ina-
 niendi, & exiccandi habentia, & hanc causam
 inæqualitatis arteriæ vt magis frequentem attu-
 lit Galenus; diuersam tamē, & huic ferè opposi-
 tam attulit Arist. causam, cum videlicet aliquid
 humoris continetur, seu infixum est in arteria
 trachea, qui inæqualem reddere arteriam aptus
 est, ideò vox rauca ob humoris redundantiam,
 vt voluit Turisanus, est de genere asperæ, vel è
 conuer-

q. 10. 3. tr.
4. c. 3.

lib. art.
med. cap.
68. 1. epid.
q. 1. 2.
sest. 78.

lib. 5. de
gen. ani-
mal.

conuerso, sicut arbitratur Nicolus, vocis asperitas est quædam species raucedinis. Hinc est, quod Aristoteles hanc solam asperitatis vocis causam attendens prorulit hominem, qui noctu vigili-
 uerit, mane asperam edere vocem, quia ob cruditatem ventriculi, non solum totum corpus, verum & aspera arteria larynxque humore redundat, sicut manifestè apparet in facientibus nocte excubias, præsertim in ætate, & hyeme. Cur verò adolescentuli, cum primum ex ephebis excessere, vocem asperam emittant, quæ postmodum procedente tempore mitescit. Quemadmodum in tactu ea aspera sunt, atque horrorem contactu incutiunt, quæ partes suas inæquales, & sibi inuicem subsaltantes habent. Ita vox adolescentulorum asperæ euadit, & auditum offendit, eo quod inæqualitatem quandam, ex concursione extremorum obtinent, dum enim vox ex acuta in gra-
 uem permutatur, mediâ quidem vocis natura gignitur; hoc autem ex extremis ipsis conflata acuta esse desinit, neque adhuc grauitatis notas præ se fert manifestas. Porro quod illo primum tempore huiusmodi vocis mutatio fiat, caloris effervescentia in causa est, à quo nimirum, & arteria plus distendi potest, & plus aëris dimoueri, ac interim nondum valet in extremum alterum vocem traducere. Talem itaque vocem emittunt, qualem hirci, cum præsertim ad coitum cōcitantur. Nec sine causâ ab omnibus præceptum est, ut scribit Fabius, ut parcatur maximè voci in illo à pueritia in adolescentiam transitu, quia natura-

Noctū
 gilans,
 manē as-
 perā edere
 vocem
 sect. 11.
 probl.
 q. 11.

Cur ado-
 lescentes
 primum
 vocem
 asperam
 emittunt,
 & postea
 lenem.

lib. 11. c. 3.

liter impeditur, hoc autem à calore fieri improbat Fabius, eo quod in aliis maior sit, sed propter humorem potius; nam ætas illa turgescit, & nares, ac pectus eo maxime tempore tument, atque omnia velut germinant, eo quod sunt tenera & iniuriæ obnoxia. & hæc de differentiis naturalibus, seu essentialibus vocis dicta sufficiant, nimirum prout à causis naturalibus fiunt.

De causis vocum præternaturalium, & accidentalium, & primo de causis longæ, & brevis.

C A P. XII.

Multo plures sunt vocum differentiæ accidentales, ac præter naturam, quæ proportionem respondent naturalibus differentiis, & ab aliquo fiunt affectu, ita ut voces aliquæ possint esse naturales, & præter naturam, ut vox rauca cum arteriæ ex natura aliqua insit humiditas, naturalis dicitur, cum autem ex morbo humectatur, præternaturalis. ab humida enim intemperie tam naturali, quam præternaturali raucedo fieri potest, eadem ratione vox aspera, cum ab arteriæ asperitate fiat; asperitas verò hæc à siccitate tum naturali, cum præter naturam proueniat. vocis asperæ alia erit naturalis, & alia præter naturalis, & eadem est reliquarum differentiarum ratio. Inter eas verò differentias, quæ ad naturales reduci possunt, vel proportionem respondent, sunt longæ, ac breues voces, quæ ita dicuntur à tempore,

Vox rauca naturalis ac præternaturalis.

Vox aspera naturalis, ac præternaturalis.

De longâ, ac breui voce.

pore, quo mensurantur. longa enim vox dicitur, quæ duo tempora in pronuntiatione deponit: brevis verò quæ vno tantum contenta est; quædam siquidem voces sunt, quarum pronuntiatione longius protenditur, & hæ longæ dicuntur, vt Mater, fama, musa: quædam quorum pronuntiatione breuior est, vt Pater, pius. & illæ duo requirunt tempora, hæ, vnum; quare illas quasi vocalibus geminatis proferimus, vt Maater, & Maufa, faama, has verò vt simplices. & vt scribit Quintilianus veteres huiusmodi longas geminis vsque ad Acii tempora vocalibus scripserunt. Quare vocis longitudo erit extensio æqualis vocis, quæ duo tempora includit, breuitas vero opposita magnitudo. Breuitatis vocis causam voluit Auicenna esse respirationis breuitatem, & longitudinis, respirationis longitudinem, breuitas autem respirationis est, cum tempus attractionis & expulsionis aeris in inspiratione, & expiratione breuius est, quàm in naturali respiratione fit, vel propter imbecillitatem virtutis, quæ non sufficit simul conuenientem attrahere, & expellere spiritum, quare velocius attrahit, & expellit supplens in velocitate, quod in magnitudine defuit, vel propter necessitatem velocitatis motus respirationis. cum autem eadem sit materia vocis, & respirationis expulsus nempe aer, & quasi idem motus istius aeris à pulmone ad laryngem, nisi quod in voce additur repercussio ad arteriam breuiori facta respiratione,

lib. 1. inst.
orat. c. 6.

lib. 3. f. 10.
tr. 2. ca.

lib. 3. cont. & vox breuior euadit, hinc est quod scripsit Rasis breuem respirationem cantantibus nocuam esse, & longam, illis iuuamentum præstare.

De voce dura, & molli; de voce constanti, & inconstanti; de voce gracili, & exili; de voce subtili, & crassa.

CAP. XIII.

*Arif. 5.
de gener.
animal.
cap. 7.*

*lib. 3. de
differ.
pul. c. 7.*

*lib. 1. epid.
com. 2.
tex. 78.*

INter alias accidentales vocis differentias, est vox dura, seu rigida, mollis, seu flexibilis. dura vox est, quæ violenter auditum ferit; difficulter enim mouetur, & cum maxima fertur vi; mollis verò, quæ nulla vi ad auditum peruenit. Dura autem vox fit ex duritie vocalis instrumenti; difficile enim receptum spiritum dispensare, & emittere potest; mollis verò ex mollitudine vocalis organi, ideò facile spiritum receptum dispensare, & emitte potest. Duram autem dici vocem per metaphoram, sicut & quam plurima alia scribit Galenus. Inter vocis differentias, numeratur etiã vocis constantia, seu firmitas, & eiusdem inconstantia, seu infirmitas. inconstantia vocis priuatio cõtinuationis eiusdem est; & crepidatio quædam, quam parit loquentis incontinuo spiritui impotentia; constantia verò, & firmitudo oppositus habitus. Vox gracilis, & exilis differunt inter se, nec vna, & eadem est vox: & quamuis Cicero Ichnophonos lingua hæsitantes nominet; Ichnophoni tamen, seu Ichnophoni ex Galeno appel-

appellatur illi, qui gracilem, seu tenuem habent
 vocem, quæ gracilitas fit propter musculorum
 guttur mouerium innatum vitium, eodem Gale-
 no teste, cum videlicet à principio musculi illi, de-
 teriorem figuram consecuti sunt, vel ex eorum-
 dem, aut superiorum thoracis resolutione, vt Ae- *ser. 6.*
 tius existimat; leptophani verò, seu ypsophani di- *c. 32.*
 cuntur, qui tenuem, seu exilem vocem habent,
 vt eunuchi, mulieres, ac pueri, quæ quidem exili-
 tas fit ob angustiam vocalium instrumentorum,
 vtrique tamen, in prima conformatione contra-
 hūt ea vitia ob caloris innati infirmitatem, vt ar- *lib. 3. f. 10.*
 bitratur Galenus. Vox gracilis, vel exilis fortasse *ir. 2. c. 8.*
 est illa, quam Auicenna vocat subtilem; & ex vir-
 tutis imbecillitate fieri asserit, quam inducere ait
 vigilias, lassitudines ex immodico exercitio, eua-
 cuationes excedētes; vigilie enim virtutem mo-
 tricem imbecillem reddentes, fit, vt eius actiones
 etiam leuiter fiant, vt est expiratio; & vox sicut
 lassitudo, non solum corporis, sed etiam organo-
 rum vocis eandem imbecillitatem pariunt; quia
 ex vtraque causa excellens fit spiritus animalis
 resolutio: Quælibet quoque euacuatio immo-
 derata sanguinis, vel aliorum humorum, vel per
 vomitum, vel per secessum, aut per ambitum to-
 tius corporis facta, siue sponte, siue ab arte, vir-
 tutem satis superque inualidam reddere potest;
 addit his causis Auicenna etiam, somni excessum
 præcipuè post cibum, ex quo cum plures ad gene-
 rentur cruditates, ipsæ per viam suffocationis fa-
 cere possunt virtutis imbecillitatē, vel ex somno

*lib. 3. cōt.
tr. 2. c. 2.*

post cibum vox fit subtilis, quoniam ex eo membra motui inferuientia laxantur, & emolliuntur, & torpida fiunt, licet tamen suspicari textum Auicennæ esse corruptum, quia si conferatur cum his, quæ dicuntur à Rasi, nullam facit de hac causa mentionem, sed solis vigiliis, & dormiendi impotentia subtilitatis vocis causam ascribit; nos tamen dicere possumus cum Auicēna, somnum facere vocem subtilem propriè post cibum digestum, & vacuo ventriculo, quia tunc somnus habet vim exiccandi, ex quo virtus infirmatur, & vox subtilis redditur; aut dicamus Auicennam haud scripsisse somnum post cibum facere subtilem vocem, sed cantilenam quandam, quæ fit cum frequenti gutturis motione, propriè post cibum, quod intellexit per verbum alternum. Voci subtili oppositam esse crassam idem Auicenna testatur, quam vt aliqui volunt, conturbatam etiam nūcupat, & magnam, ac grauem esse vocem scribit Gentilis, cuius causa est dilatatio, seu laxatio vocalium instrumentorum, & arteria potissimum facta, vel à nimia, & cōtinua ventriculi repletionem, vel ex frequenti, ac vehementi voci-feratione, aut etiam exercitatione immodica exufflationis in fistulis, & potissimum in buccinis.

*De Voce tenebrosa, de tremula: de clara,
& sonora, de parua, & ob-
scura.*

CAP. XIII.

VOx tenebrosa, vel conturbata, seu turbida, ut testatur Auicenna, illa est, quæ similis est sonitui, quem edit plumbum ex vnius laminæ cum altera attritione, obscurum nempe, quem cassum dicunt; fit autem huiusmodi vox ratione humoris admodum crassi, ut est pituita vitrea, ac viscida, quæ spiritus instrumenta occupat, aut ex incisione gargareonis, ut arbitratur Rasis.

Vox tremula ut ex Aristot. & Auicenna colligi potest, ut plurimum ex virtutis imbecillitate, seu ex inopia caloris innati, ortum ducit, imbecilliter enim mouente facultate inæqualiter, ac dissolutoriè transcurrit spiritus, ex quo fit Vox tremula, ut in quibusdam acutis calidissimis, ac siccissimis morbis euenire solet. Nonnunquam fit vox tremula ex quadam neruorum conuulsione, vel breuitate, aut astrictione, ut liberè non moueant, sed cum quadam veluti trepidatione vox etiam tremula emittitur, vbi copiosus humor, vel intrinsecus sese in musculos vocales insinuauerit, & quominus liberè moueantur, impedimento est: vox enim cōtremiscit instrumentis præ molitudine titubantibus, ac vacillantibus. fieri etiam potest tremula vox ex peculiari laryngis imbecillitate vel ex superflua cerebri, ac neruorum humiditate, propter quā etiā ebrii balbutiunt, & vocē quandā tremulā edunt, quoniam in ipsis cerebrū nō solū multa humiditate madescit, sed etiā præ copia granatur, & opprimitur. Quocirca vsu venit, ut quibus tremula Vox est, hi vel

cerebrum humidius habeant, vel linguam, & summam arteriam, vel vtrumque. Quæritur, cur qui metuunt, voce, manibus, ac labio inferiori tremant? respondet Arist. primò vniuersaliter, quoniam timor est passio quædam, in qua deficit calor in partibus superioribus, quæ partes calore, ac spiritu quoquo pacto destitutæ, non possunt instrumentis vocalibus, labris, ac manibus facultatem transmittere, vnde tremere conunguntur. secundo Arist. peculiarem affert rationem tremoris vocis ex timore, nam cum vox initium habeat à thorace, ipsius musculis, tam dilatantibus, quàm coarctantibus tremore correptis, vox etià tremit, in timore autem propter retractionem caloris, ac spirituum refrigerato thorace, illius musculi contremiscunt.

De Voce clara, & sonora. Vox clara, & canora fit ex arteriæ, ac pulmonû moderata siccitate, quod manifestè percipitur in quibusdam instrumentis musicis, quæ fabricata ex ligno inciso in plenilunio ob illius humiditatem, vocem sonoram reddere nō possunt, & hac ratione vox post cibum, ac potum obscurior, seu minus clara, & ieiuno vètriculo magis clara editur: & corpora sicca clariorem habent vocem; impossibile enim existimauit Galenus multa redundantate humiditate vocem claram emitti posse.

De Voce parua & obscura. Vox parua, & obscura efficitur, si imbecillæ fuerint vires musculorum guttur mouentium, aut ob suam, vel neruorum ipsos mouentium affectionem.

De voce

*De voce abrupta, de tarda, de clangosa,
de luctuosa.*

CAP. XV.

Hippocrates, quisquisuè alius fuerit auctor in *lib. 4.*
libro de victus ratione in morbis acutis, *com. 33.*
meminit de voce abrupta, quam in libro de Coacis prænotionibus effractam vocat, eo quod media intercidatur; hanc ex affectu gurguris proficisci memoriæ prodidit Galenus, & quidam doctissimus vir, ex imbecillitate mouētis potestatis, & instrumentorum, quæ materiam vocis excludūt, & ipsam efformant, & materiæ quoque inopia contingere posse scribit; quomodo enim in foliis, quæ musica organa spiritu implent, si imbecillis sit ille, qui folles mouet, sonus interrumpitur: eadem ratione, si ea virtus, quæ thoracem, & ex eo pulmonem mouet ad efflationem, quæ materia vocis est, imbecilla subsistat, neque cursum suum spiritus teneat, vox refringitur, ex quo refracta, seu effracta, vel abrupta appellatur. *lib. 4. de*
Doctissimus Brasauia asserit vocem abruptam, *dist. rat.*
fieri ex praua tendonum ceruicis affectione, eo *in acut.*
quod tendones illi ad vocis generationem, & spiritus attractionem vsui sint; qua autem ratione *com. 33.*
hi tendones inseruiant vocis emissioni, & spiritus attractioni, percipere minimè possumus, ni fortasse hi tendones musculis laryngis inserātur, quibus tamen laryngem non egere credimus. *De Voce*
Vocis tarditatem fieri ex diffusionē prauī humo- *tarda.*
ris in vocalia instrumenta, & in exortam spinalis

lib. Coac.
pranot.

medullæ literarum monumentis Hipp. prodidit, cum enim prauus quispiam humor nervos voci famulantes, & præsertim recurrentem diluit, aut in musculos thoracis, & præsertim intercostales decumbit, facit vocis tarditatem; impeditur enim spiritus animalis exitus, & facultas opprimitur, quæ motus thoracis, & exufflationis est causa.

De Voce
clang.

De voce clagosa, cum in Coacis prænotionibus, tum in Prorrheticis Hipp. verba fecit; est autem vox clangosa sub rauca, sed acuta fere, ac sonora, grauis aliquando. similis refertur, si quis in fictile siccū, aut cauum ædificiū caput immitat, atque inde loquatur, vulgus, redeuntes animas defunctorum mortuorū, ea voce vanè confingit. Hanc vocem emittunt animalia omnia, quæ collum habent admodum longum, & cartilagineas siccas, cuius generis sunt græces, de quibus Homerus ait:

Clangore hæc quidem volāt supra Oceani flucta.

lib. 7. de
usu par.
cap. 7.
a. prorrh.
com. 1.
ex. 3.
17.
3. in 3. e-
pid. cō. 32.
lib. art.
med.

Causa huius vocis, ut scriptum reliquit pluribus in locis Galenus, est vehemens ariditas, seu siccitas vocalium instrumentorū, quæ ad laryngem, & arteriam pertinent, & præsertim siccitas tunicæ interioris asperæ arteriæ, quæ naturaliter leui humiditate rigatur, & quasi æquatur, nā cum ex aduētitiis reperaturis, ut docuit Galenus, nō mutantur arteriæ, vel gutturis naturalis amplitudo, nec proinde vox, oportet, ut vehemens in corpore fiat mutatio, quæ siccitate vocem lædat, ut in quibusdā febribus ardētibus, ac phrenitide fieri solet.

De Voce
querula.

Vox clafthmodes græcis dicta, quā latini plorabun-

rabundam, plorofam, querulá, luctuofam, flebillem, & lugubrem appellant, à maiori quàm clangofa reficcatione fit, vt in febribus incēdiofis, ac phrenitide vfu euenire folet, quamuis etiam ex vitium imbecillitate, nec nō ex deſtillatione à capite, vt in tabidis ortū ducere poſſit, ſicut & Galenus luctuoſas reſpirationes fieri optimè declarat: an vera hæc vna, & eadem ſit cum abrupta, vel diuerſa, conſiderandum eſt.

li. 6. aph.
com. 5.

De voce rauca, vel arteriaca affectione, quæ à gracis branchos dicitur.

CAP. XVI.

CVM inter vocis vitia raucedo frequentius in conſonatoribus præſertim fiat, & à quamplurimis cauſis excitari poſſit, in vltimū locū diſtulimus, vt ſeiunctim de hac affectione maiori cū ſtudio, exactiusq; agamus. Rauca igitur vox eſt, quæ obtuſa, cōpreſſa, ac impedita emittitur, leſione in mēbrana exiſtēte, quæ faucibus, ac gutturi cōmunis eſt: cuius vitii cauſæ aliæ ſunt internæ, & aliæ externæ. Inter cauſas internas facientes raucedinem potiffima eſt excellēs humiditas, ſuperficiem vocalium inſtrumentorum madefaciens, ex qua ictus exufflationis retunditur, ſine tamen muſculorum motus impedimento, vt pluribus in loci teſtatū reliquit Galenus. ſuperfluus humor, quamuis in vniuerſo corpore ob intemperiem potiffimum frigidā, vel ob plenitudinē progigni poſſit, & ad vocalia inſtrumenta tranſmitti, frequentius tamen, & vt plurimū adgeneratur

Vox rauca quid ſit.

cauſſa interna.

lib. 3. de

ſimp. cau.

lib. 4. de

loc. affec.

c. 6. lib. 1.

prorrh.

com. 3. &

com. 1.

7. de cōp.
med. loc.
c. 1. ser. 8.
cap. 51.

in capite intemperie frigida, aut calida laborante, ex quibus destillationes fiunt, quæ postea ad instrumenta vocalia irruunt. Vocis raucedinem etiam facere posse, thoracis suppurationem, ac tabem recensent Galenus, & Aetius; inter causas has internas adnumerantur quamplures vocalium instrumentorum affectus, ut tumores, ulcera, intemperiesque nonnullæ. Multa alia genera malorum, ut tussis, astma, pleuritis, epilepsia, artericam affectionem excitare possunt: nam hæc non solum facultatem spirandi lædunt, verum etiam aliquibus vocalibus instrumentis efficiunt. His causis auctor libri anatomiae viutorum, addit gargateonis læsionem, cum ipse vulneratur, vel inciditur, vel corroditur, & nos testari possumus, sæpius vidisse ex ipsius inflammatione, magnitudine, & laxatione homines raucos fieri; natura enim hanc carunculam instituit, ut voci conformanda esset quasi plectrum quoddam, & modulatio, aut quod vox in eam impingens reuerberata, magis sonora redderetur; cum autem hæc pars naturalem excedit quantitatem, vel ab ea recedit, vox inde valde læditur, quicquid hac in parte dicat Faloppius, alioqui medicus eruditissimus, qui nihil voci opitulari hanc partem voluit, innixus fortasse Ruffi Ephesii auctoritati, qui scripsit columellam nullam magnam utilitatem afferre, & recisam nullam corporis actionem vitare. Aliqui obseruarunt palatum vitiatum culpam prorsus efficere vocem, ut in quibusdam gallica lue affectis euenire experientia comprobata.

probatum est; hanc enim partem ad vocis augmentum conferre scripsit Galenus. Inter causas *Causa externa* externas porior est vehemens exclamatio, ac vociferatio, ut quæ similem inflammationi circa iam dictam membranam, atque gutturis musculos, parit affectum, qui similis est ei, quæ manibus, cruribus, lumbis, & musculis accidit, ubi plurimū laboris ipsi pertulerint, vocabant olim exercitiorum magistri, eiusmodi musculorū affectionem lassitudinem inflammata: iuxta igitur arteriam intrinseca particula, aut tunica, à spiritu, in magnis vociferationibus extra prolato percussa in eam inflammata affectionem incidit, atque hoc multò magis, si ad magnitudinem vocis, acumen quoddam, vel musculorum laryngis actio laesa, accesserit: de hac magna vociferatione, & vehementi exclamatione Dauidem interpretari possumus, in persona Christi Saluatoris nostri dicentem, laboravi clamans, rauca factæ sunt fauces meæ; clamabat enim Christus ad Patrem, in passionum angustia positus. Frigidum quoque, ac insuetum inspiratum aërem raucedinem vocis parere posse, vna cum Galeno, Aetius, & Paulus existimant, & nonnulli ex recentioribus: aërem etiam valdè siccum, vel pluviosum, aut vëtosum, idem efficere, scripserunt. Multo magis vero, vocem corrumpere potest aër venenatus, vel maligna qualitate imbutus, ut euenit his aliquando qui metallis eruendis dant operam, vel qui spiritum è speluncis, vel ab aliquo animante venenoso emanantem excipiunt. Inter has procātarticas

lib. 7. de
cōp. med.
loc. ser. 8.
c. 51. lib. 3.
cap. 28.

causas recēset Aetius, plurimam, & insuetam vini meracioris potationē; aliqui verò ex recētioribus potum addunt aquæ admodū frigida vsum ciborum, ac potuum, qui acres, falsi, ac pontici sint, somnum immodicū præcipuē ieiuno vētriculo factū, immodicā cibi, ac potus repletionē, & eorundē excedentem abstinentiā, exercitium, præterea immoderatum excedentesq; vigilias, ex quibus cū imbecillis reddatur facultas cōcoctrix, multi gignuntur crudi humores, qui ad asperā arteriā delati vocē asperam, & raucam faciunt: cum his etiam causis cōnumerari debent casus, ictus fortis, ac percussio, duræq; rei obuiatio, vulnus, fumus, abundās puluis à vēto insufflatus, & eleuatis, & ipsemet vētus, vel austrinus colliquans, vel aquilo exprimēs. Circa raucedinis causas difficillimū, ac simul pulcherrimum probl. occurrit dissoluendū, cur videlicet illos, quos obuios lupi aspexerint, illico raucedine tētari, vel voce priuari cōtingat, quod fuit relatū à Plinio, ac Solino, q̄ scribunt in Italia lupos esse, qui cū cæteris similes nō sint, visum etiā noxium habere, vocē que homini, quē prius viderint, ad præsens adimere. In vulgi opinione receptū est id fieri, vbi hominē à lupo prius inspicere acciderit, quàm homo lupū videat. & Virgilius vulgi opinionem sectatus dixit: Vox quoq; Moerim iam fugit ipsa, lupi Moerim videre priores: hæc autē opinio antiqua admodū fuit, vt talis sit lupi natura, vt iis, quos prior aspexerit, vocem adimat, vel corrumpat; ex quo etiā illud tritissimum manauit adagium, lupus est in fabula

*Cur Viso
lupo vox
rauca
fiat.*

li. 8. c. 22.

*lib. 7. d. 11
lib. 7. d. 11
lib. 7. d. 11
lib. 7. d. 11*

fabula, quo utimur quoties nostro sermoni superuenit is, de quo loquebamur, & nobis sua presentia adimit loquēdi facultatē. quidā parisiensis medicus arbitratur, hunc effectum, ortum habere à venenata lupi expiratione, quæ perueniēs ad vocalia instrumēta, suam temperiem corrumpit. alii dixerunt lupos noxiis toruorū oculorum radiis aërem inficere, qui inspiratus vocalia afficit instrumenta, & ad promendam vocem inutilia, vel agrè disposita reddit. Quorum, & vulgi potissimū opinionē probare nō possumus; id enim fabulosum esse ducimus, nec lupo venenato halitu, vel noxiis oculorū radiis id præstare potest, cum inter animalia venenata, vel ictu, vel halitu, alia uēratione fundentia locum non habeat, ut apud eos, qui de animalibus rectē scripserunt, legere est. Nonnulli alii ex problematibus Aristotelis duplicem afferunt respōsionem, quod cum lupo habeat cerebrum valdē frigidum, hominis spiritus visui directi ad eum attrahentes ad thoracem aliquam frigiditatem, vocalia instrumenta afficiuntur, quibus laxis, & vox vitatur, vel aufertur; alia responsio coincidit cum illa parisiensis medici, quod aër ab inspiratione lupi inficiatur, qui ab homine attractus raucedinem facit. Quæ quidem respōsiones non sunt Aristotelis, nec dignæ tanto viro: & quamuis in problematibus ea scripsisset, admittenda haud sunt, cum ea quæ ipse illis in libris memoriam mandauit, à summis viris non recipiantur, tanquam probata, quoniam Aristoteles his in libris

*Censura
librorum
Arist. de
probl.*

multa in vnum congefſit, & morte praeuentus
 nō digeſſit, ex quo bis, ter, & quater, multa repe-
 tit, ac diuerſis modis refert: Alii alteram excogi-
 tarunt reſponſionem, lupos eſſe adeò voraces, &
 ſeſe ingurgitare, putridiſque cibis venter imple-
 re, vt nunquam, non ex illorum naribus, ac ore
 pernicioſus halitus egrediatur, qui aërem paula-
 tim gradatimque inficit, quoſque homines lu-
 pum aſpicientes contingat, ex quo vocem eis eri-
 pit, ſeu raucam efficit; contra hanc quoque pro-
 blematis enucleationem multa, ni fallor, obijci
 poſſunt; quamuis enim lupus vorax ſit animal,
 frequenter tamē caret carnibus, aliſque cibis ad
 putredinem paratis, vel actu putridis, quibus ex-
 plere ſe poſſit, vt fame coactus etiam terra veſca-
 tur, vt tradunt Ariſt. & Plin. & ideò halitus pra-
 uos emittere ſemper non poteſt; imo cum natu-
 ra ſtomachum voracitati congruum tribuerit,
 ipſe cibos aſſumptos ita cōficat, vt nullus prauus
 vapor ex eo emanare debeat: & quamuis tetri
 vaporis ex ore lupi exirent, non poſſunt ita de re-
 pente, & in longiori ſpatio aërem inficere, vt ho-
 minis lupum videntis vocem vitare, aut adime-
 re queat; cur verò magis aduerſus hominem diri-
 gantur, quàm in aliam partem, non poterunt di-
 uerſitatis rationem afferre; quis enim eos comi-
 tabitur, vt ad hominem, qui lupum vider, perſe-
 niant; quomodo flantibus ventis ab eorum im-
 petu diſſipati, & ab excellenti calido, vel frigido
 cōſumpti ad hominem peruenire, ac illi prauam
 qualitatem communicare poſſunt. Id igitur à ti-
 more

lib. 8. de
 hiſt. an.
 c. 5. lib. 8.
 nat. hiſt.
 cap. 22.

more proficisci, iudicare debemus; cū enim homines sciant, lupos quosdam vitæ hominum insidiari, si ipsos ex improviso aspicere contingat, & propinquos ipsis animaduertant, maximus incutitur timor, cuius ratione calor, & spiritus retrahuntur à partibus supernis: ex quo cum vocalia instrumenta refrigerata sint, virtusque imbecillis euaserit, vox imminuitur, aut corrumpitur, aut certè tremula redditur. quā rem tribus exemplis illustravit Galenus illorum, qui ad præaltum aliquem præruptumque locū accedunt, vel conspectum serpentum fugiunt, aut formidabilem magistratum adeunt, quibus vox tremēs, ac parua fit; & ideò à veritate alienum esse ducimus, quod scripsit Solinus, timorem esse incitamentū vocis, vt non solum acuat, sed etiam si nunquam fuerit, extorqueat: quod probat exemplo Aty Cræsi filii, qui cum lateret ad introitum Cyri regis mutus, ad id vsque tempus, ait vi timoris in vocem erupisse, & exclamasse, parce patri meo Cyre, & te hominem esse, vel casibus disce nostris; Aty enim non ratione timoris, sed maximi amoris, quo patrem suum prosequabatur, & vehementissimè clamandi cupiditatis, soluta est illi lingua; audax enim, & fortis factus est, sic ex amore, & desiderio tuendi patrem incolumem, simulque clamandi, vt partes spirituales, & potissimū organa vocalia fuerint adeò excalefacta, & facultas roborata, vt omne impedimentum amissæ loquelæ confestim ablatum fuerit; vel dicamus, id accidisse ex mirabili Dei prouidentia,

lib. 2. de
tēp. caus.
cap. 2.

vt hoc miraculo patefaceret, quantifaciat pietatem filiorum, erga suos parentes, vt qui scilicet ad id tempus mutus sibi vixerat, saluti parentis vocalis fieret.

De voce imminuta, ac deficiente, singulisque eius causis.

C A P. XVII.

VOcem offendi, sicut & ceteras actiones deprauari nempe, vel imminui, aut deficere, ita manifestū est, vt probatione minimè opus sit; cum autē de voce corrupta, ac vitiosa verba fecerimus, reliquum est, vt & de aliis læsionibus agamus: & cum actio non lædatur, nisi paribus principibus, vel aliis famulatibus oblatis, cōstat lædi vocem offensa larynge musculis ipsius, ac recurrentibus neruis, ac aspera arteria, præterea thorace, ac pulmone, quę materiam voci exhibent, adde, & cerebro, spinaliq; medulla, à qua nerui ad thoracem perueniunt, & partibus demum affectis omnibus, quæ thoraci incumbūt: offendi verò hæc omnigenere morborum possunt intemperie, mala compositione, & solutione continui. Imminuitur itaque, ac intercipitur vox læsis instrumentis vocis, vel neruorum principio affecto, vel denegata vocis materia, vel offensis partibus vocalibus instrumentis interuenientibus, si ex instrumentorum offensa vox imminuatur, aut aboleatur, id erit, vel ratione membrana laryngis, vel musculorum ipsam mouentium, vel neruorum,

vorum, qui à cerebro vim ipsis deferunt, præsertim eorum, qui reuerſui dicuntur, ſi fiat ratione laryngis, id erit potiſſimum, cum eius membrana exuberanti humore repletur, vel madefcit, vbi ab iis, qui à capite decidunt, humoribus rigatur larynx, principio vox rauca, deinde procedente tempore, parua etiam efficitur, & ſi longius procedat malum, tota amittitur, quippe cum larynge arteria quoque humectatur. Prætereà ſi laryngis rimula à tumore aliquo præter naturam, vel anguſtia, & compreſſione, vt in angina gulæ tumoribus, vertebrarum ceruicis ad interiora luxatione aliqua ex parte intercipiatur, vox imminuitur magis, vel minus, pro maiori, vel minori noxa, quod ſi ex toto obſtruatur, vox omnino perit: cum muscoli laryngem claudentes, vel aperientes ex reſolutione, vel incifione, aut etiam contuſione immobiles reddantur, fiet obmuteſcentia, vbi verò difficulter moueantur, & imbecilles fuerint eorum vires, obſcura, & parua erit vox; quod ſi alii ex laryngem mouentibus musculis quoquo modo afficiantur, læditur quidem vox, paruum tamen erit vitium, atque ſi affectus, neque obmuteſcet omnino, neque ita exiguam habebit vocem, cuius rei exempla duo affert Galenus ſcitum digna. Quod ſi *lib. 1. de* nerui vocales incidantur, vel diſtrahantur, diuel- *loc. affec.* lantur uè, aut nimium refrigerentur, appoſitis *cap. 6.* in collo frigidis medicamentis, aut exoluantur, vel vehementer tendantur, aut laqueo intercipientur, alio uè vitio affecti ſint, hominẽ obmu-

rescere necesse est. Pariter cum aspera arteria tota inciditur, vox perit, cum nullus supersit spiritus, qui ad proprium vocis instrumentum transmittatur; idem efficit laqueus toti collo circumdatus, sed alio modo. Quando vox imminuitur, aut aufertur vitio cerebri, id erit, vel à resolutione facultatis, & extinctione caloris, vt in moribundis; interdum ab oppressione humorum, & obstructione, qui prohibent exitum spiritus animalis ad partes inferiores, vel cum venæ cerebri à copia humorum opplentur, vt in apoplexia, caro, epilepsia, catalepsi, ac syncope cardiaca, aut cū cerebrum vehementer cōcutitur, & commouetur ob ictum super caput, vel casum ab alto, præsertim quando quispiam ex dorso terram impigit, ita vt spinalis medulla, quæ cerebro est adnata patiatur; quicumque enim habent cerebrum ita concussum, necesse est statim mutos fieri, sensumque, ac motum amittere: nam spiritus per nervos ad corporis partes inferiores peruenire prohibentur, ac etiam ad sensuum instrumenta: Nonnunquam obmutescencia fit obstructione in initio spinalis medullæ facta, aliquando vox tota non adimitur viciata spinali medulla, quæ circa dorsum aliquas vertebrae later.

*lib. 1. de
Simp.
caus. 6. 5.*

Si fiat aphonia ex materiæ vocalis inopia, quæ est exufflatio, id erit ex resolutione musculorum intercostalium; vox enim emitti non potest, nisi vehementer spiritus egrediatur, & spiritus vehementer egredi haud potest, musculis illis resolutis, à quibus talis actio completur, vt exemplo probat

probat Galenus cuiusdam, qui ex casu ab alto vo-
cem amisit, nullo in vocalibus instrumentis exi-
stente vitio, sed ob carentiam eius, qui secundum
naturam ad eos peruenire consuevit; guttur enim
resolutis intercostalibus musculis efflatum spiri-
tum non recipiebat; sunt enim nonnullæ actio-
nes, quæ ex idonea materia genitæ, ipsam ab aliis
partibus præparatam accipiunt; ideò interdum
fit, vt nulla existente in actionis instrumēto no-
xa actionem ipsam perire contingat, defectu sci-
licet materiæ, ex qua fieri consuevit, sicut in vo-
ce; nam exufflatio materiæ vocis est, & efficiunt
eam contracto thorace intercostales muscoli, qui-
bus nihil agentibus, vt cū perforati sunt, materiā
vocis tota amittitur, & exinde mutū animās effi-
cietur, nullo in propriis vocis particulis genito af-
fectu, pariter, si incidatur costas succingēs mem-
brana, idq; linea notabili animal semispitans pro-
tinus, & semiuocale redditur; sin autem in alterā
thoracis parte æquē secta fuerit spiratio, & vox
deficit. Non semper tamē ex resolutione, vel in-
cisione musculorū intercostalium, vel ex mēbra-
na incisa tota vox adimitur, si quidem tanta pars
duntaxat naturalis efflationis vocisq; perit, quāta
& musculorum intercostalium portio est resolu-
ta, vel eorundem, aut membranæ succingentis
costas est incisa, ideò aliquando animalia fiunt se-
miuocalia, vel paruam vocem emittentia, vel o-
mnino voce priuantur. Insuper huiusmodi vitia
fieri etiam possunt ex contusione, vel siccitate
neruorum, & musculorum intercostalium, nec

lib. 3. de
loc. affec.
cap. 1.

nō ex fractura, vel amissione costarum thoracis, quæ si sit insignis, sequitur obmutescencia, si vero mediocris, vel parua, vox imminuitur. Quandoq; fit aphonia ob spirituum paucitatem, ac resolutionem, aut retractionem, vt in syncope, animi deliquiis, maximo timore, vel animi inacerore, vteri suffocatione, aut etiam ob recentem quandam exsolutionem, & afflictionem virtutis, aut præcipitem virium lapsum, adducto in confortiū mali corde ipso. Præterea ob venarum interceptionem motu spiritus vitalis impedito, vt in apoplexia illa, quæ subito satis generatur cum faciei rubore, oculorum constantia, manuum porrectione, stridore dentium, & refrigeratione extremorum, quam soluere venæ sectionē docuit

li. 4. acu.
com. 23.

Hippoc. solet etiam fieri vocis interceptio ex vitio quarundam aliarum partium, & maximè pulmonis, qui quoties humore, vel sanie redundat, aut destillatione à cerebro repletur, primū quidē vocē obscurari ac rauescere, postea intercipi cōtingit, agitata materia, & vaporib. sursum in tabe præsertim elatis ad cerebrū, vel catarrho præfocante. Tandē causa silentii potest esse deprauata voluntas, vt in quadam melancholia, in qua æger non loquitur sed loqui potest. Scribit Aetius infantib. suppressa aluo vocē intercipi, qua autē ratione id fieri possit ignoramus, nisi sit, q̄ retentis facibus maxima copia vaporum ad cerebrū peccant, & exinde oriatur obmutescencia.

ser. 4. c. 8.

Circa signa vitiorum vocis demonstratiua nō immorabimur, cū solo auditui huiusmodi voces

ces dignoscantur, & ex illarum tradita diffinitione, ac descriptione satis superque innotescere possint; consulto etiam omittere volumus causarum signa, cum à quibusdam satis luculenter explicata sint, nimis enim in longum protraheremus hanc de voce tractationem.

De quibusdam vocum præternaturalium præsagiis.

CAP. XVIII.

CVM ex prædictionibus inter cæteras, quas afferunt utilitates, futuris malis admirabili quadam providentia prospicere, ac de longinquo ipsis occurrere possimus, & agrotantes medicis obtemperare, sanosque à quibusdam abstinere moneant, & quoquo pacto cogant, utilissimum huic tractationi fore duximus, aliqua, quæ ad hanc præsagiendi partem attinent, scriptis tradere. His, qui magnas, nec non acutas voces emittunt, diu, ac multum vociferant, multa incommoda subsequi solent, raucedo, capitis repletio, *Gal. li. 4. de loc. affi. c. 8.* ac destillationes vasorum, pulmonis disruptio, sanguinisque reiectio, maximè ubi haud præmissa pulmonis per præcedentes exclamationes lenitione, violenter clamare conantur. Raucedines à principio sunt curandæ, nam inueteratæ vnius, vel duorum annorum curationem non admittunt. Cum quis ex morbo aliquo in vocis raucedinem incidit, manifestum indicium est, cerebrum affectum esse, ex quo vocalia organa læduntur, & si cùm affectu perseveret

*Hipp. li. 3.**aph. 13.**Arist. 1.**prob. q. 10**Gal. li. 3.**aph. cō. 20*

raucedo, æger de vita periclitatur; indicat enim cerebri magnam læsionem, à quo vocalia instrumenta omnem vim suscipiunt. si æstas sicca, & aquilonia fuerit; autumnus pluuiosus, & australis, ad hyemem raucedines fiunt, non solum ob reseruatas in eo causas raucedinis, verum etiam ex propria ipsius temperie, ac constitutione; raucedines enim sunt hyemis morbi peculiare. Quamuis in omni ætate raucedo fieri possit, leniores tamen raucedine corripitur, & raro, vel nunquam curari solent; cum enim multis abundant humidis excrementis, in capite potissimum, eorumque vis imbecillis sit, & natura frigida ea excrementa facile ad vocalia instrumenta confluunt, quibus madefactis, & irrigatis, vox rauca redditur; cum autem partes illæ nimis refrigeratæ ob inopiam caloris, ac imbecilles sint, superuacaneum humorem haud absumere possunt, & ob intemperiem nouus perpetuo adgeneretur succus; sequitur, ut hi curationem, vel maxima cum difficultate admittant. Si difficili spirationi vocis raucedo superaccedat, imminet periculum ægrotanti, ne suffocatus interea; nam cum partes spiritales, & præsertim aspera arteria in difficili spiratione obstruantur succedente raucedine, ex quo membrana interior laryngis irritatur, magis augetur obstructio; ut cum ratione de suffocatione timendum sit. Raucedo aliudvè vocis vitium factum ratione gargareonis excisi, vel palati, & eiusdem gargareonis corrosi, non admittit curationem. Raucedines, quæ ortum ducunt à causis

exter-

externis, facilius curantur, quàm, quæ à caussis internis fiunt. Rauedines, quæ ob suppurationē vel tabem fiunt, mortem futuram indicāt. febris post rauedinem, ac grauedinem, accensa ipsas certius, ac firmitus concoquit, vt non iterum ita facile reuertantur, etiamsi aliquid erroris commissum fuerit,

li. 6. epid.
com. 3.
tex. 10.

Cum voce tremula alui præter rationem solutio in iis longiore tempore corpus male habentibus lethale, nam tremula vox in morbis acutis fieri solet ex insigni virtutis imbecillitate, vel ex inopia caloris, quod si præter rationem alius solutur, vires inde magis deiciuntur, ex quo certius periculum prælagiri potest. Vox clangosa mala est. Errores, seu vacillationes mentis cum voce clangosa, linguæque conuulsiones cum tremore, & voces ipsæ obmutescentes, mentis indicant alienationem. Effractæ voces à medicamento prauæ, non semper sunt, interdum enim ægri ad tempus afficiuntur, dum sibi metuent, & copiosiore purgatione perterrentur, & tunc non sunt malæ, quod si ex nimia purgatione Hypercatharsis dicta conuulsio musculorum thoracis, tum aliarum partium sequatur, & exinde effracta vox, periculum portendit.

Hipp. in
coac. præ-
not.

Gal. li. 1.
prorrh.
cō. 2. t. 12.
Hipp. lib.
coac. præ.
§ 1. prorrh.
cō. 1. t. 19.
lib. coac.
prænot.

Acuta vox, & lugubris, oculorumque obscuratio conuulsionem præmonstrant; cum enim acuta vox ex ariditate fiat, si magis augeatur siccitas, clangosa, ac stridula exauditur, adhuc magis aucta siccitate, lugubris euadit, quæ inchoatam in musculis thoracis, ac laryngis conuulsionem indicat.

lib. coac.
prænot.

lib. i.
prorrh.
com. i.
tex. 23.
lib. coac.
pranor.

Aphonia cum singultu pessima, morbo enim graui accedens alteri, periclitari agrotantem opus est.

Quibus in febre vox deficit, sine iudicio tremuli moriuntur, hoc est, si in accessione iudicii vox pereat, nulla facta euacuatione, vel abscessu, cum tremore mors sequitur, quia in certamine casus grauis superueniens, morbi victoriam supra naturam, & casum lethalem ostendit. Multa alia præcognoscere, ac prælagire in morbis ex aphonia docuit Hippocrates in libro coacarum prænotionum, & in libro prorrheticorum, quæ consulto omittimus, ne eos, qui medicam non profitentur artem, tædio afficiamus.

Finis Libri primi.

B A P T I

BAPTISTÆ CODRON-
CHII MEDICI, DE VITIIS
VOCIS, LIBER
SECUNDVS.

De Vocis conseruatione, ac præseruatione.

C A P. I.

Medici tria præcipua esse officia, quâ medi-
cus est, conseruare nempe, curare, ac præ-
seruare, omnibus manifestum esse censemus;
conseruat autem medicus, cum statum natura-
lem retinere, ac inalteratum rebus non natura-
libus, & specie, & gradu similibus seruare studet;
curat verò, cum statum præter naturam adimit,
quoquo modo id fiat, siue caussarum ablatione,
seu alteratione, seu partium repositione, seu
tandem vnione; præseruat etiam, cum statum
eum, qui periculosus est, sed non adhuc præter
naturam, vel paulo recessit à naturali, adhibito
contrariorum moderato vsu, in melius reuo-
care nititur. Cum autem nos instituerimus
non solum explicare, quibus rationibus vitio-
sus vocis status remoueri, & ad naturalem re-
stitui possit, verum etiam vox naturalis nullo
vitio affecta conseruari, & inclinans status ad
morbum præseruari; & conseruatio, ac præ-
seruatio dignitate, ac natura sint curatione
præstantiores, primùm quibus vox sana,

*Medici
off. tria.*

*Quib. Vox
conserue-
tur ac pra-
seruetur.* vel à sana parum recedens sit conseruanda, ac
præseruanda; postremò, qua ratione ægra sit cu-
randa, erit à nobis agendum. Vniuersam susten-
tandę vocis rationem vnus omnium optimè tra-
didisse M. Fabius Quintilianus visus est; Galenus
enim, ac cæteri medici quàm paucissima de vocis
conseruatione memoriæ prodiderunt: augentur
inquit Fabius, sicut omnium, ita vocis quoq; bo-
na cura diligenti, nempè adhibito studio, & ne-
gligentiā, vel inscitia minuuntur; non eadem ta-
men cura oratoribus, quæ phonascis, qui videli-
cet magno vocis exercitio vtuntur, conuenit,
quamuis multa sint vtrisque communia, vt est
firmitas corporis, ne ad spadonum, mulierum, &
ægrorum exilitatem tenuetur; In concionato-
ribus ergò nostris, sicut Fabius in suis oratori-
bus, ac phonascis corporis firmitatem, ac virium
robur omni opera conseruare, vel si recesserit,
reuocare oportet, quod ambulatio, vt ipse testa-
tur, frugalitas, veneris abstinentia, vinctioque
præstabunt, ex ambulatione enim, & exercitio
tempestiuo, sequitur durities membrorum; ex
mutuo ipsorum attritu, natiui caloris incremen-
tum, & spiritus citatior motus, quæ ad corpora
firmanda, ac roboranda multum conferunt, ex
membrorum enim duritie fit, vt minus ex labo-
re studiorum, & concionum lædantur, & ad
strenuè obeundos labores, robustiores, firmio-
resque accedant; ex caloris incremento alimen-
torum in corpus validior fit attractio, immuta-
tio magis expedita, fœliciorque nutritio, ex spi-
ritus

*Ambula-
tio. & ex-
ercitia
quanam
præstent
cōmoda.*

ritus velociori motu, valentiori que impetu, qui per exercitia fieri solet, meatus omnes purgantur, & excrementa expelluntur. Quoniam vero digestionem per corpus exercitium promouet, atque adiuuat, illud cum perficitur, crudi, inconcoctique cibi, aut succi multitudo, vel in ventre, vel in vasis, contineri non debet, ne in omnem corporis habitum viribus exercitii cruda illa rapiantur; nec exerceri conuenit, nisi prius alui, vesicaeque excrementa naturalia excreta fuerint. Quatenus vero exercitatio ipsa meatus expurgat, & excrementa propulsat, ex usu est, ut ante ciborum assumptionem adhibeatur: labores enim cibos praecedere debere docuit Hippocrates. Tamdiu exercendum est quamdiu corpus intumescat, & calor in facie floridus appareat, vel ubi sudor, vel mador quidam calidus cernatur, sed non solum virium, ac totius corporis robur, ac firmitas in oratore Ecclesiastico, ut labores perferre possit, est querenda, sed & peculiariter niti debemus, ut partes spirituales, ac instrumenta vocalia robusta, ac firma fiant, ut conciones ipse facilius, ac facilius habere possit; ideo ex usu maxime erit ad formandas, excolendasque voces, ut modò concitatè, & intentè, modò remissè legat, canat, psalmosque in choris, vel suas conciones recitet, quandoque etiam moderatè vociferet, cantu enim, ac lectionibus calore nativo excitat, agitatique spiritibus, si quae in partibus illis excrementa sint congesta, attenuantur, consu-

*Quando,
& quantum
exercendū sit.*

*Vocis ex-
ercitationes.*

muntur, ac reiiciuntur, calidioraque, ac latiora
 instrumenta fiunt, ut diu orare, ac vociferare,
 si opus sit, facili negotio possit. Modus, quo
 dicendi exercitatio olim peragebatur, talis à
li. 1. tard. Cælio Aureliano explicatur, quod principia le-
pas. ni voce promebantur, narratio verò, & demon-
 stratio extensa, atque maiore; tum epilogus de-
 missa, ac indulgenti. Exercitatio verò vocis ri-
 tē inita, non modo ad vocis conseruationem,
 sed etiam ad bonam tuendam valetudinem, &
 ad corporis robur efficacissima est, ut scribit
lib. de Plutarchus, ut pote, quæ thoracem, ac vocalia
tuen. va- instrumenta perbellè exerceat, naturalemq; ca-
let. lorem excitet: à cæna verò vocis exercitationem
 valde commodam esse, & inter pransum legere
lib. 2. de multum conducere scripsit Hippocrates, quod
dieta. perfecta in ventriculo videlicet ex toto, vel ma-
 iori ex parte, cibi coctione intelligendum est:
 ea propter hanc vocis exercitationem assum-
 pto cibo, & præsertim circa conciones valdè
exercita- perniciosam esse arbitramur; vox enim mul-
tionem, tum læditur, quia spiritus, tum cibo ingesto,
ac coctio- tum clamore feruidus factus inter exeundum
nes post asperam arteriam alterat, & nonnunquam exul-
cibum ef- cerat, præterquam quòd coctio ventriculi tur-
senocuas betur, & ex iugiter elatis vaporibus ad cere-
 brum destillationes malè excitentur, ea pro-
frugali- pter in hoc exercitio eadem obseruanda sunt,
tas seruā- quæ in deambulatione seruanda esse diximus.
da à con- secundo loco frugalitatem commendat Fabius
cionato- pro
re.

pro firmitate, ac robore corporis sui oratoris, ut videlicet continentia in omni victu utatur, ut ne nimis cibus, ac potibus repleatur, sed illis parcè, ac sobriè vescatur, necessitati, & non voluptati consulens; qui enim, ut scribit diuus Gregorius, acceptis alimentis, non ad ingurgitationem ventris utitur, sed ad reparationem virtutis, nec plus carni tribuit, quam necessitas petit, scit satiari. Continentiæ in uictu com-
moda illa sunt, ne excrementa in corpore re-
dundent, ne cruditates, à quibus etiam maximè lædi vocem superius diximus, fiant, ne obstru-
ctiones, viscerumque à copia infarctus orian-
tur, ut meatus liberiores sint, ut natius calor singula corporis membra liberè permeans, ea viuificet, foueat, roboret, indeque vegetum corpus salubre, firmumque reddatur. Eadem
præstat voluptatum contemptus; est enim, ut testatur Plato, voluptas esca malorum; hanc autem voluptatem in cibis excitant varia condimentorum, varia salsamentorum, ac lautiorum ciborum genera, quibus gula, ultra quam necesse est, irritatur, dum pruritu desiderii copiosius, vel certè de singulis pauca sumuntur. Ne igitur in hanc perniciosam voluptatem verbi Dei præco incidat, hanc ciborum varietatem, apparatusque multiformem vitæ, ac valitudini aduersantem vitare studeat; Socrates enim suadere solitus erat, illos cibos, potusque vitandos, qui ultra sitim, famemque sedandam

continen-
tia com-
moda.

in Philo-
so.

Voluptas
in cibis
quomodo
vitari de-
beat.

Plut. lib.
de tuen.
valet.

à Gene-
reis absti-
nendam
esse.

à Cicerone
lib. 8.

Veneris
abstinen-
tiam vo-
cem con-
servare.
Quidnā
sit infi-
bulatio.

li. 7. c. 25.

Nymph.
heracleā
Voci au-
xiliari.
li. 26. c. 10.

producerent appetentiā, quod ea voluptate in-
scantes magnis malis inficerent. Nocet namque
empta dolore voluptas. Veneris verò abstinen-
tia, quod erat tertio loco à Quintiliano proposi-
tum, ad corporis firmitatem, ac robur quantum
valeat, quis non nouit? cum illius vsu, non solum
corporis vires, verum etiam animi labefacten-
tur, imbecilioresque reddantur. Clynas enim
pythagoricus interrogatus, quando mulieribus
cōmisceri expediret, cum quis velit, respondit, se
ipso fieri debiliore, nec solū ad corporis firmita-
tem veneris abstinentia prodest, verum multo
magis ad vocem conseruandam; cuius rei potissi-
mum argumentum est, quod antiqui ad tuendas
hystrionum voces illo artificii genere utebantur,
quod infibulationem vocabant, ne venerē exer-
cere possent, à qua vox summo opere labefactari,
ac deprauari solet, circulo æneo ipsorum virilia
coercebant, cuius rei locupletissimum testem
Corneliū Celsum habemus, qui memoriæ pro-
dedit, apud nonnullos morem fuisse, vocis gratia
adolescentulos infibulare, & nostris temporibus
inualuit vsus, pueros castrare, qui iam adulti et-
iam acutam, & magnam vocem edant, & apud
Prineipes, in magno sunt pretio; & hinc manife-
stum erit, qua ratione nymphae heracleae radix
possit, vt scribit Plinius, vocem, simulque corpus
alere; quoniam non solum in potu sapius, sed et-
iam in cibo accepta, venerem, ac in somnia ve-
neris adimit: verum etiam effluentiam geniturae
inhibet; vt autem facilius euangelicus orator car-
nis ten-

his tentamenta superare, emissumque castitatis
votum seruare possit, præter remedia spiritualia,
quæ ipsi alios docent, non solum famem, labori-
bus, studiisque contendere debet; excrementa
enim, quamuis vtilia, tutius exercitio, & absti-
nentia, quam coitu euacuantur, sed & mulierum
aspectus, ac consortia, sordidorumque librorum
lectionem; nec non omnia venerem stimulantia
vitare, vt Raphanum syluestre potissimum, quo
venerem stimulari Democritus existimauit, &
ob id fortasse voci nocere aliqui tradiderunt, præ-
terea abstinere ab eruca, porro sectili, seu capita-
to, ab asparago, ocymo, fœniculo, satureia, pa-
stinaca, carduo, satyrio, nuce myristica, galanga,
nucleis pini, nucib⁹ auellanis, pistachiis, malis in-
sanis, multisque huius generis aliis. Abstineat
potissimum se à vinis generosis, carnibus, & ouis,
quantum pro corporis salubritate cōuenit, dum
genitura nimis abundat, & præ copia æstuat,
somnia capiat nocte super strata duriora, vt la-
nea hyeme, æstate verò palearia, nequaquam ve-
rò supra dorsum, nec supinè. Vltimo loco ad fir-
mitatem corporis, Fabius vnctionem proponit,
quam vocem pro palestra, & lucta exercitatio-
num generibus, vt aliqui censent, accipere non
possumus. Cum his solūmodo athletæ, vel glo-
riæ, lucriuè cupidi; aliuè ad maius virium robur
comparandum; non autem oratores, vel phona-
ci vterentur, nisi pro palestra intelligamus artem,
qua oratores in actionibus exercebantur, vt in
suis ad Pandectas adnotationibus Budæus pro-

*Remedia
pro Vene-
re cōpes-
cenda.*

*simplicia
aliaque
venerem
irritan-
tia.*

*Quid pro
vntione
ad viriū
robur cō-
parari
intelligē-
dum sit.*

bat, & quam exercitationem multum ad virium robur comparandum facere diximus. Pro vnctione verò credimus Fabium intellexisse vñtionem illam, qua utebantur illi, qui vel locari, vel sese exercitaturi in gymnasium, seu palestram, locum exercitationibus dicatum, veniebant; alipterium enim ingredientiẽs vngebantur, atque ita vncti ad locum, vbi erat puluis, transeuntes puluere conspergebantur, sicque in exercitationes diuersas diuersi prodibāt: postquam verò sese, quantum libuerat, exercuissent, iterum ad vnctuarium, siue eleotherium, & alipterium dictum, reuertentes, ibi à Mediastinis, & reuñctoribus strigilibus ferreis detergebantur, detergi tandem iterum diligentiores aliqui valetudinis vngebantur, & nonnunquam inuncti balnea ingrediebantur, sed post egressi denovo vngebantur, modo simplici oleo, modo variis odoribus condito. Quicquid tamen sit, cum balnea, & exercitationes huiusmodi non sint temporibus nostris in vñu, nec concionatoribus conueniant, faterit, vt pro tuenda valetudine, & firmando corpore superiora auxilia adhibeāt. Præterea Quintilianus pro voce conseruanda, alia tradit præcepta, vt vocalia, nempe instrumenta, larynx præcipuè, & aspera arteria sint mollia, ac lenia, ac ab humoribus expurgata studeant oratores, cum vitio instrumentorum vox frangatur, obscuretur, exasperetur, & scindatur, ideo Galenus litteris tradidit, phonascos laxantibus, ac lenibus eduliis vños esse, quibus, &

vñ

*instru-
mēta vo-
calia sint
mollia ac
lenia.
lib. 7. de
cōp. med.
loc. c. 1. ci-
baria le-
uientia
arteriā.*

vti nostri oratores debent, in quo genere numerari possunt ptissana rectè confecta, vel hordeum ipsum decoctum in iusculo parua pullæ, quæ si cum succo amygdalarum dulcium recentium, & modico sachari parata erit, fiet edulium admodum conueniens, iuscula etiam parua pullæ, oua recentia in aqua elixa condimenta ex butyro recenti, expenidiis, vel sacharo cando, aut etiam cum amygdalino succo confecta valde conueniunt, pariter carnes vituli lactentis, castrati anniculi, ac pullorum gallinaceorum peridoneæ sunt. Cibi ex fabis fressis, & elixis, præsertim si cum superscriptis condimentis parentur, sapa, passulæ, pineæ, ficus dulces, amygdalæ, mixaria, & lac commendantur. Interea vero, quæ præter lenitionem, arteriam etiam expurgant, & extergent, Aristoteles maximè laudat, vna cum Plinio, & Dioscoride porrum, eo quod voci splendorem afferat, & arteriam purget, vitari tamen debet assiduus, vel multus illius vsus, quia visus obscuritatem efficit, stomacho aduersatur, multaque alia incommoda facit, ea propter nisi robustis admodum, decoctumque cum melle, vel in ptissana erit exhibendum. Allium domesticum claram reddere vocem, eo quod guttura purget, memoriæ prodidit Dioscorid. sed quoniam habet certum quid virosi, & mali succi, præsertim, si crudum esitetur iure optimo elixum confetre scripsit Plinius; elixatione enim tollitur illa grauitas; animaduertant tamen, qui temperamentum habent.

*Vocē ad-
iuuantia
ex arte-
ria abster-
sione.*

lib. ii.

prob. 32.

li. 20. c. 6.

li. 2. c. 143

Porrum.

Allium.

li. 2. c. 146

*silurus
piscis.*

li. 2. c. 26.

li. 32. c. 8.

li. 22. c. 25.

Panis sic-

cus.

malapru-

nica mi-

sta; ac

dulcia.

semen

brassica.

medica-

menta

Vocē ad-

inuatiā.

li. 22. c. 9.

li. 6. simp.

med.

calidum, & qui catarrho obnoxii sunt, ut eo paucis-
sime utantur, quia nocet oculis, capiti, ac reni-
bus: Alii tamen tutior est usus, quam porri, præ-
sertim naturis frigidis, & humidis, si elixum, &
cum sapa conditum comedatur; silurum piscem
à nostris sterionem dictum, recenter captum, in
cibo quidem nutrire, sale verò conditum, arteriam
expurgare, ac vocem expedire testatum relinque-
re Dioscor. ac Plin. Panem siccum primo cibo sum-
ptum, vocis studiosis, ac destillationibus utilissi-
mum esse, idem Plinius commendat. Ut vox cor-
roboretur, & clara reddatur, experientia com-
probatum est, maxime ex usu esse, si grana dulcia,
seu media vinosa à Dioscor. dicta punica, seu grana-
ta sacharo albidissimo inspersa, & insimul calefa-
cta ore retenta, illorum succus paulatim deglutia-
tur. Insuper semen brassicæ contitum, & sacharo
inspersum, eodem modo sumptum, habet exi-
miam vim vocalia organa roborandi, vocemque
claram, sonoramque reddendi. Quæ verò pro
his adimplendis intentionibus, ut medicamenta
vsurpantur, sunt glycyrrhiza, succus spissatus, &
linguæ subditus, à Plinio, & Galeno laudatus; gū-
mi arabicum, fœnu græcum, lini semen, & traga-
cantha ex Galeno in vino madefacta, & in potum
assumpta vocem canoram, ac splendidam red-
dunt, aut si gummi arabici tragacanthi, ac glycyrr-
hizæ æquis partibus sumptis, & cum sapa mixtæ
frequens sit usus, voci multum proderit: succus
tabaci depuratus, & in syrupum excoctus, si ma-
nè ingeratur, vocē concinnam, ac sonoram red-
dit;

dit; styracem calamitam contentum subtus linguam voci multum commodare, præterquam quod experientia comprobatum est, à veteribus medicis etiam commendatur. Plumbi laminam pectori impositam, vocem, limpidam, ac canoram facere, auctor est Plinius, & Neronem principem sub ea cantica exclamantem alendis vocibus demonstrasse rationem. Antiqui ad tuendas histrionum voces frequenter balneis aquarum dulcium utebantur, quod relatum est à Galeno, quorum beneficio peritonæum, serotum, ac testiculum vtriculi humectabantur, quæ partes sic emollitæ magis tuto extendebantur, neque faciliter discindebantur; cum autem balnei usus multas requirat cōditiones, ut difficillimū sit omnes simul conuenire, ut in lib. 4. de morbis veneficis diximus, cum etiam careamus, & balneorum locis accommodatis, ministrisque idoneis, hoc genere remedii his temporibus minimè conceditur, minores sint concionatores semper Auicenna monente, quod diu magnam edere vocem, seu longo tempore vociferare periculosum est, ex ipsis enim exclamationibus, ac vociferationibus sepe numero herniæ intestinales, vel omenti in scroto, vel inguina erumpunt, quæ vulgo crepaturæ dicuntur. Ideò tutius esset, si concionatores, & præsertim hi, qui facile in huiusmodi vociferationes caritatis zelo feruntur, si concionum tempore subligaculum, brachiale dictum, ex aliqua solidiori materia confectum gestarent. Cum ex longioribus cōcionibus, & vociferatio-

li. 34. c. 18

balneorū
usus, pro
vocis cō-
servatio-
ne.

cap. 5.

Vociferā-
tionē esse
periculo-
sam.sitis con-
cionato-
rum.

nibus supercalefiant, & exsiccentur œsophagus, fauces, ac palatum, cum ratione plurimi, ac validi motus, tum ex vaporibus fuliginosis expulsis in vociferatione, fit, vt omnes ferè concionatores siti vt plurimum torqueantur, pro qua sedanda copiosè aquam frigidam bibere solent, quod tamen non est probandum, quoniam ex Dioscoridis sententia, aqua frigida à balneo, cursu, quauis- uè alia vehementi exercitatione, epota, dolores, ac strangulatus affert, nec non necem ipsam potissimum si ieiuno ventriculo sumatur, quod quàm verum sit, plures euentus patefaciunt, vt legere est apud Amatam Lusitanum narrantem nonnullorum historias, qui cum post exercitationes, ac sudores potum frigidum assumpsissent, statim interierunt; cum enim meatus corporis tunc sint aperti, ac virium robur nonnihil resolutum, aqua in penitiores partes penetret, calorem, aut extinguit, vel suffocat, aut certè deteriorem reddit. Præterea cum frigus sit thoraci, ac pulmoni inimicum, vt plerosque vtroque refrigerato obiisse testetur Galenus, vocalibus etiam instrumentis aduersari credendum est, cum sint partes ex cartilaginibus, ac nervis plurimis constructæ, illisque ex se frigidis: Auicenna quoque testatur, copiosum aquæ frigida potum dolorem lateralem excitare, & Galenus, potionem frigidam post exercitationes offendere ventrem, iecur, ac nervos: cauere tamen potissimum debet huiusmodi potum illi concionatores, qui frigidū, aut subfrigidum ventriculum, vel cerebrum humidum,

*frigide
potus no-
xius.
lib. 6. c. 1.*

*Aqua frigida potus
à balneo, exercitio
valde noxia.*

*in lib. de
salub.
diat. cō.
12.*

midum, & destillationibus obnoxium habent; auget enim in his intemperiem, ex qua maior pituitæ copia adgeneratur; exoluto enim à frigido potu vetriculi natiuo robore, fiunt plurimæ, cruditates, quæ vel earum vapores transmissi ad caput augent causam destillationis, quæ ad laryngem irruens, vocem offendit; caueant igitur concionatores, & in ipsa concione, & post ipsam concionem, potationem aquæ frigidæ, nec solum frigidæ, verum etiam & vini potum vitare debent, quia vt memoriæ prodidit Galenus, vinum post exercitationes caput tentat, & maximè lædit, si sine cibo sumatur, vt periculum etiam conuulsionis, & delirii afferat, pleuritidemque ex Aui-cenna commouere potest, & si largior potus acutorum morborum adfert initia, referre Dioscoride, quanto magis post exercitationes, præterquam quod sitim concionatoribus satis frequentem, ac molestam adaugeat, vt interim mala à Platone relata, quæ vinum simpliciter potatum affert, fileamus. Itaque pro siti arcenda, quiescant, fileant, somno indulgeant, os frigida colluant, & glycyrrizam cortice abrafo in aqua prius maceratam in ore teneant, & exugant, ad sitim enim extinguendam multum valere experientia compertum est, & sedata agitatione, & remisso calore, absterfoque sudore, si sitis perseueret, cyathum aquæ hordei accipiant, aut ptissanæ, vel aquæ fontis claræ iulapio rosato, aut violato mixtæ. Interim abstineant à cibariis omnibus in sartagine frixis, à rebus salis, vel sale con-

*lib. de feb.
lib. dia-
ta com. 12
6. epid.
com. 6. 1. 5
10. 3. tr.
cap. 6. 1.
simpl.*

*lib. 2. de
legib.
remedia
pro siti.*

Cibaria vit.

ditis, & cæteris relatis. Vniuersè autem pro vocis
conseruatione vitare debent oratores nostri nō
solum edulia falsa, verum etiam acuta, & acida,
quamuis salita aliquando pro arteriæ absterfione
conueniant. Animaduertant quoque concio-
natores, qui in concionibus habendis sudant, vel
multum incalescunt, ne peractis concionibus
aëri frigido, aut ventis maximè frigidis agitato
se exponant, sed in thalamo temperato, vel parū
calido, neque ventis obnoxio se includant, calor
enim labore conceptus à frigore extrinsecus oc-
currente per reueratos meatus extra egredi pro-
hibitus, multa mala, ac necem ipsam facere po-
test, vestes sudore madefactas exuant, & siccas
resumant: nam si humida illa indumēta non ab-
iiciant, facile est carnibus calore relaxatis iterum
imbibi, sicq; denuo corporis meatus obstrui, præ-
terquam quod panni madidi mox frigefacti hor-
rores, fætores, ac alias molestias inducunt, atque
inde febres interdum oriri solent; caueāt tamen
ne magno igni se exponant, vel indumēta nimis
calida assumant, vel in lectulo excellenter calefa-
cto decumbant, præsertim temporibus calidis,
vel etiam temperatis; magis enim ex his sudores
protitantur, ac eliciuntur, vigiliæ molestæ fiunt,
ex quo & lassitudines, & virium imbecillitates
subsequuntur, minusque pānis calidis caput ma-
didum exugant, & confricent, vel multis ipsum
grauent; hinc enim destillationes, rauedines, &
alia mala oriri experientia cognouimus. Nec post
conciones, & labores illico quieti se dedant, aut
cibum

cibum sumant, sed blando, & valde remisso mo-
 tu vtantur, r̄atumque à capiendis cibis abstineāt,
 quoad calor, seu proturbatio illa quasiq; corpo-
 ris fluctuatio, & stuatione à cōcione genita pror-
 sus cessauerit, & illis tranquillitas quādam, & le-
 uamen successerit, exacteque, vt ait Galenus, re-
 frigerati sint; & quoniam Verbi Dei præcones ^{3. in 6. e-}
 pro noctes vigilare, & fuliginem lucubrationum ^{pid. cō. 2.}
 bibere, orationi sedulò vacare, ac infudata veste
 durare plerunque debent, vocem deliciis, vt præ-
 cipit Fabius, minimè molliant, nec imbuant ea
 consuetudine, quæ duratura non sit, sed exerci-
 tatio eius sit talis, qualis vsus, ne silentio subsidat,
 sed firmetur consuetudine, qua difficultas omnis
 leuatur, ideo confirmatæ, constitutæq; vocis ge-
 nus exercitationis optimum erit, quod operi est
 simillimum, vt dicant quotidie sicut concionan-
 tur, hoc namque modo non vox tamen confir-
 matur, & latus, sed & corporis decens, & accom-
 modatus concioni motus componitur.

*De cura vocis rauca, ac deprauata, extensua,
 seu inflammata dispositione.*

CAP. II.

CUm circa vocis affectiones medici duobus
 officiis, conseruationis nempe, ac præserua-
 tionis satisfecerimus, reliquum est, vt & alterum
 curationis munus exequamur; & quoniam vo-
 cis vitia in genere sunt tria, & illa non vnica ratio-
 ne, vnicaue de causa adgenerantur, multiplex

etiam & diuersa esse debet ea profligandi ratio. Vicia verò vocis cum aliquando ex natura, sæpius verò ex accidenti fiât, de curatione vitiorum naturalium agere superuacaneum est, cum curationem minime suscipiant, sicut raucedinis, quæ ex intemperie humida; ab ortu laryngi insita fit, asperitates, quæ à sicca intemperie, ac mollities, duritiesq; ex mollitie, ac duritie naturali instrumentorum contractæ, nec nō & gracilitatis, quæ ex vitio musculorum laryngem mouentium innato fit, exilitatisq; ob angustiam organorum localium in prima confirmatione acquisitæ. Cum autē causæ vocis crassæ, tenebrosæ, tremulæ, obscuræ, ac similia, sint ferè eadem cū causis raucae vocis, si rationem curandi raucedinem docuerimus eandem, & aliis deprauatæ vocis vitiis deferuire poterit; præterea cum quædam alia vitia vocis excitentur ex imbecillitate naturæ, aut conuulsione, vt vox abrupta, & nonnulla in quibusdam malis acutis, ac malignis appareant, vt vox clangosa, & plorabunda, non est, vt de illorum curatione agamus, cum ex profligatione eorum affectuum, à quibus excitantur, ea proficiat, & grauissimi auctores illorum malorum copiosas monumentis literarum tractationes reliquerint. si itaque rauca, aut aliter deprauata fiat vox ex vehementi exclamatione, ac vociferatione, ita vt aggeneretur quædam tensiua, vel phlegmonosa dispositio, seu lassitudo circa partes asperam arteriam constituentes, & maxime circa eius caput, considerandum est, an affectio sit in principio,

pio, vel in augmento, an consistat, aut declinare incipiat, quoniam pro varia temporum ratione, varia etiam esse debet curatio. si itaque sit valde recens affectio inflammata, Galenus, Aetius, Rasis, & Auicenna vsum balnei aquarum dulcium ac temperatarum, cibosq; lenes, ac laxantes, qui omnis acrimoniae, mordacitatis, falsuginis, acetositatisque sint expertes, commendant, quales sunt lac, alica, vel quod esset melius pulmentum, seu sorbitio ex farre, oua sorbilia, butyrum recens, sapa, hepesma à Græcis dicta, succus ptissanae cum hordei aqua, vel si vires sint imbecilles, aut ventriculus frigidus cum iure pulli ad sorbendum parata: cui etiam addi potest succus seminum melonum, seu amygdalarum dulcium, quæ prius in aqua maceratae sint; quod si etiam virtus fuerit debilior, hordeum decoqui potest in iure carniū, seu in aqua simplici cum portiuncula carnis: eligi tamen debet hordeum non admodum recens, nec plus æquo vetustum, albissimum, mundissimum, plenum, non rugosum, & integrum; vitetur verò rarum, confractum, laxum, molle, nimis humidum, cariosum, tetri odoris, iniucundum, coctura non intumescens, selectaque grana cortice exuantur, ac deglubentur, quod assequimur, si ligneo in mortario prius igne calefacta tundantur, interim etiam aquam inspergendo, vel ut alii volunt, si prius in aqua macerentur, ne grana dirumpantur, & postea linteo aspero ea fricando, ita enim erunt perbelle parata pro conficienda ptissana, quæ deinde

Cura affectionis inflammatae in principiis et aug.

Hordei selectus & preparatus

paratur decoquendo ea, vel in aqua, vel in iure, vt diximus prius, cum fortiori igne, deinde cū molliori, vltque quo perfectè decoquatur; imperfectè enim decocta priffana flatuosa est, ac tormina parit; inter cibaria lenientia, & laxantia etiā numeratur sorbitio ex pineolis, vel ex amygdalis recentibus, vel si vetustæ sint in aqua maceratis, gelatina vulgo dicta, quæ ex pedibus animalium nonnullorū optimè decoctorum paratur; doctis. Victorius posteris reliquit nonnulla cibaria composita, inter quæ duo nobis maximè cōmendantur. & primū est, quod accipit succi priffanæ ℥. iij. succi amygdalarum dulcium ℥. ij. butyri recentis ℥. i. penidiarum sachari albißimi, conseruæ violarum an. ℥. i. aquæ fontis claræ, seu hordei ℥. vj. quæ omnia simul decoqui debent, quousque cōsumpta sit quarta pars, cuius quidem mixturæ cōcionatores accipere poterunt vncias sex loco cænæ, vel etiam eandem, vel minorem quantitatem manè excretis alui excrementis. secundum verò recipit medullæ pomorum dulcium lib. j. succi amygdalarum dulcium extracti cum aqua violarum ℥. v. penidiarum ℥. ij. sachari ℥. i. quibus etiam addi poterunt ad libitum duo aut tria vitella ouorum, quæ simul coquantur, huius vsus erit, vt superioris, vel sæpius in die bolum accipere, & sensim eum deglutire. Victus in hac curatione sit tenuis, vt paucō videlicet ægrotantes vtantur alimento, & præ omnibus à vini potu abstineant ex Galeni præceptio, & loco ipsius sumant aquam decoctionis hordei, aut glycyrrhicæ, vel duobus simul

mixtis

Cibaria composita

1.

2.

mixtis hordeo, & glycyrrhiza, aut hordeo, & sacharo, quod si recta iniuncta victus ratio, & cibaria præscripta non sufficiant, ad malum profligandum nonnulla medicamenta eandem facultatem molliendi, ac mitigandi habentia in usu venire poterunt, quæ remedia antiquiores medici generatim arteriaca medicamenta vocarunt, ut-
 potè quæ peculiariter affectionibus asperæ arteriæ, nec non laryngis, & partium eas constituentium succurrant, quamvis magis peculiariter eas compositiones, quæ subtus linguam tenentur, Hypoglottides appellaret, quo paulatim eis liquefcētibz asperæ arteriæ stammum id quod ipsum defluit, suscipiat; hoc autem ex industria fieri oportet, ne tussis excitetur, quod quidem assequuntur, cum supini cubant, ut docuit Galenus pluribus in locis: medicamenta igitur idonea à principio huius affectionis erunt amylum, tragacanthum in aqua violarum dissolutū, gummi arabicū, glycyrrhiza, ius passularum bene coctarum, dactylorum dulcium, ac iuiubarum, mucagines sem. lini, alteæ, psilii, cucurbitæ excorticati, citruli, ac melonis; prætereà quæ gustui gratiora sunt, ut sacharum violatum, iuleb violatum, iuleb capillorum veneris, & hoc compositum quod recipit mucaginis sem. psilii sem. alteæ an. ʒ. i. sachari violati ʒ. v. amyli ʒ. ij. & cū sacharo albißimo in aqua violarum dissoluto, quantum sat est ad conficiendum eclegma, conueniunt etiam pastilli ex gummi tragacantha, glycyrrhizæ succo, & passo parati, quibus, & aliis similibus sæ-

Arteriaca

Gal. li. 7.
 de comp.
 med. c. 1.
 lib. 4.
 meth.
 cap. 6. lt.
 l. 5. meth.
 c. 12. li. 7.
 de comp.
 med. loc.

*cura af-
fectionis
inflama-
ta in sta-
tu.*

pius oratores nostri vtantur, & potissimum ante somnum, & summo mane, accepta tamen ore nō deuorentur, sed tamdiu detineātur, vt sensim ad vocalia instrumenta transmitti queant. Quod si inflammatio mitior, ac moderatior facta fuerit, ita vt consistat, nec amplius augeatur, & dolor, calor, ac asperitas desierint, victus ratio erit mediocris, media inter tenuem, & crassam, & tam in cibariis, quam in medicamentis superius scriptis, parum quid eorum quæ vim extergendi, vel expurgandi obtinent, addendum erit, quia ratione caloris, & exercitationis nonnihil humoris confluere solet, à leuioribus inchoando, & per media ad validiora progrediendo, alia ergo cibaria quæ conuenire possunt, erunt sorbitio ex amygdalis; sorbitio ex lacte, & melle diutius coctis amylo iniecto, vel filigineo pane, & butyrum recens, sed inter alia aptissimum erit edulium, succus hordei superiori modo decocti, cum vino dulci, debili liquati, addito etiam, si placet, modico sachari, cuius quidem vncias octo, aut plus, aut minus ad ventriculi tolerantiam vesperti loco ferculi, ceu cœnæ, & etiam in diluculo concionatores accipere poterunt; hanc enim aptissimam omnia alia cibaria, ac medicamenta antecellere, maximamq; vtilitatem afferre longa experientia comperimus, poterunt tamen & sequenti composito vti, quod ℥. caricarum n. vj. pulpæ sebesten iuiubarū passularum an. ℥. i. amygdalati ℥. ij. sachari candidi ℥. i. penidiarū ℥. i. s. pomorum dulciū ℥. i. quæ omnia in mortario tusa, lento,

lento, ac claro igne cum iure pulli, aut alio liquore quantum sufficit, coquantur, expressoq; colo transfundantur, vinum, tunc temporis licet bibere in prandio, videlicet & cæna, dulce tamen album, & debile, & si sit opus, dilutum cum aqua sachari, potissimum si vino dulci careât. Medicamenta huius secundi generis simplicia erunt, decoctum caricarum, syrupus iuinbinus, nenupherinus, de glycyrrhiza, iuleb capillorum veneris tracagãtha vino madefacta. composita vero primo ℞. amyli, gummi arabici tracaganthi an. ʒ. iij. dulcis radicis, ʒ. s. iuiubarū, sebesten an. n. x. caricarū ping. n. iij. sem. melonum, amygdalarū dulcium, pinearū an. ʒ. s. penidiarū ʒ. i. s. cum sacharo q. s. misceātur, vel ℞. mannæ el. ʒ. i. specierū diacodion spe. diatraganthi calidi an. ʒ. ij. penidiarū ʒ. i. olei amygdalarū dulcium recentis ʒ. i. cinamomi el. ʒ. i. & cū sacharo paretur lictuarium. item ℞. pet. diatraganthi calidi an. ʒ. ij. penidiarū ʒ. i. & cū succo amygdalarū dulcium, fiant formulæ ad lupini figuram. In decremento affectionis cū humiditas in parte sit relicta, cuius ratione minimè clara vox edi potest, admouendæ manus sunt ad ea, quæ vim habent exiccandi, discutiendi, & extergendi sine acrimonia, à mediocribus tamē, vt superius fuit animaduersum, inchoātes, & ad vehementiora paulatim transeuntes vsq; quo ad ea quæ aliquid acredinis habent, perueniamus, ideo priori loco idonea erūt edulia, ex melle cocta, faba fresa elixata, ptissana cū cinam. vel cum porro decocta, brassica etiam, & porrum probe cocta;

*cura in
decre-
mento.*

ex simplicib. medicamentis laudantur therebentina, mel despumatum, amygdalæ amaræ, acriora erunt, Iris, styrax, galbanum, piper, cinamomū, hyssopus, thymus, spica, crocus, mirrha, & alia generis huius aromata acris. Inter medicamēta cōposita mediocria vnum subsequens erit, ℞. penidiar. ʒ. i. s. gummi arabici tragacanthi amyli an. ʒ. iij. succi dulcis radicis ʒ. ij. thuris ʒ. i. s. myrrhæ ʒ. i. nardi ʒ. i. s. amomi ʒ. i. croci ʒ. i. cum melle quantum sat est paretur eclegma: Duo tamen medicamenta felici cum successu à nobis experta sunt, vt & vox ferè amissa horum beneficio vnica nocte restituta fuerit. Quorum ynum ℞. hordei optimi cō cortice, passularum sine nucleis an. ʒ. i. glycyrrhizæ sine cortice ac contusæ ʒ. ij. caricarum pign. n°. vj. capillorum veneris, hyssopi an. m. s. seminis brassicæ ʒ. ij. pineorum recentium ʒ. s. misc. & fiat decoctio in f. q. aquæ communis secundum artem, & pro qualibet libra decocti adde mellis despumati, zuccari optimi an. ʒ. vi. cuius potionis bibant concionatores vncias sex ante somnum, & totidem in diluculo, veletiam interdiu, noctuque paulatim sorbendo. Alterum est quod ℞. succi brassicæ depurati ʒ. ij. penidiarum ʒ. i. oximelis scyllitici, aut simplicis, si minori sit opus incisione q. f. & fiat electuarium, quo sæpe & paulatim lambendo vtantur; quamplura alia remedia in hoc casu conuenientia in curatione ne raucedinis à destillante pituita proponentur, quorum medicamentorum ingens sylua habetur apud Galenum, & Aetium.

lib. 7. de
cōp. med.
loc. ca. 1.
ser. 8. c. 51.
c. 52.

De Cuius

*De Cura raucae, ac deprauatae vocis ex
catarrho.*

CAP. III.

Cum vox deprauata est, & raucedine affecta ratione humoris irruentis à capite, & irrigantis vocalia instrumenta intentiones curandi erunt, primum ut humores geniti educantur, & aliò diuertantur, secundo cauere ne alii generentur, tertio membra recipientia roborare ne recipiant, postremò quod in partes receptum est, eiciatur; & quoniam à nonnullis doctissimis viris satis copiosè fuerunt tradita remedia, quibus primis tribus intentionibus satisfacere possumus, ne actum agere videamur, ea omittentes, de illis dumtaxat agemus, quibus materiae fluxae raucedinem facienti, & partim etiam fluenti occurramus, & eo maxime quod in concionatoribus ut plurimum fluxio ab aliqua causa externa, & ab intemperie recenter genita, ortum ducere consueuerit, & sacrorum ieiuniorum quadragesimalium diebus, in quibus cum conciones quotidie habere debeant, longiori, ac validiori curationi subiici minime possunt; sed antequàm ad peculiare catarrhi curationem accedamus, operæpretium est, ut vniuersim de recta victus ratione verba faciamus, nullum etenim est tam efficax remedium teste Galeno, quòd solitum auxiliũ afferre queat, si ei victus vel resistat, vel non adiuuet, cibi ergo in quacunque fluxione debent esse facilis coctio-

nis, boni succi, ac paucarum superfluitatum, nec non sympatian, seu familiaritatem, & conuenientiam cum corpore, quod nutritur, habeant, vt eorū quantitas perpetuo sit moderata, & minor in cæna, quicquid dicat Hier. Cabuzinus, vt materia fluxionis dematur; cibi vero, & potus contrarias debēt habere facultates humori catarrhū faciēti, vt si calidus sit, frigidi cibi, ac potus administrentur; si verò calidus sit succus fluens, frigida esculenta, ac poculenta propinentur, si crassus, ac tenax humor sit, attenuantia, ac incidentia adhibeantur, quod si tenuis fluat, tum exiccātia, tum incrassantia conueniunt, si ex calore, ac frigore commixtus sit humor, mediocrisque substantiæ fuerit, cibaria etiam, ac vniuersa victus ratio vtrāque qualitatem, ac mediam substantiam obtinere debent, & si vna qualitas magis præpolleat illa cum suo contrario est retundenda. Insuper vitandi sunt cibi, qui facilē vapores suos ad caput transmittunt, & lægre concoquuntur, vt sunt capæ Ascaloniæ, fassoli, pisa, eruca, sinapi, nuges, & alii similes; & quamuis ad claram vocem edendam, porrum, allium, & faba commendētur, ob eorum tamen vaporosam, ac crassam substantiam vitari debent, vbi raucedo à catarrho ortum ducat. Cibaria quoque in sartagine frixa, & salsa-menta omnia noxia sunt. Nec in cibis sumendis spernendus est ordo; læuia enim, & aluum subducentia prius, quæ verò plenius alunt, posterius ingeri debēt, nec dura molli-
bus, nec adstringentia subducētibus, nec crassiora tenuibus, nec
conco-

concoctu graua facilibus præmittantur. Tempus verò sumendi cibi opportunum erit, cum inanitis partibus fame, & appetentia nos vrgeri percepimus, latrantemque stomachum sentimus, diutina enim famis tolerantia ventriculum prauis replere humoribus consuevit, vt rectè A-
 uicenna sentit; nec famem cibi ingestione præuenire debemus, quoniam cruditas inde malorum omnium seminarium oritur. Pro potu à principio vinum vitare debent, præsertim in catarrho calido, & vbi valida ingruit destillatio; vini enim natura est caput replere, & si quid vitii adhuc supersit, ipsum accendere etiam quod tenue, & aquosum sit, ideo etiam lora, quæ post vini expressionem aqua vinaceis superinfusa efficitur, omittenda est, cum, teste Galeno, capiti
 dolorem inferat. quiescente vero destillatione, & facta aliqua humoris peccantis euacuatione vtantur vino albo debili, tenui, ac modice astringente, tale enim, vt memoriæ prodidit Galenus, ventriculum robustum efficit, ita nequaquam tentat caput, vt facere solent, quæ vehementes vires obtinent; Paulus tamen, vinum etiam dulce concedit, fortasse ea ratione, quod scriptum reliquerit Hippocrates, vinum
 dulce, vinoso minus caput grauare, minusque mentem ferire, nec non quouis alio facilius per aluum descendere: Quælibet vina noua vitanda sunt, quia copiosam pituitam gignunt in stomachis, vt auctor est Galenus. Quoniam igitur vini vsus noxius erit, eius loco vtantur in

fen. 3.
pr. lib.

lib. 5. de
san. tuen.
c. 5. lib. 2.
de alim.
fac. cap.
de vnu.

lib. 3. de
vict. rat.
acut. 5. 2.

*lib. de
nat. hū.
sem. 1.*

frigido catarrho multa seu hydromelite simplici, aut cum salvia, aut hyssopo, vel aqua decoctionis cinamomi, ac glycyrrhizę, aqua vero pura, ac simplex penitus abneganda est, si Auicennę credimus. In calido catarrho potest adhiberi vinum granatorum cum iulapio violato, seu capillorum veneris mixtum, seu hæc eadem iulapia, & etiam rosaceum aqua simplici ea miscentes, aut aquam hordei simplicem, vel cum portione glycyrrhizę, vel aquam sachari, vel decoctionis coriandro-
rum, qui arte correcti sint. Potus quantitas in quocunque casu sit exigua; procurata enim sitis, catarrhi materiam exiccando multum confert,

*lib. 2. ad
Timot.
cap. 7.*

sicut testatum reliquit Theodorus Priscianus: inter prandium, & cœnam nil comedant, vel bibant præcipuè post cœnam; nihil enim magis auget catarrhum, quam potus vini ante somnum potatus. Cum calida est fluxio, caueant solis, & æstatis calores, ignem, thalamum nimis calidum, & angustum, caput non sit nimis grauiter tectū, præsertim post conciones, vt multi facere consueuerunt, fugiant austrinum ventum, ac meridionalem, & maxime si boreę succedat, & è conuerso, vitent quoque ablutiones, frictiones, & alia exterius calefacientia. In frigido vero catarrhi frigora vitent, & caput potissimum muniant, caueant septentrionalem, austrinumque vëtrum, sub dio ambulationes tempore frigido, lauacra frigida, & detectum tenere caput potissimū post cōciones, vel si post austrum septentrio spiraret, & quantum fieri potest, domi se contineant, quod

si egre-

si egredi cogatur, caput sit bene munitum pileo, aut cucullo, sub illisque ponat papyrum mollem, & fragilem alternis diebus permutandum, sub quo etiam gestare poterunt, parum stupæ canabis, aut lini, thure, aut mirrha suffumigatum, hæc enim tueri cerebrū mirum in modū ab impressionibus frigidis nonnulli asserunt. Qui catarrho laborant: * quo ad medicamenta si materia fluēs ad organa vocis sit frigida, & tenuis, medicamenta modicè calefacientia, & exiccantia conueniūt, quæ ratione fluxus sistant; ratione vero fluxi humoris, & in partibus vocalibus contenti leniant, & educant, ut est diatracanthum calidum rhodome cum syrupo myrtino mixtum, vel succus glycyrrhizæ, & dracanthum in sapa infusum, ex quibus pilulæ formari possunt, aut ℞. dracanthū, amyllum, & amygdalas dulces, æquis portionibus, & cum saccharo, quātum sat est, fiat cōfectio. Quod si materia sit crassa, & tenax, & fluxerit ad vocalia instrumenta, in usu veniāt ea, quæ attenuare, incidere, abstergereq; possunt ipsum humorem, & instrumenta simul lenire, & præter superius relata, alia in liquidiori, & solidiori substantia parari possunt, priora possunt confici ex caricis, uis paldis, & melle, addatur, si fortiori medicamento opus sit, hyssopum, pulegium, & glycyrrhiza, potest fieri, & decoctio illarum per se, vel quobus tantum mixtis, vel misceri decoctio glycyrrhizæ cum sapa, quæ etiam sola ex vino dulci parata, aut cum melle mixta commēdatur, in communi usu usurpari solent oximel, sy-

ad catarrhum frigidum ac tenuem. vide pag. seq.

ad catarrhum crassum, ac viscidum.

rupus de glycyrrhiza, syrupus de hyssopo, quæ omnia accipi possunt, aut pro potu, aut pro gargarismate. Inter solidiora medicamenta, quæ sub lingua teneri possunt, maximè ex usu est succus brassicæ depuratus, & melle mixtus, qui succus inter medicamēta huius generis fortasse primas tenet, recentiores laudant loch de pino, loch de althea, loch sanum & expertum, loch de caulibus, succū glycyrrhizæ, grana cubebæ mansa, myrrham electam, aut semen altheæ ore retentum, & guttam aceri syllini deglutitam: medicamenta etiam alia satis idonea parari possunt, ex thure, myrrha, croco, & scylla, vel ex croco, & therebentina lota dracagātho succo glycyrrhizæ, & amygdalarum, ex quibus cum melle exceptis fieri possunt globuli sub lingua tenendi. Cum autem pituita præ sui tenacitate partibus vocalibus valde hæreat, admouendæ manus sunt ad ea, quæ fortius extergere, & incidere valent, vt est oximel scyllinum, acetum scyllinum, & superius descriptum electuatium, ex succo brassicæ, penidiis, oximelite scyllino paratum, sæpiusque experimento comprobatum. * Qui catarrho laborāt, somnum diurnum vitare debent, eo quod cerebrum humore nimio, vaporibusque plurimis repleat, quos vigilia potius absumi oporteret; vapores enim, & fumi, qui vigiliarum tempore resolui, & dissipari solent, somno diurno retenti in caput impetum faciūt, & cerebrum nimia humiditate replent, caput vero repletum humores in inferiores partes refundens catarrhum gignit, ac multa

multa alia mala, quæ Paulus & Auicenna referunt. Quod si longa adsit consuetudo, vel nox *li. i. c. 97.*
 præcesserit inquieta, & insomnis, aut lassitudo, *lib. i. f. 3.*
 ac defatigatio à labore concionis, aliaue de cauta *doc. 2. c. 9.*
 contracta sit, vel vires imbecilliores euaserint, somno diurno non nihil indulgendum erit. Nocte verò somnus sit parcius, quam in sanitate, nec statim post cænam, sed interposita mora saltem vnius horæ cum dimidia, in qua leui deambulatione corpus dimoueri valde conducit. In somno decubitus supinum deuitent, quia grauissimis malis initia præbet, & fluxiones facit. Ante cibum exerceantur se moderatè, nam immoderatum exercitium magis fluxiones irritat, & post cibum, lenes, ac debiles ineantur exercitationes, quies tanquam contumax vitanda est, motus verò inferiorum membrorum prodest, omittenda sunt exercitia caput replentia, & potissimum voce contendere, & conciones alta voce habere, vociferarique, vel canere; & quamuis Aetius memoriæ prodiderit, vociferationem conducere raucedini vocis ob superfluam humiditatem, de illis tamen humoribus, qui aliunde, quam à capite, ad arteriam confluunt, intelligendus est. Et quamuis sanitatis, & vocis studiosi repletionem, sanitatem, ac vocem euertentem, cauere debeant, potissimum id præstent, vbi catarrho laborant. Quod si calida, ac tenuis sit fluxio, tunc frigida *ad catarrhum calidum, ac tenuem.*
 leniētia humorem incrassantia, ac modice astringentia conueniunt, vt sunt diatracaganthum frigidum remota camphora, sacharum rosaceum

violato commixtum, pilula bechicæ diacodion,
 penidia, nec nō compositio ex amylo, tracagan-
 tha, amygdalis dulcibus, seu earum oleo recenti,
 & sacharo parata, valde etiam commendantur
 dia papauer, seu loch de papauere, iuleb, ac syru-
 pus rosarum, & violarum, syrupus myrtinus, de
 papauere, iuiubinus, nec aspernandum est deco-
 ctum quoddam confectum ex dulci radice viri-
 di, sebesten, ziziphis, & sacharo, quibus si libet,
 addere possumus hordeum sine cortice, aut vio-
 las, aut adianthum, vel omnia simul. Potest insu-
 per os collui cum aqua hordei, violarū, aut mal-
 uarum cum glycyrrizæ decocto. Quod si cali-
 dum, ac *ad cali-*
dum, ac *crassum* *catarr-*
hum. *hum.* dus, & crassus sit catarrhus, ℥. amidi, zuchari al-
 bissimi an. ʒ. ij. pul. glycyrrhizæ ʒ. i. dracaganthi,
 gummi arabici an. ʒ. v. amygdalarū dulcium ʒ. i.
 mis. & cum syrupo violato fiat confectio, vel ℥.
 sacharum candidum, & glycyrrhizam recētem,
 & cum oleo amygdalarum recentium fiat com-
 positio, vel ℥. farina amyli, sachari candi an. ʒ. i.
 succi glycyrrhizæ ʒ. i. violarum ʒ. ij. dracaganthi
 gummi arabici an. ʒ. i. cum aqua capillorum ve-
 neris fiat cōfectio. Et in hoc casu etiam apta sunt
 nonnulla medicamenta localia, quæ in inflam-
 mata dispositione, cum est in statu, recēsuimus.
 Vniuersè tandem animaduertendum est, expe-
 ritissimi cuiusdam medici sententia, in raucedi-
 ne orta, ex distillatione à capite, & potissimum
 frigida, & humida, mittendum non esse sangui-
 nem à cubito, venisque superioribus etiam si fe-
 bris aliqua raucedini copuletur, quoniam ex hac
 caput

caput magis frigefit, & imbecille redditur, faciliusque defluxus ad organa vocis, & fauces decumbit, ex quo grauius gignuntur symptomata, priori morbo grauiora, cum & experientia comprobatum sit, illos, quibus per venas superiores sanguis missus est, rarò vel nunquam vocem recuperasse, & à morbo conualuisse, si causa raucedinis fuerit intemperies calida, solum absque materia in instrumentis vocalibus excitata, alterari, ac permurari debet cum refrigerantibus, iuxta vulgatum axioma, contraria contrariis curantur, modo mitioribus, modo acrioribus: pro intemperiei magnitudine, & paucitate, obseruantes tamen, vt medicamenta præter refrigerationem etiam leniât, de quibus proximo loco egimus. si causa affectionis sit intemperies sicca, earumdem partium simplex erit cum humectantibus, ac lenientibus retundenda, vt sunt mucagines, & multa alia descripta in curatione raucedinis factæ extensione inflammata, dum est in principio.

cura raucedinis ex intemperie cal.

ex intemperie frigida.

Quod si oriatur raucitas ab intemperie frigida, tantum conueniunt ea remedia, quæ raucedini à distillatione frigida prodeunti, prodesse diximus. si ab intemperie solum humida generetur, branchos exiccantibus curatur, si frigida & humida intemperies simul iungantur, calefacientia, & exiccantia debent adhiberi, eadem ratione, si calida, & sicca intemperies raucedinem gignat, cum frigidis & humidis est profliganda, quod si raucedo à sanguine, vel melancholia fiet, cum de raro euenire comperiamus, non est, vt de illius

ex intemperie frigida.

ex intemperie humida.

ab aliis causis cura.

curatione sumus solliciti, cum facile vnusquisque medicus curationem ex alijs similibus affectibus accipere possit, nolumus etiam immorari circa curationem morborum, vocalium instrumentorum, vt tumorum, vlcerum, ac similibum seu morborum aliarum partium, vt empiematis, tabis, astmatis, pleuritidis, epilepsie vel alterius, ex quibus deprauata, aut rauca vox efficitur, cum ad nostrum non pertineat institutum, aliiq; de his copiosè egerint.

*De gargareonis inflammatione vocem
ludente.*

C A P. II II.

*lib. 2. de
morbis.
lib. 2. de
mor. auct.
cur. c. 8.
Signa.*

Quoniam gargareonis, seu columellæ inflammatio non solum vocem lādere, obscurioremque reddere, verum etiam si vehemens fuerit, spirationem intercipere, ac celerrime suffocare potest, vt memoriæ prodiderunt Hippocrates, & Aretheus, ideo omni studio ac diligentia, & quā citius fieri potest, profligari debet, habita illius cognitione, quæ habetur, vbi videtur pars tumore ac rubore affici, obscuram, seu raucam vocem emitti, conqueriturque ægrotans de dolore, deglutiendi, ac spirandi difficultate, qui etiam febre sit correptus. Duplicem verò huius inflammationis speciem Aretheus statuit, quarū vnā columnam, alterā Vuam appellat, quamuis vtraq; cum inflammatione, crassitie, longitudineque suboriat, ita vt in arteriā pendulæ fiant, columna tamē æquali crassitie, à basi ad summū vsq; palatum,

palatum, ^vna vero, quę à Galeno, & Actuatio staphylis dicitur, inæquali constat crassitie, huius enim basis ad palatum gracilis est, in extremo teres, & crassa, rubēs, aut liuida, vna figuram & nomen consecuta, & ideo aptè affectum hunc, vna, & nō partem nominari debere scripsit Rufus Ephesius. Curari igitur periculosa, ac molesta ista affectio debet, nō solū cum tenuissimo victu, vini abstinentia, quiete omnimoda, sanguinis missione, purgatione, omni reuulsionis, ac deriuationis genere, omnibusq; remediis, quib. & angina solui debet, verum etiā localib. adhibitis auxiliis, de quib. nos dūtaxat verba faciemus. A Principio itaq; mali fluxū inhibentia adhibere oportet, quę facultatis astringentis sint, & si moderatus fuerit fluxus, ea quę moderatè astringūt, vbi verò fortius inualuerint, quę strenue astringūt, in vſu veniāt, collutiones ergo seu gargarismata moderata ex Galeno erūt, posca dilutior tepida, decoctio palmularum in aqua solum facta, vel modico etiā melle incocto, decoctio rosarum aridarū, pampinorū vitis, foliorū, seu germinū rubi, hypocistidis radicū mori, ex malis, pyris, vel sorbis acerbis, quorum aliqua seorsum, vel plura mixta in aqua decoqui debēt, addita etiā q̄ est melius, mellis portiuncula, testatur enim Galenus, horum mixturā vſu simplicium vtiorē esse, succi etiam cydoniorum, vel pampinorū, vitis, aut rubi, vel myrtilorū cū aqua arnoglōssi, vel hordei, aut bursę pastoris, & modico melle valde cōmendantur. Celsus laudat decoctum rubi cum lenticulis, Rasīs vero suc-

*lib. 1. de
app. par.
cor. hum.
cap. 8.*

Cura.

*astringē-
tia lenia.*

cum mali punici, vna cum interiori pulpa expres-
 sum, & Ioannes de Vigo subsequens, ℥. hordei
 mundi m. i. lentium m. s. rosatū sumach an. 3. ii. s.
 myrtillorum granorum, & foliorum oliuatum
 syluestrium ana. 3. i. bulliant omni in aqua fon-
 tis, quantum sat est, ad cōsumptionem medietat-
 ris, seu duarum partium, cui decoctioni per colū
 transfusæ addatur aceti albi 3. iij. syrupi rosati 3. ij.
 s. & iterum bulliant vnica ebullitione. Vinum et-
 iam duorum malorum granatorum, cum tan-
 tumdem aquæ rosaceæ, atque plāraginis, & mo-
 dico aceti, ac syrupi rosati summo opere satisfacere
 huic intentioni, idem Iohannes scribit. Quod si
 humorū influxus vehementior fuerit, & inflam-
 matio magis vrgeat, fortioribus astringentibus
 vti debemus, vt decocto foliorum, ac fructuum
 myrti, aut virgultorum tenuiorum ilicis, & vni-
 uersi quercini, smilacis, similiterque glandium,
 mespilorum, & cornorum: præclarissimū autem
 omnium est auctore Galeno decoctū gallarum,
 rhois obsoniorum, ac tinctorū, myricæ fructus,
 vtriusque mali punici floris, & putaminis, si vnus,
 vel plures, aut omnes vna accipiantur, vel loco
 decoctionis succis vtamur, vt vixæ acerbæ, pru-
 nellorum cornorum, ribes, & similia, qui cum
 aquis liquati, & modico mellis pro oris collutio-
 nibus faciunt. Nec solum cum liquidis, verum-
 etiam cum aridis medicamentis, iuxta Galeni, &
 Aetij sententiam, niti debemus, vt fluxio ipsa in-
 hibeatur; ex leuioribus huius generis, sunt rosæ,
 & flores ipsarum prædictarum plantarum, ger-
 mina

astringē-
 tia for-
 tiora.

mina exsiccata, hypocistis, acomphacium sic-
cum. His imbecilliora sunt, minorisque acrimo-
niæ tracagantha, sarcoccola, & amyllum, quibus
erit utendum, vbi columella ab his, qui excellen-
ter astringūt, auxiliis fuerit cōpressa, aut à mor-
dētibus, ac discussoriis irritata. At præ omnib. a-
liis summè astringunt omnia aluminū genera, &
potissimum scissile cum tenuioribus constet par-
tibus, & multa alia medicamenta, de quibus Ga-
lenus, & Aëtius verba faciunt, docētes etiam va-
rios mixtionis modos, rosarum cum alumine,
prout maiori, vel minori opus est astrictione.
Huiusmodi verò medicamēta, vt præcipit Ascle-
piades per arundinem, vel pennam, aliudue simi-
le instrumētum non sunt insufflanda, sicut apud
omnes ferè est in more receptum, sed præstat, vt
cocleario, vel specilli concauo, quod in fine desi-
nat in obliquam lineam excipiantur, & gurgulio-
nem attingere, vel quoquo pacto leuiter com-
primere, & paulatim attrahere, tum supra, tum
foris linguam versus, vt pendens linguæ potius
incumbat, quam faucibus, quia & minor affertur
molestia, & medicamenta, non ita in fauces, ac
meatus eò pertinentes defluunt. Possumus etiā
cum medicamentum est molle, vt Auicenna do-
cet columellam penna illinire, & quoquo modo
res fiat, semper blandè est tractanda columella.
Animaduertendum est tamen ex Galeno, quod
cum rarò medici à principio vocentur, & vt plu-
rimum factò iam morbo, quod & minus læpe
solis repercutientibus vti debent, præsertim vbi

lib. 6. de
cōp. med.
cap. 3.

modus
applicandi
pulveres
columel-
le.

Oribas.
lib. 4. ad
eunap.
cap. 69.

astringē-
tia cum
discusso-
riis mix-
ta.

corpus ægri fuerit humoribus repletum, aut particula affecta ex natura debilis, ea propter in initio, vel paulo post cogimur astringentibus admiscere aliquid ex discussoriis, in quo casu diamoron, & dianucum cū mel recipiant, optima sunt medicamenta, & à Galeno multū celebrata, præter enim vim astrictoriam, quam obtinent, non nihil etiam digerere queunt. Vbi verò inflāmaria consistere incipiat, debemus vti illis, quæ inflāmarionem lenire, & concoquere possunt, insolenter enim huiusmodi affectus solis replētibus profligari possunt, admiscendo digerentia, ac discussoria cum repercutientibus, replentia medicamenta iam multa enumerauimus, digerentia sunt fœnu græcum, erui farina, thus, mirrha, chamemelum, anethum, althea, ac mel, quorum aliqua cum suprascriptis repellentibus admisceri poterunt, & in aqua decoqui pro gargarismate, aut accipere diamoronem, vel dianucum, & ipsis admiscere aliquid croci, & mirrhæ, vt libræ diamoronis, aut dianuci addentes croci, & myrrhæ singulorum scrupulum vnum: optimum pharmacum, cum in principio, tum in vigore ex Aetii sententia est, hoc quod ℥. rhois culinaris ʒ. iiij. florū rosarū ʒ. ij. croci ʒ. i. costi ʒ. s. contusis, & cribratis omnibus vsu expetente, dimidium cochleare in duobus aquæ mulsæ aquosioris cyathis dissolutum, ad gargarizandum assumantur, nolumus multa alia ab ipso laudata recensere, cum vnusquisque, apud eum legere possit. Quod si tempore status dolor vrgeat, agendum est cum lenien-

cura cum morbis est in statu.

digerentia medicamenta.

ser. 8. c. 40

lenientia dolorē.

lenientibus, & concoquentibus, qualia sunt lac
 nuper mulsum, ac tepidum gargarizatum, deco-
 ctum glycyrrizæ contusæ simplex, vel deco-
 ctum caricarum pinguium, vel passularum, quæ
 decocta, & simplicia, & cum supra scriptis etiam
 misceri possunt. Verum si inflammatio decli-
 nare incipiat, discussoria, ac digerentia medica-
 menta conueniunt, quæ valentiora, aut infir-
 miora sint, prout magis, vel minus crassus fue-
 rit humor, in columella impactus, vel inflam-
 matio ad duritiem magis, aut minus vertatur,
 si itaque paucus, aut minus crassus fuerit humor,
 sat erit iam descriptum medicamentum ex suc-
 cis illis, & croco, ac myrrha paratum, quod si
 maior urgeat digerendi necessitas, alia admi-
 scere poterimus, quæ efficacius discussionem
 adiuuare possint, vt sunt thymus, menta, hys-
 sopus, pulegium, calamentum, origanum, qui-
 bus & addit Galenus, sal, nitrum, aphroni-
 trum, ac sulfur ignem non expertum, sed in
 pauca copia, & ea diuersa pro varietate natu-
 ralis morbi, & materiæ contentæ, quæ imponi
 debent, dum medicamentum coquitur, aut
 possumus parare decoctionem cum æquali por-
 tione aquæ, & mellis, in qua pyrethrum, piper,
 thus, myrrha, ac sarcocolla præparata ebullier-
 rint. In curatione communi inflammationes
 tonsillarum, ac columellæ, dum est in vigore, scri-
 bit Auicenna, & Galenus, ex Archigene magnū
 iuuamētum præstare, si amygdalinum oleum in

*declina-
tionis ma-
li cura.*

*discussa-
ria medi-
camenta.*

*auri im-
posita,
quæ ratio
ne iuuēt.*

auribus infundatur, forinsecusq; spōgiis expressis leniter aures pariter foueātur, ad quam intentionem, & nonnulla alia remedia proponunt, qua autem ratione indita auribus, aut exterius circumposita inflammationi tonsillarum, & columellę auxiliari possint, indagandum est, nisi esset pro diuertēda materia inflammationem faciente, pro qua scribit Mesue, fricandas esse aures, & extendendas sursum vehemēter dolorosa attractione, sed diuersio hęc potius in initio, & incremento conueniret, quam in statu, & ad partem nobilem, ac sensus instrumētum trahere humores rationi non sit congruum.

ad duratam inflammationē.

Quod si inflāmatio ad duritiem vertatur, emollientibus medicamētis opus erit, qualia sunt, radix, & folia altheę, semen lini, fœnu græcum, & alia similia, quibus etiam admisceri possunt hyssopus, & glycyrrhiza.

ad suppurationē.

Verum si ad suppurationem inflāmatio vergat, mitioribus collutionibus, & gargarismis, eisque concoquentibus erit vtendum, quo casu præstat decoctum ex caricis ferme indefinenter ad gargarizandum, aut aqua mulsa, vel sapa, aut puissanę succus, in quo vix passæ incoctæ sint, radicis dulcis insuper decoctum, aut fursurum lotura calida, & alia huiusmodi, quæ in caliditate temperata sunt.

De laxata columella.

C A P. V.

laxata columella aera.

ET quoniam gurgulio, non solum inflāmatio-
ne corripitur, verum etiam laxatur, & lōgior effici-

efficitur ob effluxionem à capite, cuius ratione linguæ radici, ac faucibus propèsius incumbens, fit, vt vox obscura, & insuavis reddatur, quam affectionem laxatam columellam latini; barbari vero casum vuæ appellant, eapropter eius curatio sedulò est tractanda. Instituta itaque victus recta ratione exsiccante, videlicet, euacuato corpore, & capite si opus sit, à principio fluxioni occurrere debemus cum localibus, quæ repellant, & exiccent, mox cum his, quæ repêrcutiant, ac discutiant simul; postremo iam factò morbo, ac firmata fluxione, cum discutientibus dumtaxat, de quibus, quamuis in curatione columellæ inflammatae egerimus, nōnulla tamen alia huic affectui magis cōgrua addere vtilissimum fore duximus. Inter initia laudatur à Rasi, succus mali punici, vna cum interiori pulpa expressus, ac gargarizatus, quo vti possumus in mollioribus corporibus, sicut & rosas aridis, ac tritis, vel etiā addito myrto, accipiēdo rosarum partes duas myrti partem vnā, ex quibus paretur decoctum pro gargarismate, in robustiori vero corpore, & maiori affectu putamina mali punici, & mōlicorium trita, & si opus sit fortiori, gallæ etiam tritæ conueniunt, Galenus probat quoddam medicamentum, quod fuit propositum ab Andromacho, & recipit aluminis liquidi ℥. viij. florum rosarum lib. v. mellis lib. i. succi hypocistidis ℥. iij. debet autem confici, coquendo alumen ex melle, mox cætera arida contusa inspergendo, & adhuc parum coquendo; duplex est modus vtendi, nam & dilui

*lib. 6. de
cōp. med.
loc. c. 1.*

potest aqua calida, aut mulsa, & potissimum, si
 adfit aliqua inflammatio, potest & cochleari a-
 poni; verum quia nos alumine liquido caremus,
 eius vice scissile alumen plumæ vocatum, medi-
 camento iniicere possumus. Expertum est etiam,
 columellam elongatam reprimi cum pulvere
 boli armenæ, gallæ, & aluminis vsti partibus æ-
 qualibus; bolus armena etiam per se confert.
 Postea adhibenda sunt ea, quæ & siccandi, ac re-
 primendi parum, discutiendi vero magis faculta-
 tem possideant, vt esset origanum, apium, & hy-
 sopum in aqua, & aceto decocta, vel etiam cre-
 more caricarum misto, lauri etiam folia cum len-
 tibus in aqua, & parte vna aceti decocta, satis cō-
 ueniūt pro gargarismate, & oris collutione. Ari-
 da quoq; medicamenta parari possunt, ex gallæ
 omphacitidis, aluminis, scissi, ac salis ammoniaci
 partibus æqualibus, quibus tritis, ac simul mixtis
 expleto cochleari, gurgulio contingendus est, &
 est medicamentū à Galenō celebratum, pro vali-
 dissimo ad repellendum, & discutiendum, si pau-
 cus adfit humor, paruusque sit affectus, & caput
 non multum excrementis sit repletum, curatur
 solo piperis longi contactu, qui quidem exiccat,
 & leuiter astringit. Antonius Neapolitanus pro-
 ponit quendam puluerem, quem alia medica-
 menta nos antecellere, multis experimētis com-
 probauimus, accipit verò piperis cinamomi an.
 ʒ.s. corticum thuris, gallarum an. ʒ.i. rosarum
 rub. siccicarum ʒ.ij. omnibus contritis, ac simul
 mixtis paretur puluis. Postremò in morbi decli-
 natione

Puluis praestant.

natione, cum nulla amplius adest inflammatio, vel calor, & pituita tantum redundant, ea tantum conueniunt, quæ vim discutiendi, ac digerendi habent, quæ facultas maior, mel minor esse debet, prout opus est, ut est thus, myrrha, aloë, cinamomum, galanga, amomum, piper, zinziber, piretrum, ac cinis testarum ex ostreis, vel hirudinum exustarum, quæ omnia, vel singulatim, vel mixtim in tenuem puluerem redacta columellæ apponi possunt, aut ipsis melle mixtis gargareonem illinire, piper tamen inter cætera simplicia magis laudatur, & passim ab omnibus ferè *Alj 22 videntur* usurpatur. Aetius ex Philumeno proponit remedium quoddam, & est à mulierculis, frequenter in usu receptum, ut quispiam, scilicet extremum pollicis sui in pice liquida inficiat, alteraque manu sincipitis capillos distendat, ac pice illinat, columellam enim confestim sursum retrahi pollicetur; nec probare possum, hac in parte Auicennam, ac Mesue, qui aiunt caput illinendum esse cum succo acatiæ, nam hic succus intemperiem, capitis frigidam magis augere potest. Imo, ut talis intemperies, ac fluxio compescatur, vtilissimum erit, capiti apponere pulveres exiccantes, ac roborantes capitales dictos, aut caput lotionibus easdem facultates habentibus irrigare, ac abluere, ac etiam caput inungere caustico medicamento, seu candenti ferro. Quod si adhibitis, iam scriptis auxiliis columellæ affectio ablata non fuerit, sitque oblongior, ac tenuis præter naturam, & loro similis, propterea

quod alimentum non percipiat, ita ut tabæ seu atrophiam laborare, ipsam merito dicere possimus, aut superiori parte, qua palato est annexa, plurimum gracilescat, fiat autem crassior, ac rotunda ex inferiori parte, & similis acino vuarum, eoque pervenerit, ut tussim, ac vigilias admodum molestas inferat, periculumque suffocationis imminet, ferro, aut vrente medicamento abscindi debet, iuxta Galeni præceptum, modum verò incisionis, aut vstionis docent Aetius, Paulus, & Avicenna. Non debemus tamen præcipites esse, ac festinare ad illius excisionem, uti monent Hippocrates, & Galenus, qui nonnulla animadvertenda esse docent, antequam manu fiat curatio.

lib. 14.
meth. ca.
13. lib. 6.
de comp.
med. loc. 3.
ser. 8. cap.
41. lib. 6.
cap. 31.
li. 3. prog.
com. 21.
lib. 14.
meth.

De cura vocis læsæ ob ulcus, vel os amotum palati, & a causis externis.

C A P. V I.

Quamvis ab acri, ac maligna quapiam fluxione possit palatum ulcere affici, & eius os erodi, ita ut concidat, aliquando tamen ex mala, ac venenosa hydrargirii suffumigatione, & plerumque ex lue venerea communicata cerebro affectione id evenire consuevit, quæ quidem mala, quoniam vocem depravare, imminuere, ac demere possunt, præterquam quod liquorum haustus impediatur, ut inter bibendum per nares exirent, & ipsi exeant, simulque nasus insigni ossis parte dempta, in turpem hominis deformitatem subsideat, totis viribus eriti debemus, ut huiusmodi ulcera

Hip. li. 4.
epid. 1. 6.
& 8.
6. epid.
sec. 1.

vlcera sanentur, & aliqua industria foramen pa-
 lati ex casu ossis repleatur, cum os minimè repa-
 rari possit, si itaque ratione prauis suffitus excita-
 ta sint in palato vlcera, in principio collui pos-
 sunt, cum aliquo refrigerante, ac astringente, vt
 ℞. fol. sonci. portulacæ plantaginis an. m. i. hor-
 dei m. s. bulliant in s. q. aquæ fontis, cuius doctio-
 nis ℞. lib. i. syr. myrtini, diamoronis an. ℥. ij. aut
 fiat collutio cum lacte chalybeato, quod est præ-
 stans auxilium, vel ℞. aquarum plantaginis por-
 tulacæ an. lib. s. diamoronis, syr. rosati, de rosis
 siccis an. ℥. ij. & remissa inflammatione, ac dolo-
 re sedato adhibeantur in simil. ea quæ etiam ab-
 stergere possunt, & magis exiccare. Quod si vl-
 cera ratione virus gallici sint excitata, præter pe-
 culiaria antidota, quibus tabes illa profligari va-
 let, adhibenda sunt etiam ea localia, quæ ad sana-
 tionem horum vlcerum, quam plurimum pro-
 desse possunt, vt est hoc, quod ℞. fol. plantaginis
 rosarum an. m. i. hordei cum cortice ℥. i. s. alumi-
 nis rochæ ℥. s. bulliant ex arte, & decocto per co-
 lum transfuso, adde pro qualibet libra mellis ro-
 sati ℥. iij. quo vlcera possunt madefieri, vel ℞. olei
 sulphuris ℥. i. aquæ rosarum ℥. i. s. quantitas verò
 olei est augenda, pro vlceris augmento, ita vt
 quandoq; aqua sit portio olei, & aquæ, nonnun-
 quam oleum superet aquam, & si vlcera depascant
 magis, sumatur oleum simplex, nil enim eo est
 efficacius, madefit enim gossipium in acumine
 specilli positum, cum quo vlcera tanguntur; &
 postea os colluitur cum aquis refrigerantibus, vt

cura & l-
 cerum pa-
 lati ex
 prauo suf-
 fitu.

cura & l-
 cerum ex
 gallico
 morbo.

inflammatio, ac dolor prohibeatur, aut loco huius olei adhiberi potest oleū chalcanti, quod etiā est efficacius: Fallopius prosperis euentibus utebatur, de coctione quadam ex alumine, argento sublimato, aqua plantaginis, ac rosarū facta, quæ si nimis efficax esset, cum eisdem aquis mitior fieri potest. Amati verò Lusitani expertū erat hoc, ℥. aquæ plantaginis 3. ij. rosarum 3. i. viridis aris 3. s. mis. & ad ignem parum calefiant, cui etiam addere consueuerat, aliquando tutiæ præpar. ʒ. iij. Chirurgici passim vtuntur, ad depascentia, ac putredinosa vlcera, vnguento egyptiaco, quod quidem cum vnguento rosaceo misceri potest, aut dissolui cum aqua plantaginis, & addendo etiam mel rosatum; hodie felici cum successu experitur præcipitatum vngueto rosaceo mixtum, vel alia ratione. Animaduertendum tamen est in vsu horum medicamentorum vrētium, ne quidpiam ex iis delabatur in ventriculū, aut asperam arteriam, hac enim de causa, Galenus prohibet vlceribus oris huiusmodi medicamenta; quæ si nō conferāt, & os corrumpatur, erodaturque, vt de ossis casu sit timendum, nihil præstantius, ac vtilius est, quam palatum inurere, aut ferro candenti, aut fungis, Hippocrates tamen in carne ferum, in osse verò fungum magis laudat. si autem tanta ossis portio separata sit, vt minimè sperādū sit, cum sarcoticis carnem subnasci, quæ replere foramen queat, & ossis defectum supplere, adhibendum est aliquod artificium, quale est illud, quod Hipp. docet, spongiam nempe indendam esse, vt hac

remediū

Hipp. li. 2.

de morb.

n. 32. lib.

de loc. in

homine.

lib. 2. de

morbis.

ut hac ratione ægrotus vocem edere, bibere, ac edere possit. Posteriores Hyppocratem imitantes, iubent foramen repleti cum gossipio, aut cera, aut argento, vel auro, parato instrumento ad foraminis magnitudinē, quod quotidie remouetur, vel detergitur, ac denuo aptatur. Amatus Lusitanus excogitauit instrumentū quoddam, ut scilicet ex auro, vel argento, aut stanno fabrefiat clauus, cuius caput sit rotundū, latum, ut vniuersam foraminis circūferentiam cōtegat, cusps verò parua admodū, & rotunda, in cuius medio auricula lentis modo promineat, in qua clauī cuspide, siue spica spongiola adaptetur, quæ simul intra foramen ab egrotate mittatur, quæ humiditate tumida inibi fixa manet, singulis verò diebus, bis vespere, & mane instrumentum deponitur, spongiolaque cōprimitur, ac lauatur, & iterū intromittitur, ex quo adhibito instrumento, græcus quidem nobilis, ut ait Lusitanus, ita concinne, & eleganter loquebatur, ac si nihil mali vnquā perpessus esset, & eo deposito, vox in totum deficiebat. Scipio Mercurius in lib. de morbo gall. à Ioanne Cechio medico clariss. ac præceptore meo ex Fallopii inuentione docet aliud genus instrumenti, quod naribus mediis quibusdam funiculis committitur, & congruum esse illis existimo, quibus ita exesum est os, ut instrumentum palato adhærere non possit, neque affigi.

Tandem, si vox rauca ortum habeat ab aliqua causa externa, ex his, quæ in capite proprio retulimus, cōfestim debet vitari, ac remoueri, morbi

curarant
cedinis à
causis ex-
ternis.

enim, qui à causis externis excitantur, si leues sint, ac recētes, ablatiis causis aboleri solent, quod si tamen supersit aliqua intemperies, ad superiora capita confugiendum est, in quibus de curatione cuiuscumque intemperiei egimus.

*Remedia ad vocem imminutam, ac
deperditam.*

C A P. VII.

*lib. 7. de
cōp. med.
loc. cap. 2.*

Circa curationem imminutæ, & amissæ vocis non est quod immoremur, cum ex curatione aliarum affectionum, cum vocalium instrumentorum, tum aliarum partium dependeat, de quibus hac in parte agere, haud debemus cum ad nostrum institutum non pertineat, nonnulla tamen remedia à Galeno, & aliis grauioribus auctoribus relata describemus, quibus pro causarum, ac euentuum varietate adhibito studio vti poterimus; Galenus itaque ex Antonio Musa, ad vocem interceptam, si brassicæ viridis cauliculi depurati manducentur, & succus deglutiatur, aut brassicæ succus, cum melle decoctus exhibeatur confestim auxiliari scribit. Præterea succi eryngii in aqua decocti, heminas duas excipit, & succi ficuum in aqua coctorum tantumdem, quibus addit gummi subtilissimè dissoluti 3. viij. quibus diligenter coctis ad arteriacæ spissitudinem, ituris cubitum ad cyathi mēsuram, misturam deligendam præbet. Ex Charixene verò, ad vocis sonum fractum, vocem interceptam, & raucam ℥. croci 3. ij. succi cyrenaici 3. i. melli attici cyach. vi. mel coqua-

coquatur, & vbi spissatum fuerit, reliquis admisceas, quo vtere. Alia confectio ad arteriam exasperatam, & vocem interceptam ℥. tracagāthæ, gummi thebaici, vtriusque ʒ. iij. myrrhæ thuris, non secti an. ʒ. i. & obolos iij. croci ʒ. i. succi glycyrrhizæ obolos iij. phœnicobalanorum trium carnem, passi protropi, aut cheræi, quod satis est, his excipiēdis decoquatur ad crassitudinem mellis, & exhibeatur ad fabæ ægyptiacæ magnitudinem sub lingua tenenda, & dissoluta trāglutienda. Item ex Scribonio largo hypoglossis, hoc est medicamentum sub lingua tenendum, ℥. croci therebentina an. ʒ. xvij. iridis illiricæ ʒ. xvi. tracaganthæ ʒ. viij. piperis grana ʒ. 60. excipe melle cocto, & therebentina simul cocta vtere. ex eodem ℥. glycyrrhizæ ʒ. viij. myrrhæ ʒ. xxiiij. therebentina ʒ. xxxij. tracaganthæ ʒ. xxxviii. arida per se singula tundito, ac cribrato, resinam vero in pilam coniectam tundito, arida ad ipsam inspergendo, deinde exunitis omnibus pastillos formato fabæ ægyptiacæ magnitudine, quos in umbra siccaro, atque vsus tempore vnum, vel duos sub lingua tenendos dato. Alia Dioscoridis, quæ ℥. croci, myrrhæ, tracaganthæ, radicis dulcis an. ʒ. i. nuces pineas repurgatas, amygdalas mundatas an. n. 60. excipe melle cocto detur nucis ponticæ, magnitudine sub lingua tenendum. Ad vocem interceptam ob cōtentionē, & est moderatū medicamentū, & aptum à principiō, à Critone conscriptum, quod ℥. ficus, & eryngium probè cocta, & cum decocto gummi melle durior con-

*lib. de
med. fac.
parab. ad
Sofonem
cap. 20.*

fectio fiat, ad noctem dandam; multa alia Gale-
nus scribit ex antiquioribus medicis, quæ consul-
to prætermittimus; Alibi etiam ad vocem sub-
missam, ac interceptam nonnulla proponit, vt
sulphur, ignem non expertum, in ouis deuora-
tum cochleariorum duorum, aut trium ponde-

*lib. 3. de
med. fac.
parab.
cap. 18.*

re, aliud quod ℥. amygdalas an. n. 20. sem. lini
ass. 3. iiii. tracagathæ, aqua macerata 3. ij. nucleos
pini 30. quæ melle excipi debent, item ℥. pulegii
3. iiii. sem. lini, piperis, calamenti an. 3. iij. petrose-
lini 3. ij. mellis lib. i. Ad vocem amissam, & arte-
riam asperam, ℥. tracaganthi, gummi, myrrhæ
an. 3. i. succi radicis dulcis vini an. q. s. omnia con-
tusa, in vnum redige, cum trita fuerint arida, cum

*cap. 31. &
cap. 242.*

reliquis misce; styracis aquæ macerata, ac in glo-
bulos redacta, si tres exhibeantur, statim vox re-
cuperabitur. Auctor libri de Dynamidiis diape-
nidum magnum, cuius descriptionem tradit, vo-
cem ex calore deperditam perfectè reparari, te-
statur. Alii ad aphoniam subito factam vtuntur
hoc, quod ℥. garyophyllorum nucis myristicæ,
castorei an. 3. i. fiat pulvis tenuiss. cuius 3. i. exhi-
beatur cum vino calido, aut ℥. macis, croci, ca-
storei, an. 3. i. fiat pulvis, quò vtere cum vino. suc-
cum herbæ paralytis potum opem ferre existi-
matur, & pulegium ex aceto tepido potatum, &
naribus etiam appositum, loquelam amissam
statim restituere. Ad vocis vero obscuritatem, &
suffocationem ortam à multitudine humoris de-
fluentis, ad spirituales partes, commendatur the-
riaca cū vino exhibita, gummi hederæ cum melle
dissolu-

dissolutum, & linguæ illitum, statim sermonem restituere aiunt. Pro loquela impedita quidam succum origani auribus infundunt; modicum olei ex chalcantho cum pauca aqua rosacea potum, sermonem amissum restituit, succus rutæ sylvestris naribus sæpe infusus, deperditam loquellam reuocat, idem pollet succus betonicæ exhibitus, & dictamum ex vino sumptum, laudant, & ocymum, & rutam, & multa alia: quibus omissis, Deo Optimo Maximo gratias agimus, qui ut cæptum, ad eius honorem, & proximi utilitatem, laborem hunc perficere possemus, vires suppeditauit.

*Psal. 113. Non nobis Domine, non nobis, sed
nomini tuo da gloriam.*

Finis Libri secundi.

PRO MAGNifico,
ET EXCELLENTI DO-
MINO, N. LOCVM-
TENENTE.

VAMVIS Medici officium sit, omnibus arte medica egentibus humaniter succurrere, illis tamē præcipuè studium suum nauare debet, qui vitæ, morumque præstantia alios antecellunt, & reipublicæ utiliores sunt, præsertim, ut integrè illud munus obire possint, in quo & multis prodesse valent; ea propter, cum Magnifico, & Excellenti Viro, inoribus integerrimo, sapientia, doctrinaque præstantissimo, aliis præesse, ac ius dicere, frequenter contingat, munerique suo minimè, vel maxima cum difficultate satisfacere possit, cum vocem imminutam valdè, & raucedine affectā habeat, exoptās ab hac molesta affectione curari, & quænam sint opportuna remedia, pro hoc difficili malo profligando, à me scire: non potui, pro mea in eum obseruantia, desiderioque rem gratam ei faciendi, & ut publicæ utilitati consuleretur, voluntati suæ, non morem gerere, & quid hac in re prodesse possim, periculum facere; cum autem morbi curationem, illius. & caussarum morbum procreantium cognitio præcedere debeat, semper, si cum ratione, & tutò curari habet, cum affectio sit satis superque aperta in ea indaganda,
non

non est quod sim sollicitus, sed quam plurimis
caussis, dumtaxat à qua causa ortum duxerit, sci-
re studendum, cum ab internis, tum externis
excitari consueverit; nullam autem procatarcti-
cam causam morbum praegressam fuisse, ab eo per-
bellè didici, & à sola interna principium, & augu-
mentum sumpsisse cognovi; ex quadam enim fe-
bre continua maligna, ac diuturna, ex qua multis
abhinc mensibus, in vitæ maximum discrimen
incidit, labefactatae fuerunt partes principes, &
praecipuè cerebrum, quod cum praë inopia calo-
ris, & illo etiam à nimia humiditate, qua ab ortu
abundauit obruto, proprium alimentum, agere,
ac diminutè concoqueret, humiditatemque ex-
cellentem minimè absumere posset, multa su-
peruacaneorum succorum copia, in capite fuit
collecta, ex qua virtus expultrix irritata, & natu-
ra sagax de principis partis incolumitate sollicita
ad infernas partes detrussit, inter quas cum orga-
na vocalia essent ab ortu fortasse, vel ex morbo
progresso satis debilia, & membro mandanti
valde proxima, facilius irruentes desubtus hu-
mores recepit, à quibus superficies laryngis ma-
defacta, vox raucedine est affecta, cum ictus
exufflationis retundatur, ex quo sonus ille rau-
cus efficitur, neque dubitandum est, & nervos
praecipuè recurrentes, dictos ex continua, ac lon-
ga fluxione, morboque antea acto refrigeratos es-
se, & aliqua ex parte obstructos, cuius ratione cū
conueniens copia spirituum, ad vocalia instru-
menta amplius non transmitteretur, non est mi-

rum, si etiam vox valde sit imminuta; Defluxus
 verò iste, absque controuersia, fit ex pituita frigi-
 diori, sicut ex excretis est manifestum, nec non
 ratione consentaneum, à frigido enim, & humi-
 do cerebro, nisi succus iisdem qualitatibus præ-
 ditus emanare potest, si effectus suis causis equi-
 parari debent; præterea cum affectus sit diutur-
 nus, vt iam per annos ferè exordium habuerit,
 non potest causa illius esse non frigida, vt est
sec. 1. 1. 8. docta Hipp. sententia in 6. Epid. In Cranone do-
 lores antiqui frigidi, recētes calidi, & licet nullus
 dolor adsit, vel adfuerit in nobili Iurisconsulto
 locumtenente, veritatem tamen sortitur hæc
com. 6. sententia, etiam de his dispositionibus, quæ aptæ
 sunt dolorem facere, vt doctè exposuit Galenus,
 lib. 2. aph. Hic igitur humor frigidus, & humi-
 dus, cum sit in multa copia, minimè in his par-
 tibus generari licet iudicare, sed in capite, quod
 antiquiores medici pituitosi humoris sedem, &
 artem nuncupabant, descendere arbitrandum est;
 cerebrum enim, quod ab ortu in Excellēti Viro
 est humidum, nimis quam conueniat, humidius
 etiam redditur ob studia, & labores, atq; assiduas
 sollicitudines, quibus deditus absque vllō aëris,
 locorum, ac ciborū delectu, traducere cogitur, in
 toto enim ipsius corpore, particulatim verò in
 ventriculo, multa excremēta cruda colliguntur,
 ex quibus cerebri humiditates, auctæ destillatio-
 nes magis copiosæ, ac deteriores fiunt, quæ inter
 alia damna potissimū vocem lædāt. Quid autem
 sit sperandum in hoc negotio, vt verum ingenuè
 fatear

fatear, difficillimum, ne dicam impossibile fore ego existimo, vt amissa iam pro parte vox restitatur, claraque reddatur, quia affectio est antiqua, & firmas admodū iecit radices, raucedines enim transacto sexto, vel duodecimo ad summū mense, vix curam, vel curationem nō admittere, experientia comprobatum est; auget autem difficultatem, cum non vno dumtaxat vitio, verum duobus vox ipsa laboret, eius enim actio nō solū est deprauata, sed etiam imminuta, & duo morbi simul eandē partem obsidentes difficilior curentur, quā vnus tantū, imbecillitatem enim insignē partis affectæ, & causæ magnitudinem ostēdunt; sed quamuis difficilis, dubiaq; sit curatio, ab ea tamen abstinere non debet, cum sit in ætate, adhuc ferē iuuenili constitutus, in qua ob virium fortitudinē validiora remedia admoueri possent, in proximoq; sit tempus valdē opportunum, ad contumaciores etiā morbos depellēdos. Ad medica autē auxilia, quamprimum cōfugere debet, nō eo consilio dumtaxat, vt à præsenti affectione sanetur: verum etiam à deteriori lapsu, grauiori-que morbo præseruetur; nisi enim causæ affectus procreantes saltem imminuantur, imminet periculum, ne imposterum vox magis rauca euadat, & penitus deficiat, cum enim larynx, vt memoriæ prodidit Galenus ab iis, quæ à capi-
de san. tuen.
te decidunt, madesiat, principio quidem rauca fit vox, procedente tempore pauca, & si longius procedat malum, tota aufertur. Ea propter si vox restitui, claraque reddi debet,

primum oportet humores vocalium iustrumētorū penitus absumere, omniq; opera niti, ne alii humores, à capite ad eam partem cōfluant, quod facile obtineri poterit, si pituita in capite cumulata euacuetur, alioque euocetur, nec non prohibeatur, ne denuò alia progignatur, idque fiet cerebrum exiccando, & moderatè calefaciendo, si quæ crudiores ventriculi exhalationes sursum attolli consueuere, intercipientur; Quoniam verò ista minimè consequi possumus, nisi vniuersum corpus prius expurgatum fuerit, vniuersalia etenim particularibus præmitti debent, ideò primo loco cogitandum erit, de totius corporis euacuatione, ita vt pro abolenda hac difficili affectione, hæ sint indicationes, in ordine executionis proponendæ, corporis totius, moxque capitis euacuatio, humoris infixi, in organis vocalibus attenuatio, incisio, ac resolutio, capitisq; nec non ventriculi roboratio, ad quæ exequenda, valdè necessariū est, tempus opportunum eligere, quod erit proximū ver, & ipsius principium, cū ratione causæ morbificæ, tum ratione longioris curationis; cum enim ineunte verè humores frigidi magis abundant, tunc etiam educi debent, vt est Galeni sententia, cumque curatio pro contumaci morbo profligando, diu sit protrahenda, & cum calidis perficienda ratione iecoris, vniuersique corporis calidioris, tempus calidum cauere debemus. Cum itaque euacuatio totius corporis, primo loco sit instituenta, cum humor exuberans sit frigidus, & cras-

sis

*lib. quos,
quando,
&c.*

crassus, & in penitiori, ac frigido membro inie-
ctus, à similiq; transmissus, hæc nobis patefa-
ciunt, & qualitatem, & robur medicamentorum,
quæ administrari debent; qualitatem enim habe-
mus ab humore, robur verò à loco affecto, pro
quibus administrandis talis ordo seruari debet,
vt primo loco alius leniatur hoc medicamento:

℞. Elect. lenitiui,

Flor. cassiæ nouiter tract. an. ʒ. s.

Specierum Hyeræ simp. ʒ. ij. s.

Misc. & cum sacch. f. Bolus, vel loco illius,

℞. Mellis rosæ solut. ʒ. v.

& cum decoct. cord. quantum sat est, paretur
potio, à qua mox humores præparentur sub-
scripto syrupo.

℞. Oxymel s.

Mellis rosati colat.

Syrup. de liquiritia,

Syrup. de succo betonice nemo-
ralis an. ʒ. s.

Decoct. capillorū veneris, betonice nemoral.

Cicorii,

Buglossæ ʒ. iiij. Misc.

quem postquā per aliquot dies, vt moris est, acce-
perit, humores præparati educantur hoc phar-
maco.

℞. Mel. ros. solut. ʒ. iiij.

Elect. de dactylis ʒ. ij. s.

& cum superscripta decoctione fiat potus, vel:

℞. Diacatholicon,

Flor. cassiæ an. ʒ. s.

Agar.troc.3.i.

Diaphæniconis 3.i.s.

& cum saccharo fiat bolus in diluculo affluendus.

Peraçta hac leuiori vniuersi corporis euacuatione, caput peculiariter erit expurgandum, non quidem per apophlegmatismata, traherent enim humores ad partem affectâ, sed per errhina, quæ à principio leuia esse debent, ne imbecillo capiti vim inferant, humoresque diminutè, vel parum concoctos exagitet, quale esset subsequens à me experientia comprobatum.

℥. Aquæ stillatiæ maluarum ʒ. iij.

Aceti scyllitici 3. iij.

huius portiunculam singulo die per horam, vel alteram etiam per nares attrahat non semel, sed etiam bis, prout erit opus. Quæ autem ab aliis laudantur, sunt succus Beræ, succus radic. cyclaminis, succus betonicæ, amaraci, vel aquæ eorum vi ignis elictæ, si cum aliquo leniente medicamento eorum vis refringatur, vt est decoctum Camomillæ, aqua hordei, aqua violarum, vel etiam aqua simplex tepida, post vsum verò nasalium, si nimia mordicatio subsequeretur, foueatur locus cum aliquo ex iam scriptis lenientibus tepido, vel lacte similiter tepido. His præmissis, cogitandum erit de Arteriæ medicamentis, quæ ore accepta, vel sub lingua retenta, & peculiariter Hyppoglottidis nuncupatur asperæ arteriæ, summum id quod ipsum defluit, suscipiat, quæ pharmaca crassitiem, ac visciditatem humorum fluxorum incidere, ac
attenua-

attenuare debent, vt per hæc resolutioni, & euacuationi præparentur. ideò vsus succi liquiritiæ, seu eius tyrop. succi brassicæ cum melle loch sanum, & expertū loch de pino idoneus esset, vel subsequētis à me inquam plurimis experti, quod

℥. Succi brassicæ depurati 3.ij.

Penidiarum 3.i.

Oximelis simp. quantum satis est.

Misc. & fiat Eclegma, quo sæpè lambendo vtarur.

Hæc verò ex industria adhiberi debent, ne tussis exciterur, fiet autem si supinus cubet, vt docuit Galenus. Interim dum hæc administrantur, humores exuberantes rursus veniunt præparandi, cum his quæ magis habent insignem facultatem attenuandi, & incidendi, vt est sequēs potio:

℥. Liquiritiæ expurgatæ & incisæ 3.ij.

Caricarum ping. n. iij.

Fol. hyssopi,

Betonicæ,

Flor. stæcadis an. m. i.

Cicoreæ,

Boraginis an. m. s.

Misc. & fiat decoctio ex arte, cuius per colum transfusi ℥ 3. iij.

Syr. de stæcade,

De Betonica,

De liquiritia,

Oximelis s. an. 3. s.

Misc. quæ potione nonnullis diebus accepta, medici præsentis iudicio exhibeantur, catapotia de

4. meth.
Cra de
cōp. med.
loc.

agarico, aggregatiuaq; simul ad ℥.iiij. cum melle
ros. sol. refecta, vel

℥. Decoctionis cordialis ℥.iiij.

Agarici trosc. ℥.iiij.

Infundatur ex arte, & facta fortè expressione,
adde

Mellis ros. solutiui ℥.iiij.

Diaphaniconis ℥.ij.

& in potu exhibeatur summo mane.

Quia facta euacuatione, ad magis validā voca-
lia erit confugiendum, quo humor inhærens in
aspera arteria, & eius summo absumatur, vt est
supra scriptum lintuariū, ex succo Brassicæ, & pe-
nidiis paratū, si loco oximellis s. oximel. scylliticū
substituatur, & subscripta decoctio in multis cō-
cionatoribus branco laborantib. ex vsu à me in-
uenta.

℥. Ordei optimi cum cortice,

Passarum enucl. an. ℥.i.

Liquiritiæ mundæ, & incisæ ℥.ij.

Caricarum ping. num. vi.

Capillorum Veneris,

Hyslopi an. m. s.

Sem. Brassicæ ℥.ij.

Pinearum recentium ℥.s.

fiat omnium decoctio in aqua fontis, quantū sa-
tis est ex arte, & pro qualibus libra decocti colo-
transfusi adde mellis despumati ℥. i. zucchari
candi ℥.s. quo sepe, ac sepius vtatur, vt scriptū est.

Peracta secunda euacuatione, pro deriuatione
humoris, à membro tum mādāte, tum recipien-
te,

te, laudo fonticulum paratum in brachio sinistro, & se tamen collo infixum, vel si minus tormentum velit pati, alterum fonticulum, ferro carenti in Inio adhibitum, ex hac enim continuata euacuatione, poterit sperare partis læsæ in signe alleviamentum; & quoniam ista parura prodesse possent, nisi membrum primario affectum, mandansque simul exciccentur, atque corroboretur, ideò completa prima euacuatione, ventriculus cum oleo masticino, de spica, ac de absinthio erit fovendus, & corrigendus, si tamen prius cum guttulis duabus, vel tribus elisir, vel aquæ ardentis madefiat ad penetrationem olei, & post alteram purgationem cum oleo, ex destillatione anisorum, vel ex caryophyllis, vel ex nuce myristica; aut ex opobalsamo seiunctim, vel duobus simul mixtis. Pro cerebri corroboracione, & exiccatione ex communi usu laudantur condita ex betonica, salvia, rore marino, & alia eius generis, antidota etiam magna, theriaca nempe, & mithridatica, sed mihi commendatur magis decoctum sarzæ periliae una cum Indica illa radice, quæ sassafras vocatur, si per quadraginta, vel triginta dies saltē exhibeatur, quod in assumendis illis humiditatibus cerebro ventriculoque roborando plurimum valere experientia quotidiana docet, igitur:

℞. sarzæ periliae, vino albo ablutę ʒ. iiii.

Radiceis sassafras, recentis in minutas partes incisæ. ʒ. v.

Aquæ fontis claræ. lib. xij

K

Infundantur per horas 15. ex arte, deinde permittantur decoqui, quousque absumpta sit tertia pars, quam decoctionē in primis tribus, vel quatuor diebus semel tantum, postea verò bis in die assumat, sed vesperi in minori quantitate, & simul sudor quantum fieri potest, sine tamen violentia provocetur, quantam enim vim sudores habeant ad absumendas omnes fluxiones, unde excellentis viri affectio originem ducit, omnibus compertum est, ideò in hac medicatione quanto diutius persistetur, tanto magis quod optamus, illi euenturū esse spero, præsertim si quarto quoque die caput abluatur cum lixiuio, in quo decocta sint stœcas, camomilla, cortex citri, & agaricum, & in ablutione lixiuium cadat suprâ caput ab alto, & perseueret in hac capitis lotionē quousque decoctum assumit, vel etiam paulò plus si placet. Quod si omnibus his ritè adhibitis pristinam salubritatem non reciperet, tunc non improbatē stillicidia aquarū thermalium supra suturam coronalem dictam per viginti quinque ad minus, vel ad triginta dies administrata, & inter alia Lucētia mihi sūm opere cōmēdantur, ex quorum usu etiam nonnulli testantur vocem recuperasse. Quò ad victus rationem, quam illi ab aliis medicis pluries præscriptam esse scio; duo aut tria dumtaxat indicasse sufficiat, clamorem nempe vociferationemque, in qua ratione officii sæpissimè erumpit, sicut & caput aëri intemperato diu, ac frequenter exponere non modicum toti curationi obesse posse, & ideò operam dare debet,

debet, vt parum, ac placidè loquatur, & potissimum sumpto cibo, ne guttur excellenti motu calefactus, ac imbecillior factus magis attrahat, fusaque in cerebro pituita præceps ad eum decidat, nec non ab aëre humido, ac frigido, ventosoque quantum fieri potest, caueat; prætereà parum potare semper, ac parcè cænare adnitatur, nec vnquam post assumptum cibum legat, aut scribat. At hæc sunt, quæ habui scribenda, pro restituenda, ac corrigenda voce Excellentis Viri, cui Deus Optimus Max. optata concedat.

*Baptista Codronchius Medicus
Imolensis.*

**BAPTISTAE
CODRONCHII PHI-
LOSOPHI, AC MEDICI IMO-
LENSIS, METHODVS TESTI-
ficandi, in quibusuis casibus me-
dicis oblatiſ:**

*IN QVA NONNVLLE DIF-
ficillimæ, ac pulcherrimæ quaſtiones expli-
cantur, & formulæ quædam teſtationum
proponuntur.*

Opusculum non modo neotericis medicis,
ſed & Iuriſperitis, ac Iudicibus,
plurimum ex uſu.

INDEX CAPITVM.

QVaratione morbuū simulantes sunt à medico
deprehendendi, & quinam sint morbi, quos
potissimum fingere solent. cap. 1.

Aegrotantes acuto præcipuè morbo, in custodia po-
sitos, non nisi maxima cum difficultate, ipsorum-
que salutis discrimine, curari posse 2

Traditur primo methodus vniuersalis testificandi cū
in aegrotantibus, tum in vulneratis, secundo par-
ticularis in aegrotantibus, ubi quot in eorum pro-
gnostico attendenda sint, patefit, ac de morborum
generibus, quantitate, ac qualitate, nec non de si-
gnis salubribus, ac exitiis agitur 3

Quanam ratione de vulnerato testificandum sit,
ubi de signis, ac iudiciis vulnerum agitur 4

Quibus notis vulnera à venenatis armis illata, vel
veneno infecta dignoscantur 5

Mortis, ac symptomatum repentinus euentus, an
veneno exhibito, vel corruptioni humorum sit
ascribendus, ubi de signis venenorum in genere,
& in specie tractatur, ac de signis mortui ex ve-
neno 6

Venena dare, vel vendere prohiberi, quæ enume-
rantur 7

Virum qualibet veneni quantitas hominem iugu-
lare possit 8

De pubertate, ac signis pubertatis 9

De iis qui concumbere non possunt, ac de causis

INDEX CAPITVM.

<i>Virginem incorruptam esse, quibus possit depre-</i> <i>hendi</i>	11
<i>Quibus signis mulier grauida dignoscatur</i>	12
<i>Vtrum medicus cognoscere possit mulierem partum</i> <i>abegisse, ac de medicamentis abortiuis</i>	13
<i>Vtrum mulier post decimum mensem parere possit,</i> <i>Et partus ille sit legitimus</i>	14
<i>Nonimestris partus mulieris, qua viro defuncto</i> <i>post paucos dies alii nupserit, cuius sit cēsendus</i>	15
<i>Quasdam mulieres quinquagenarias concipere pos-</i> <i>se probatur</i>	16
<i>Dissimilitudo nati ad parentes, an sit sufficiens ar-</i> <i>gumentum adulterii, ex quo de caussis similitu-</i> <i>dinis, ac dissimilitudinis filiorum cum genitori-</i> <i>bus agitur</i>	17
<i>Formule quaedam testimoniorum</i>	18

AD ME.

AD METHODVM
TESTIFICANDI, BAPTISTÆ
CODRONCHII MED.

Præfatio.

 VAMVIS *artis medica digni-*
tatem, ac præstantiam, vetusta-
tis, originisque splendor, consti-
tuētium claritudo, professorum
excellētia, varia, ac multiplex rerum arca-
narum cognitio, subiecti nobilitas, finisque uti-
litas, satis superque patefaciant, illud tamen
auget non leui argumento medicinae gloriam,
quod & Casarearum legū maiestas, & pontifi-
ciarum auctoritas sese vltro medicorum iudi-
cio submittant, velut in quæstionibus puberta-
tum, partuum, ac veneficiorum. Item in qua-
stionibus aliquot ad matrimonium faciētibus,
& multis aliis, agitur de capite hominis, & iu-
dicis sententia pendet ex medici præiudicio:
summi Pōtificis pietas si quid indulget, in non-
nullis non aliter indulget, nisi medicorum ac-
cedat calculus. Diuus etiam Augustinus ex
medicorum consilio fieri iubet, quod faciendum
est, etiam si nolit egrotus. Quapropter cum

P R Æ F A T I O.

in tot seriis, ac grauibus rebus iudicium medicorum exquiratur, nunquam probare potui illos, qui sententiam suam vulgari idiomate, sine arte, eisdemque verbis semper scriptis tradunt, id enim medicine amplitudini derogare videtur, quæ cum facile ceteris artibus præstet, vi-
lior tamen tabellionum arte efficitur, cuius ar-
tífices instrumenta, ac publicas alias, priuatas-
que scripturas latino sermone ex iuris regulis
conficiunt; Cum autem à nemine, quantum ego
scio, hucusque literis tradita sit methodus, seu
ratio apud iudicem, in qualibet occasione obla-
ta opinionem suam in scriptis proferendi, liben-
ter ipse hanc prouinciam suscepi, ut iunioribus
medicis, (doctis enim, & in arte versatis isthæc
non scribuntur,) aliquid pro virili mea prodesse
possem; & quoniam varia est in dicendo te-
stium ratio, propter euentuum diuersitatem, de
quibus suis locis verba faciam, prius comunem,
certamque proponendi, ac iudicandi methodum
circa agrotantes, ac vulneratos aperiam, quam
quisque in omni proposito casu ante oculos ha-
beat, vix fieri poterit, ut in errorem ducatur.
& ut facilius iuniores medici finem propositum
assequi possint, & in particularibus exerceri,
quædam exempla proponam aliquorum euen-
tuum

P R Æ F A T I O.

tuum, in quibus testificari mihi contigit, ad
 quorum præscriptum facillimè, ac pro artis di-
 gnitate in casibus proponendis, ni fallor, satisfa-
 cere poterunt. si tamen prius, quæ ratione mor-
 bum simulantes sint cognoscendi, & agrotan-
 tes in custodia positos, nō nisi maxima cum dif-
 ficultate, eorumq; discrimine curare posse, ex-
 plicauero; spero enim hac leui mea industria,
 non solum tyronibus in medicina, verum etiam
 caussarum disceptatoribus aliquid profuturum
 esse, qui indices multa cognoscent, ut non leui
 negotio à medicis, qui aliis indulgere, salutis suæ
 immemores, student, decipi possint, & ex veri-
 tate indicare; quod si res ipsa à me, ut erat opus,
 non fuerit perfectè, & exactè pertractata, stra-
 ta tamen erit aliis via meliora inueniendi, ac
 luculentius explendi.

Qua ratione morbum simulantes sint à medico deprehendendi, & quinam sint morbi, quos potissimum fingere solent.

C A P. I.

QVi in carceribus coniecti, vel in iudicium vocati sunt, ut è custodia eximātur, vel tormenta, aut iudicium effugiant, aut differāt, nonnunquam morbum aliquem simulare consueverunt, & vocatos medicos ad curationem, vel ut testimonium dicāt, facili negotio cum eorum dedecore, ac periculo rei familiaris, vel alterius dispendii decipere, aliqui enim animi deliquio, seu syncopi, alii apoplexia, vel si sint mulieres, uteri præfocatione captas se esse fingunt, nam vinculis ita arctè brachia constringunt, ut pulsus ad tactum non percipiatur, vel vix percipiatur, & si etiam leuiter pungantur, aut vellicentur aures, perferunt, & altius vocati non respondent, medicus ergo accersitus, interrogare debet, an speciem gerens animæ defectionis, alimento diu caruerit, si sanguinis copiosa euacuatio ex aliqua parte præcesserit, si alui fluor aliquis, vel vomitus immodicus, vel sudor, vel etiam vrinæ, aut si morbus aliquis antegressus sit, si in loco calidissimo, vel aliqua praua qualitate affecto, si sit pusillanimis non assuetus perturbationibus,

| ac mo-

ac molestiis agitari, & si timore valido, vel multa mœstitia affectus sit; & quoniam ministri domestici potissimum in his casibus multa falsa referre possunt, ut simulatum morbum medicus pro vero arbitretur, ideò ipse alia debet animaduvertere, & primo si brachia vinculis intenta non sint, si extrema sint frigida, vel etiam in sudorem frigidum prorumpentia, & præcipuè caput, facies, & collum, & si pulsus sint insensiles formicantes vocati, vel exigui plurimum, languidi, & inæquales, vel etiam intermittentes, si debilis sit respiratio, vel etiam frigida, si flos omnis faciei abierit, vel etiam si fortè excrementa exierint, hæc enim signa, vel omnia, vel aliqua illorum adsint, manifestè indicabunt, captiuum, seu alium, animi deliquium non simulare; Quod si apopletici speciem referat captiuus, vel quiuis alius, cum simulantes morbum, motus, ac sensus carentiam, stertoremq; etiam fingere possint, & tanquam mortui, & oculis clausis instar dormientium decumbere, ac respirationem cohibere, ita ut verè attoniti videantur, ut medicus deprehendere possit, an simulet, proponere, ac parare debet validiora remedia, clysteres, medicamenta, sectiones, ac vstiones, quod si non resipiscat, digitos contorqueat, & acubus ipsum altius perforet: hac enim ratione, vel simulantem, vel ægrotantem cognosceret, sicut & mulierem fingentem vteri strangulationem eadem arte deprehendere poterit: Nonnulli

dolorem in aliqua parte simulare possunt, vt ingens, fereque intolerabilis esse videatur, quos cum ex medicinalis experientiae notionibus, tum ex solertia, vel prudentia cognoscere licet, medicæ experientiae opus erit, scire, quæ victus ratio in sex rebus non naturalibus vocatis præcesserit, ex qua dolorem illum generari minimè potuisse, coniectari poterit, eo quod morbum leuius ferant, indicium ficti doloris sumere licet; accidit enim sæpe, vt scribit Galenus in libro huius argumenti, quod in alium se, aliumque habitum illi qui verè laborant, magnitudine videlicet agitati, transiiciunt; prætereà si reuera morbo vehementi premantur, quoduis perpeti auxilium parati sunt, efflagitantque ipsi medicos, vt agant quidquid illis lubet, vt quo affectus ipse aboleatur; sin verò leuiter, penitusue non dolent, huiusmodi auxilia respuunt, neque longiora ieiunia, neque mordacium pharmacorum oblationem ferentes, quæ sola quidem cum grauiter se laborare dicunt, huiusmodi dispositionibus conferre, illis affirmare oportet, tandem ex virium languiditate, extremorū refrigeratione, faciei pallore, interdum ex frigido sudore, pulsumq; inæqualitate, paruitate, & obscuritate, nec non ex recta ægrotantis, de specie doloris, interrogatione, facile ipsos reuera ægrotantes esse, deprehendere licet; Aliqui sunt, qui varios tumores, seu tumefactiones, bullas, & vlceraper pharmaca extrinsecus apposita ex industria excitare sciunt, lacte enim tithymali, vel aqua cantharidum, vel decoctionis

tionis crabronum, aut vesparum cute abluta, sic tumescit locus, ut alicuius ægritudinis suspicionem ingerat, sed absque dolore, & hac fraude vteri gestationē callidæ mulieres simulare sciūt, melle anacardino, vel flamula Iouis, ac consimilibus proluta cute excitant; Turbith cōtuso ebullito, ac etiam tapfia tumores inducunt, puluere taxi adeò cutem vlcerant, ut miserabiles, ac ferè deplorati homines appareant: bullæ tamen, ac tumores ab apposis medicamentis excitati facili negotio sanantur, etiam solis admotis refrigerantibus, & plagæ cum succo populi, vel vngueto populeo, secus verò de his, quæ spontè natura à multitudine humorum, vel mala qualitate irritata extra propellere consuevit; simulata item vteri gerentia ex tactu ipso percipitur, eo quod extuberantia sit laxa, lenis, & inæqualis; sit persapè, ut delirare nonnulli, desipereque simulēt, quos ex præcedentibus causis, ex habitu simulantibus, & ex priuatione notarum delirii, ac melancholiæ leui negotio deprehenduntur; Alii suffitu sulphuris, vel alterius rei facie decolorata, vrinaque ex croco, vel rhabarbaro, vel cassia, aut alio cibo, vel medicamento immutata, iëtericos se fingunt, sed abluta facie, præsertim cum aqua aliqua abstergente, & aliis inspectis vrinis, fraus facillimè detegitur: Quod si captiui pro vitanda tortura, aliisve tormentis, proponant enterocelles, epiploceles, luxationes, ossium fracturas, tumores præter naturam excitatos, cum hi morbi per se manifesti, ac in propatulo sint, absque ali-

quo negotio medicus cognoscere poterit ex ipsa inspectione, an vera loquantur, & quæ discrimina ex tortura, aliisve cruciatibus subire possint, sententiam ferre.

Ægrotantes acuto præcipuè morbo in custodia positos non nisi maxima cum difficultate, ipsorumq; salutis discrimine, curari posse.

C A P. II.

Cum ad ægrotantium curationem non sufficiat medicum officio suo fungi, sed opus sit, & ægrum, ac ministros, cæteraque exteriora rectè disponi, ut ab Hippocrate monumentis literarum traditum est, ægrotantes enim inter cætera mæstitiam, timorem, ac solitudinem abigere debent, tristiumque rerum cogitationes, aut recordationem, cum animi perturbationes, ac passionibus corpus alterent, & à naturali statu evertant, nec nō si immodicæ sint, perditum eant, cum autem infirmi si in carceribus detineantur, perpetuo his malis animi accidentibus vexentur, & potissimum cum domesticorum obsequiis carere considerent, ut morbus foveatur, in diesque augeatur, rationi consentaneum est. *li. 6. epid.* Ii, qui adsunt ægrotanti, teste eodem Hippocrate, debent esse ægro grati, assidui, officiosi, ac mites, custodes tamen carcerum ut plurimum sunt morosi, desides, immanes, & ægrotantibus valdè infensi, nec quæ mandantur, subministrant, vel subministrare

nistrare sciunt; Quæ ad victum parantur debent esse munda, nitida, probe instructa, exculta, & egro grata, quæ quidem in carceribus minimè haberi possunt; Aer æstate, & in calidis morbis debet esse nitidus, frigidus, purus, & odoratus, hyeme vero ac in morbis frigidis calidus, cubiculūque multo igne ex lignis odoratis accenso, calidius, odoratiusque reddi debet, præsertim si imbrifera, vdaque hyemis conditio fuerit, multumque refert, si aer cubiculorum, ac domorum aliquantisper aperta aliqua fenestra expurgetur, ut omnis putredo vitetur, vel facta non augeatur, & aucta maligna fiat, carcerum tamen aer ferè semper est obscurus, impurus, graueolens, ac multis inquinamentis refertus, quin nec expurgari, nec calefieri potest: Accedit quod carcerum strepitus sunt diu, noctuque frequentes, ratione quorum nec somnum capere statutis horis, nec quiescere ægrotantes possint, quo fit ut valde lædantur, & si qua crisis futura sit, impediantur; statuendum ergo est, infirmos in custodia positos, nisi maxima cum difficultate, eorumque vitæ periculo curari non posse, quidquid enim erroris in ægrotantibus committitur, est in causa, ut testatur Galenus, ut vel serius morbus solvatur, vel certius mors aduentet.

Traditur primo methodus vniuersalis testificandi, cum in egrotantibus, tum in vulneratis, secundo particularis in egrotantibus, vbi quot in eorum prognostico attendenda sint, patefit, ac de morborum generibus, quantitate, ac qualitate, nec non de signis salubribus, ac exitiis agitur.

C A P. I I I.

QVamplures, ac fere innumeri sunt euētus, quos vtriusque Iurisconsulti, & præsertim cauitarum disceptatores ad medicos deferunt, potissimum tamen ægrotantium, ac vulneratorum, de quorum exitu sententiam suam ferre debent, an salubri, vel lethali morbo breui, vel diuturno laborent, & si in carceres coniecti, vel in ius vocati, è carceribus emittendi sint; aut domi continendi, donec sanitati restituatur; medicus itaque, qui de morbo aliquo, vel vulnere sententiam suam religiosè testificari debet, ante omnia animum ab omni affectione, perturbationeque liberum, vacuumq; habere eum oportet, & veritatem sectando, mendacium odio prosequi, ideo requisitus à iudice, qui iuxta formam, vel ordinem iuris interrogat, veritatem dicere debet, qualibet utilitate, vel ratione specie boni, vel honesti postposita; nemo enim debet pro tuendo corpore, vel re familiari alterius, aut etiā suæ conseruandæ causâ animam suam perdere, & ne minima quidem labe conspergere, vt etiam in meo volumine de Christiana, ac tuta medendi
ratione

ratione à me fuit scriptum; Quod si de agrotante aliquo testimonium perhibere medicū oporteat prius diuino implorato auxilio, cum inuississe, deinde affectus vna cum suis symptomatibus, dies morbi, ac testificationis, adhibita, vel adhibenda remedia, si opus erit, explicari debet, post qualitatem, & vim morbi, eiusque speciem, mox agrotantis temperamentum, habitum, ætatem, ac vires, anni tempus, regionem, antea actam victus rationem, ac vitæ institutum animaduerte-
re, vt secundum artis decreta decernere possit; & quoniam consueuerunt iudices in quibusdam casibus exigere medicorum iudicia iuramento roborata, & ex consilio magis peritorum, renouare sententias latas ex opinione minus peritorum, ideo medicus cautus esse debet, vt iudicii sui, ac credulitatis, vt aiunt, non autem veritatis iuramentum præster, & semper sententiæ magis peritorum se subiiciat, cum medicina sit ars coniecturalis, & in errorem facillimè quisque medicus ob varios euentus labi possit; si tamen ea, quæ suprà dixi, & quæ inferius scribam, medicus perpendat, non longè à scopo aberrabit, eorū enim, qui sunt valentibus viribus, robusto corpore, atque animo fortes, plerūque ex magnis, ac lethali-
bus morbis euadere solent, cum nonnunquam ex paruis, ac salutaribus, qui imbecilliores sunt corpore, viribus infirmis, animique deiecti, præter expectationem, diem suum obeant: Quanto magis morbi sunt naturæ agrotantis similes, aut eius ætati, aut eius habitui, aut anni tēpori, tanto

minus dispendii adest, & tanto facilius infirmi sa-
3. aph. 34. nantur, morbi enim, vt docuit Hippocrates, qui
 temperamento agrotantium, cum sani sunt, pro-
 pinquant, facilius, ac citius soluantur, qui vero
 multum distant à natura agrorum difficilius, ac
 tardius curationem admittunt, & idem de ætate,
 ac cæteris relatis est dicendum; nam cum mor-
 bus cum nullo horum congruit, tunc magis pe-
com. 34. riclitatur ægri, calidæ enim naturæ, vt asserit Ga-
 lenus, & ætati, & habitui, & tempori, & anni cō-
 stitutioni, ac regioni morbi calidiores sunt con-
 gruentes, frigidioribus verò frigidiores, eadem
 ratione & siccioribus, sicciores, & humidiores,
 humidioribus, prætereà, vt dixi, locus, consuetu-
 do, victus ratio, ac vitæ institutum attendenda
 sunt, quidam enim morbi in quibusdam locis ita
 sunt frequentes, vt illorum generatio sit indige-
 nis congenita, minusque habeant, tãquam fami-
3. in 1. c. pid. tex. 1. liares, discriminis, teste eodem Galeno, & qui æ-
 grotantes proni iacent, cum per bonam valetu-
 dinem sic cubare nō consueuerint, aut delirium,
 aut dolorem ventris significant, ex victus quo-
 que ratione quem æger seruauit, possumus con-
 iicere, & de morbo, ac de humorum quantitate,
 ac qualitate, an calidi, vel frigidi, benigni, aut pra-
 ui exuberent, si vitæ institutum etiam perpenda-
 mus, eadem coniectare poterimus, ex diuersitate
 enim artium, ac studiorum varii, & succi, & mor-
 bi procreantur: Animaduertere potissimum me-
 dicus debet morbi speciem, magnitudinem, &
 morem; speciem vtrum sit de genere acutorum,

vel

vel peracutorum, vel diuturnorum, ut si de genere acutorum, vel peracutorum, an eorum qui exquisiti, ac simpliciter, vel eorum qui non exacte acuti, vel peracuti sunt, & si sint cum febre, an sine febre, & adhuc si de genere acutorum, an ex his, qui ex delapsu, seu ex decidentia nuncupantur; & cum morbi acuti, ac peracuti ex natura, ac motu præsertim, & non ex tempore tantum præfiniantur ex Galeno, hi enim propter motus velocitatem, & symptomatum sævitiam periculosi existant, ideo considerandum est, an motus sit celer, quoniam sic erunt de genere acutorum, an lentus, & segnis, & ita non erunt inter acutos numerandi, quamvis intra terminum acutorum finiant, morbi enim, qui breui terminantur tempore, non autem celeriter mouentur, breui temporis morbi à græcis brachichronii, & non acuti appellantur, acuti enim omnes breues sunt, sed non omnes breues acuti sunt, nouisse autem multum refert has morborum species, ut de termino eorum præfagire possit medicus, & rectam, convenientemque victus rationem præscribere; Morbi verò acuti cum febre ex Hippocrate sunt pleuritis, peripneumonia, phrenitis, lethargus, febris ardens, & omnes alii, qui similem habent naturam cum prædictis, & illos sequuntur, quibus Auiicēna addit tertianam exquisitam continuam, ac febrem continētem, ratione quarum febrium continuarum, hi morbi mortem afferre solent: acuti sine febre ex Galeno sunt conuulsio, tetanus, & apoplexia, peracuti verò angina synanche

lib. 2. de
dieb.
decr. c. 12.

li. 1. acut.
tex. 8.

t. 4. tr. 5.
cap. 4.

1. prog.
com. 28.

*r. aph.
com. 12.*

cap. 6.

dicta, iuxta angina cynanche nuncupata, chole-
ra, ac distensio neruorum tetanus dicta; inter
diuturnos numeratur aqua intercus, melancho-
lia, suppuratio, tabes, ac per similes: Insuper con-
siderandum est, an morbus sit parvus, ac debilis,
vel magnus seu vehemens, ac validus, vel grauis
dictus: magnus quidem est, quoniam corpus ve-
hementer affligit, & infestat, & vim magnam ob-
tinet, id quod accidit tribus potissimum de causis,
quod scilicet in nobili, ac praestanti aliqua par-
te consistat, quod suapte natura, & propter suam
essentiam sit magnus, vel quia cacoethes, siue
malignus sit ex lib. 4. meth. medendi, vel quod
aliis verbis explicauit lib. 7. methodi ex laesae ac-
tionis praestantia, aut ex propria affectus essen-
tia, aut ex facultate laesum corpus gubernante;
nam quod libro septimo laesae actionis praestan-
tiam, libro quarto affectus partis praestantiam di-
xit, quod vero septimo propriam affectus essen-
tiam, quarto affectus magnitudinem scripsit, quod
tandem libro septimo facultatis laesum corpus
gubernantis indicationem, libro quarto sub ma-
ligni nomine comprehendit, siquidem ob facul-
tatis altricis defectum saepe morbi maligni sub-
oriuntur; oppositis vero tot modis parvus, ac de-
bilis efficitur, quoniam oppositorum eadem est
disciplina; Nec sufficit medicum nouisse morbi
speciem, magnitudinem, ac morem, ut tuto de salu-
te, vel interitu praesagire possit, nisi & signa salu-
bria, ac lethalia exacte cognouerit, in acuris na-
que morbis, si aegri facies, siue vultus, ut testatur
Hippo-

Hippocrates principio sit similis beneualētib^{lib. 1.},
& potissimum sui, optimus erit, si vero quā ma-^{progn. 1. 5.}
ximē contrarius simili sit, vitiosissimus erit, ideo
lib. de coacis prænotionibus ait, faciei corruptio
lethalis, vbi faciei corruptionem, seu faciem cor-
ruptam appellat, quā in prognosticis exitialem,
accadauerosam dixit, & nos passim Hippocrati-
cam nuncupamus, quod ab Hippocrate designa-
ta sit; facies vero hæc est affectus, quo facies mul-
tum à naturali immutata manifesto cernitur, ni-
mirum & à recte valentium facie, & in primis à
seipsa in colore, substātia, habitu, ac mole, sequi-
tur enim extenuationem vi morbi inductam: ad
intelligēdum tamen, an talis facies sit mortifera,
iubet Hippocrates considerandum esse, an mor-
bus sit acutus, in diuturno enim corpus absumi
temporis progressu haud mirum est; secundo an
à sola euidenti, & externa causa facies cadauero-
sa fiat, vt à vigilia, inedia, alui profluvio, & quacū-
que immodica sanguinis euacuatione, aut ma-
gna tristitia, tunc enim minus inest periculi, mo-
do simul coniuncta non sit causa aliqua interior
exedens, facies tamen illa si ex causa aliqua eui-
denti inducta sit, poterit deprehendi ex facilita-
te restitutionis ad integrum, quæ intra diei natu-
ralis, vel alterius spacium fit: Præterea non est ^{lib. 6.}
ignorandum, quod cum dixerit Hippocrates in ^{epid. sec.}
prognosticis, faciem illius ægrotantis esse opti-
mam, quæ sibi ipsi sano quā simillima perseue-
rat, pessimam vero, quæ ab eo longissimē distat,
in epidemiis scriptum reliquisse, bonam faciem

in magnis morbis bonum esse signum, contrariam vero in paruis malum, nisi tamen ex aliqua euidenti causa proueniat, apparere enim faciem bonam in paruis malis nihil mirum est, neque notatu dignum, quidquam significans præter id, quod de aliis omnibus signis, & ex essentia propria ponitur constare, puta paruum esse malum, in magnis tamen malis faciem esse bonam, & notatu dignum est, & bonam significationem præstat, non enim plurimum labascit facultas, dū adhuc perseverat bona facies, sicut & in paruis morbis faciem esse malam notatu dignū est, & signum exitialissimum, significat enim quid exitiosi, ac maligni admodum latere, cuius ratione ad extremum languorem facultas peruenit; quidam enim morbi sunt, qui propria essentia videntur esse parui, qui tamen maligni, ac periculosi sunt. Signa vero faciei mortiferæ ex Hippocrate sunt, nares acutæ, seu compressæ, oculi caui, astricta seu collapsa tempora, aures frigidæ, ac contractæ, seu imis partibus leuiter versæ, cutis circa frontem dura, intenta, ac arida, faciei color viridis seu pallidus, aut niger; Alia etiam ex oculis exitialia signa accipiuntur, nempe si lumen refugiant, nullo extrinsecus vitio naturali, seu aduentitio affecti, aut nolentes illachrymant, aut peruertuntur, seu distorquentur, si aliter ex oculis altero minor fiat, quā natura factus sit, si quæ in his alba esse debent, rubescant, si oculi liuidas, aut nigras venulas obtinent, vel pituitam circa oculorum aspectum, aut paruas lemas, aut for-

des

*Signa faciei morbi
 si. i. prog.
 t. 6. & 7.
 lib. de
 coacis
 prognos.*

des circa ipsos, aut concretionem tenuem albicantem habeant, si oculi sublimes sint, id est, ut in coacis prænotionibus ait, frequenter agitentur, ac dimoueantur, quos Galenus instabiles vocat, quoniam perpetuo motu agitantur, nisi sit ex naturali vitio, si oculi eminentes, seu tumidi fiant, vel caui admodum fuerint, prætereà si alba pars maior fiat, nigra verò minor, aut nigra sub palpebra suprema occultetur, hæc omnia exiti-
lissima habentur, si per somnum palpebræ non commutantur, sed inter has ex albo oculorum aliquid apparet, nec alui fluor, nec medicamentum in causa est, aut non ita dormire consuevit, si eadem palpebræ pallent, & idem pallor labra, & nares decolorat, exitiale; si labra, nares, oculi, palpebræ, & supercilia, aliquaue ex his peruertantur, si æger etiam propter imbecillitatem iam non audit, aut non videt, præforibus mors est; ubi ægri supini cubant, hisque genua contracta sunt, ubi deorsum ad pedes gravitate corporis æger delabatur, ubi brachia & crura nudat, & inæqualiter dispergit, neque his calor intimus subest, si interiora calent, extrema frigida sunt, mortem prænunciant; Vbi æger hians dormit, ubi assidue dormit, ubi mentis compos non est, dentibus stridet, neque id facere sanus solet: illa quoque mortis indicia sunt, ungues, digitique pallidi, aut nigricantes, frigidus spiritus ore, naribusque emissus, si in veste, & stragulis floccos legit, fimbriasue deducit, vel in adiuncto pariete,

si qua minuta eminent, carpit; Neque is seruari potest, qui sine vilo tumore febricitans, subito strangulatur, aut deuorare saluam suam non potest, si item ceruix acutè febrienti conuertitur, sicut deuorare æquè nihil possit. His multa alia signa addi possent, quæ longa serie Hippocrates in lib de coacis prænotationibus, & duobus prædictionum libris explicauit: at ego præcipua tantum afferre volui, ex quorum indicio de ægrotante actum esse, prudens medicus cognoscere possit. Cum igitur medicus cognouerit ægrotantem interiturum esse, sciet etiam mortis diem, ac horam prædicere, si animaduertat ea, quæ Galenus docuit libro tertio de crisi bus, quanto scilicet superet morbus naturam, & grauiores sint accessiones, si namque magna sit accessio, motus vehemens, præceps morbus, atque crudus, & parum resistere robur naturæ videatur, certissimè breui subsecuturam mortem prædicere poterit, si vero contra acciderit, vt morbus virtutem superet, non autem plurimum, & virtus admodum resistat, tardius mors sequetur; quo enim die grauiissima morbi acutissimi accessio fiet, si & inualida virtus sit, & premat morbus, eo sane die morietur; febrium namque, & aliorum acutorum morborum iudicationes, vt Hippocrates ait, iisdem numero diebus finiuntur, siue sanus quis euadat, siue etiam num pereat, ac proinde eadem ipsa die, vel salus, vel mors speranda est. vt enim saluberrimi morbi, qui tutissimis fulciuntur notis, die quarto, vel antea quiescere solent, ita pessimi

lib. 3.

progn. l. 1.

l. 2. & 3.

simi quique, & quibus periculosissima sunt signa, die quarto, vel citius interficiunt, itaque si die quarto, septimo, nono, undecimo, decimo quarto, lethales notæ appareant, cum summa virium imbecillitate, eo ipso die æger morietur: Quæ verò hora diei moriturus sit æger, ex accessionum natura, symptomatum vehementia, & virtutis defectu facile erit agnoscere, nonnulli enim morbi sunt, in quibus principia accessionum mortem afferunt, in incremento alii, in statu plerique, & nonnunquam etiam in declinatione, & si non illius merito, si vera sit declinatio, mortem afferre solent: In principiiis accessionum mors solet accidere propter subitum humorum ad interiora motum, veluti suffocata, atque extincta natura, non aliter quam si lignorum viridium aceruum confertim flammæ iniicias, tempore verò status in morbis exitialibus sine crisi mori cōtingit, natura utrique à vehementia accessionis, & morbi violentia superata, sic & in incrementis accessionum paria interdum fiunt, atque in statu, tumque eadem ratione in incremento, qua in statu nempe per accessionis eo in tempore vehementiam, mori contingit, in particularibus etiam accessionum declinationibus plurimi moriuntur, imbecilla enim virtus tempore principii, augmenti, ac vigoris perdurare potest, cum tunc adhuc sit veluti compressa, constricta, & vnita, declinationis vero tempore ab intimis ad extrema calore abeunte, naturæ habitus, roburque vitale spargitur, atque dissolvitur; In declinatione verò vni-

uersali mors non accidit morbi ratione, quod morbum tum superauit natura, quod si superauit, mori æger natura vincente non potest, & si quæ moriantur, non morbi, sed erroris ratione contingit; Ex præhabitis itaque quamquam hora moriturus sit æger, prædicere exercitatus medicus poterit: si enim accessio nocturna sit, symptomata lethalia, infirmissima virtus, moriturum de nocte ægrum prædicere iure potest; si diurna de die, eoque diei, vel noctis articulo, quo deiectissima virtus, morbus validissimus fuerit, ac si morbi per accessiones non vrgent, certius nihil sciri potest, nisi quod ea hora expectanda mors est, in qua æger grauius se habere consuevit, & deteriora illi afferunt symptomata: Morbi porrò vehementia ex symptomatis, & casibus grauissimis, virtutis vero deiectio ex pulsu, & naturalium actionum carentia, aut imbecillitate apprehendi debet.

Qua nam ratione de vulnerato testificandum sit, ubi de signis, ac iudiciis vulnorum agitur.

C A P. I I I I.

Medicus, qui de illatis vulneribus sententiā dicere cogitur, si vulneratus vita superstes est, de futuro vulnorum euentu ex arte, si vita functus est, mortē aut vulneribus, aut aliis causis ascribendam esse, testificari debet. vt igitur de vulne-

vulnerum fine secundum medicinæ præcepta certam sententiam proferre possit, in primis vulneratum visitasse, & quot vulnera, an vnum vel plura, vel ex industria ab homine, vel casu aliquo inflictæ fuerint, vulneraque ipsa expresso, ac proprio nomine vna cum affectis partibus exponere debet: secundo vulnerati naturam, & habitum, & ætatem, & superuenientia vulneribus symptomata animaduvertere, eorum enim, qui sunt valentibus viribus, robusto corpore, ac duræ texturæ, atq; animo fortes, vulnera grauissima & quæ plerunque mala sequuntur symptomata, non magno negotio curantur, cum nonnunquam ex leuibus vulneribus, qui imbecilliore corpore, viribus infirmis, animoque deiecto sunt, præter expectationem intereant; Vulnera, quæ graua, difficiliaue in sene, ac puero censi debent, ea vix mediocria in iuvene iudicabis, nisi sint ex genere eorum, quæ omnino lethalia dicuntur, locorum insuper necessaria est consideratio, vt quæ vulnerum salutaria sint, quæ lethalia, & quæ periculosa distinguere ex ipsis locis possimus, capitis enim vulnera ob partis excellentiam periculosissima sunt, tum & quæ intra thoracem, intraue peritonæum penetrarunt, præsertim si quid intus sit læsum; vulnera item, quæ in articulis accepta sunt, & quæ ob ipsorum magnitudinem futura indigent, graua, nec sine periculo æstimanda sunt; vesicæ vulnera, intestinorum gracilium, septi transuersi, cordis, hepatis, cerebri, lethalia esse dixit Hippocrates, & præter hæc ventriculi

li. 6. aph.
18.

li. 5. c. 26.

etiam vulnera, spinalis medullæ, pulmonis, ac faucium ex præcisione venarum, ac arteriarum grandium lethalia esse arbitratus est C. Celsus. Difficilem vero curationem habent, vixque ad sanitatem perueniunt, quibus aliqua parte pulmo, aut iecinoris crassum, aut membrana, quæ continet cerebrum, aut lien, aut vulua, aut aliquod intestinum crassum vulneratum est: Hi quoque in præcipiti sunt, in quibus vsq; ad grandes, intusque conditas venas in alis, vel poplitibus mucro descendit; periculosa etiam vulnera sunt, vbicunque venæ maiores sunt, & nō solum in alis, ac poplitibus, sed etiam in ano, ac testiculis; Præter hæc malum vulnus est quodcumque in alis, vel fœminibus, vel inanibus locis, vel in articulis, item quodcumque, quod musculum, aut neruum, aut arteriam, aut membranam, aut os, aut cartilaginem læsit; tutissimū vero omnium, quod in carne est, & hæc quidem loco, vel peiora, vel meliora sunt, ac periculum facit quodcumque magnum est. Præterea & vulneris modos, figuras, percussionis vim, telorum naturam, & inferentis robur obseruare oportet, vt tutum de vulneribus iudicium sumamus, peius enim id est quod collisum, quàm quod tantum discissum est, vt acuto, quàm retuso telo vulnerari minus malum est: serrata vulnera, & inæqualia, in quibus pars dissecta est, pars semiauulsa dependet, in malis habenda sunt, vt pessima censenda plaga, quæ in orbem est, tutissima quæ lineæ modo resecta est, quæ à vehementissimis telis vti missilibus,

hama-

hamatis, aduncis, rostratis, satis, & magno, intensoque impetu actis, uti saxa, globi bellicorum tormentorum: Quæ item à sagittis vulnera infliguntur, plerumque graua, difficilia, ac insanabilia esse solent, quod & magnas suapte natura ob impetum discissiones facere soleant, & in penitiores corporis partes penetrent; Quæ verò ab incidentibus tantum, non autem mucronatis gladiis inferuntur, periculosa minus esse consueuerunt, omnis enim à mucrone punctio grauis plerumque & periculosa esse solet: præterea ex vulneribus, quæ in externis partibus consistunt, ea discerni facilius, curariq; promptius à medico possunt, quæ vero in imis sedibus, neque curari facile, nec discerni commodè possunt. Quæ vero à vulneribus, vel statim illatis sese coniungunt symptomata, vel paulo post superueniunt, de vulnere malignitate, varioque euentu iudicium præbent; si quis enim secundum caput vulneratus est, confestim sine voce, sine sensu fiat, totusque conuellatur, bilemque vomat, sanguinem de naribus fundat, quomodo non hunc, & in cerebro membranæ eius vulneratum esse, & breui moriturum dicemus? Interim diligenter consideranda sunt virtutum actiones ex pulsu, vrina, vomitionibus, & aliis quæ foris excernuntur; Còtemplari etiam oportet laborantis appetentiam, tolerantiam, faciem & similia, & ex his, cæterisque conscriptis perpenſis, & examinatis, virtutis robur cum morbi magnitudine conferre, ut præſagiri possit, ac iudicium ferri, num moriturus, an

conualiturus sit æger, & quoniam propter virium, temperamentum, ætatis, cœli, animi accidentium varietatem, aliqua vulnera varium euentum sortiri consueuerunt, & iudicium iuxta Hippocratis præcepta, est difficile, in suspectis, ac dubiis plagis expectandus erit septimus dies, priusquam aliquid de illis decernatur, ac iudicetur; solent enim vt plurimum intra id tempus apparere accidentia tum bona, tum mala, quæ post accepta talia vulnera superuenire consueuerunt, febris inquam, syncopis, delirium, conuulsio, & id genus alia. Quod si medicus de vulnerato mortuo testimonium dicere debet, vtrum ratione vulnerum, vel aliarum causarum vitam cum morte commutauerit, ne eos, de quorum capite agitur, ex reis innocentes, vel ex innocentibus rei testimonio suo faciat, animaduertere debet, an ea vulnera sint ex lethalium genere, & ritè ad curationem adhibita remedia, & ipse æger medicorum consiliis, præscriptisque obsequens fuerit, tunc enim certo poterit testari apud questionis iudicem, mortem vulneribus esse ascribendam; quòd si ex exitialium ordine non fuerint, vulneribus adscribere mortem minimè debet, sed aut in humorum corporis malignitatem, vel malum corporis mortui habitum, aut virium imbecillitatem, aut parum cautam victus rationem ab ægro seruata, vel non rectè adhibitam à medicis curationem, aut in aliquid tale, quod mortis causam contrahere potuerit, vulnerisque naturam minimè lethalem peruer-

tere,

tere, interitum reiicere debet; ab omnibus enim cuiusvis generis vulneribus mori homines contingit, ut autor est Hippocrates, ideo quidam in *2. prorrh.* vulnere, quod graue nulla re erat, delirio, ac febre affecti, mortui sunt, sicut è conuerso è grauius, penèque lethalibus vulneribus nonnulli euaserint, quorum varias historias legere est apud Hippocratem libro septimo Epidemiorum, & apud Galenum libro octauo de Vsu partium, & septimo de administr. anatomicis. Itaque qui ex arte de lethalibus vulneribus apud quæstionis iudicem dicere cogitur, in primis vulneratos locos designare, tum quàm alte telum penetrat, & num punctum, num cæsum vulnus illatum sit, explicare oportet, ab hinc quæ vulneribus symptomata, & an singulis diebus acciderint, & quo die ab assumpto vulnere sequuta mors fuerit, descripto notare; postremo adhibitam in curatione methodum recensere, nihil omittens in genere eorum, quæ in ægri opem, atque salutem præscripta sunt, ne quem vis morbi peremit, medici ignoratione, aut negligentia periisse videri possit.

Quibus notis vulnera à venenatis armis illata, vel veneno infecta dignoscantur.

C A P. V.

Qui hominum vitæ insidiatur, & eos interficere studet, arma quibus trucidare volunt,

veneno tingere consueuerunt, quod aliquo lentore, ac visciditate sit prædictum, merito cuius tenacissimè adhæreat, & conseruetur, vt postea ex iactu, vel percussione calefactum in venas, ac arterias se insinuet, ac per vniuersum corpus propagetur, quod si arma inficere non potuerunt, postquam vulnera inflixerint, medicamentis venenum immiscere abditè quærunt; Cum itaque venenato telo inflicta fuerit plaga, vel in ipso vulnere à simplici telo facto venenum immis- sum, nonnulla mala, ac sæua insurgent sympto- mata, virium labefactatio, vel casus, cordis tre- mor, vel defectus, & alia quæ cōcomitari con- sueuerunt eos, qui venenum sumpserunt, de qui- bus inferius verba faciam; præterea membrum vulneratum imbecille redditur, caro vulneris, & circa vulnus à sana carne multum diuersa erit, vel mutabitur, pallida enim supra modum, subliui- da, & veluti mortua apparebit, quibus inspectis poterit tutò medicus, vel de venenato telo, vel veneno immisso apud magistratum iudicium ferre.

Mortis, ac symptomatum repentinus euentus, an veneno exhibito, vel corruptioni humorum, sit ascribendus, ubi de signis venenorum in genere, & in specie tractatur, ac de signis mortui ex ve- neno.

C A P. V I.

SI quis de repente sæuis, ac malis symptomati- bus corripiatur, ita vt suspicio sit de veneno exhi-

exhibito, siue moriatur, siue sanitati restituatur, si res medicorum iudicio sit delata, cum quamplura & eadem accidentia fieri possint, cum ex veneno, tum ex corruptione humorum, imo & mors quam citissimè utraque de causa subsequatur, non debet prudēs medicus, ut credula plebs, ac leues mulieres faciunt, statim in venenū causam reicere, cum apertum sit, humores, seu excrementa humorum in corpore humano ad talem corruptionem deuenire posse, ut quā similes praesentaneō veneno fiant, ita ut pro maiori, vel minori intensiore, vel remissiore corruptione, vel labe, magis & minus perniciosi euadant, quod & auctoritatibus, & ratione, si dabitur occasio, medicus probare poterit; Hippocrates enim medicinae patens historiam duorum aegrotantium commemorat, qui cito perierunt, ita ut ex relatis notis ex veneno eos obiisse, leui negotio quisque censere posset; cum tamen ex prauitate humorum vitam cum morte commutasse, sit apertum, prior fuit quidam Crito in talio *lib. 1. c. 3.* decumbens, quem recto ambulante pedis dolor fortis coepit à magno digito, & decubuit eo- *pid. sec. 3.* dem die, hoc rescens, fastidiosus, parum subcalescens, & in noctem delirauit, secundo tumor per totum pedem, & usque ad talum subrebens, & cum contentione, pustulae nigrae, febris acuta, insaniit, à ventre vero mera biliosa copiosa effluerunt, mortuus est à principio secundo die, dolorem autem illum, ac tumorem pedis factum fuisse ob venenatam succorū qualitatem, suspi-

cionem statim præbere cœpit, horridum, ac fastidiosum fieri hominem, maximè autem suspicionẽ auxit delirium primæ noctis, summè verò aperta fuit venenosi humoris significatio, cū facto maiore pedis tumore pustulæ nigræ cum cōtentione eruperunt, quod si ex veneno accepto isthæc oborta fuissent, utique Hipp. nō obticuis-

*li. 3. epid.
sec. 3. agr.
4.*

set; Alter ægrotans prima die, qua decubuit, voravit æruginosa, febris horrida, multus sudor cōtinuus capitis, & colli per totum diem, grauitas cum dolore, urinæ tenues, non sudauit, ab aluo vero eiecit stercus confertim, multa delirauit, nunquam dormiuit, secundo mane sine voce, febris acuta, sudauit, non intermisit, palpitationes per totum corpus, nocte conuulsiones, tertia exacerbata sunt omnia, mortuus est; hunc autem mortuum fuisse ante diem quartum ratione prauis succi, & venenati, quem homo collegerat ob prauum victum, phrenitidem vero fuisse, ut vnum quoddam veneni symptoma Galenus in interpretatione explicat, qui etiam libro sexto de locis affectis, querit, an in animantibus corruptio aliqua nasci possit adeo vehemens, ut veneni, tum qualitatem, tum vires æquet, qua difficultate proposita, adhæret opinioni illorum, qui eosdem fieri affectus concedunt, & à lethali veneni potione, & à corruptione, quæ ortum à corpore habet, asserens semen retentum, ac menstruum sanguinem venentum euadere, ideo quibus notis casus vno ab altero distingui possit, statim aperit, quod & in libro quinto magis patefacit, asserens

cap. 5.

cap. 7.

afferens, medicos inuestigare consueuisse, an assumpti veneni propria extent signa, eo quod læpenumero videant citra lethalis veneni potiorum humores similiter, vt epoto veneno, corrumpi, & aliquādo ita mutari, vt vniuersum corpus auriginosum euadat; Item in 2. prorrheth. scribit, nam causæ aliqua eorum, quæ in corpore procreantur, potentia, virtuteque, tum virus rabidorum canum, tum lethalia ea medicamenta representant, quæ etsi in affecto loco nullum protinus, quod notabile sit, pariant symptoma, post quatuor tamen, vel sex menses, vel longinquiores temporis vsuram, hominem perimunt, & post multa infert, non est igitur absurdum, vt talis in corpore paulatim progenitus sit humor, qualis est, & rabientium canum, & tractu temporis longiore corrumpentium medicamento-

com. 17.

com. 38.

sec. 8. t. 1.

*Ser. 5.
cap. 129.*

*tit. de de-
licto in
princ.*

dini obnoxios, nec venenosos, si itaque nonnunquam humores putredini parati sint, aliqua ex causa putrescunt, ita cum sunt veneno affines, aliquando ex aliqua causa fiunt venenum, & omnino venenati, ideo de curatione verba faciens, scribit, interim & horum sanationis intentio duplex est, alteratio, & euacuatio, alterantur verò, vel ab ipso corpore concocti, vel ab aliquibus aliis facultatibus, quæ vim medicamentosam habent, è quorū numero sunt ea, quæ exitialium ferarum aduersantur, quæque pharmaca deleteria, hoc est, venena appellatur, transmutant; eandem habuit cum Galeno opinionem Aetius, qui scriptum reliquit, fortem humorū mutationem per corruptionem factam, venenoso pharmaco similem esse, vt interim omitam auctoritatem nonnullorum Iurisperitorum, & præsertim Boffii capitis iudicis acerrimi in sua practica criminali, qui in eandem venerunt sententiam, & ratione id clarius patefaciam. humores enim corporis nostri, siue sint illi proprii, ex quibus nutrimur, siue etiam excrementa ab illis separata, solent duplici inter alias mutatione affici: altera intemperamento, & altera in natura; temperamenti quidem mutationem subeunt, dum alterationem in qualitatibus patiuntur: naturæ verò, dum corruptionem concipiunt, ex temperamenti mutatione fiunt quodammodo nobis alieni, & ex corruptione extranei euadunt, nostræque naturæ, si ingens, ac valida fuerit corruptio, inimici; hinc euenit, vt in corporibus nostris procreentur

tur aliquando humores, qui mole quandoque exigua existentes, vim tamen, & efficaciam lethaliū venenorum, perniciosarumq; ferarum facile æquent, hinc à digito pedis epilepsia, ab ore ventriculi totius corporis conuulsio, ab vtero strangulatus, & suffocatio, hinc & nōnunquam inopinati interitus, corruptio autē ista, siue substantiæ, & naturæ ipsorum mutatio ortum ducere potest, vel à causā externa, vel interna, externa quidem cum in aëre pernicioso, ac pestilenti vitam traducimus, vel cum alimētis vitiosæ substantiæ, & quæ corruptelam aliquam perceperunt, utimur, vel cum cibariis incorruptis quidem vescimur, sed qui facilè, cum leui destituantur concoctione, labem istam concipiunt, aut cum cibaria nec ordine, nec tempore, nec mensura, nec præparatione conuenienti sumuntur; interna vero causā erit, cum membrum aliquod & potissimum ex principalibus labem aliquam conceperit, vel ex natiua imbecillitate, vel ex insigni intemperie, vel ex immoderato coitu, vel malis animi accidentibus, vel moribus validis, ac inordinatis, & consimilibus, quæ innatum calorem dissipare, naturamque immutare possunt, qua labe concepta, proprium nutrimentū in alienam permutant naturam, atque corrumpunt. Ut igitur medicus discernere possit, cū quis grauissimis symptomatibus, ac morbo ac repēte affligitur, vtrum ratione veneni exhibiti, vel ratione exitialis humoris intus geniti, animaduertenda sunt signa, quæ venena ipsa produnt; sed cum

*Signa venena
indicantia*

Communia

venena sint in duplici differentia, alia enim à tota substantia, seu forma specifica tantum agunt, alia vero mediantibus qualitatibus manifestis, quibus tanquam organis vtuntur, primo notas venena in genere indicantes, mox alias in specie ostendentes, literis tradam. Signa communia erunt, vbi quis sanæ mentis, bene ac recte valens, recta, ac conuenienti victus ratione vtens, in cibo, vel potu, vel post cibum, vel potum præter opinionem, nulla præcedente causa, statim, ac de repente variis læscitur molestiis, & præter naturam affectibus, cum veneno infectum esse, existimandum est; effectus vero, ac symptomata sunt multa, ac diuersa, vt ventriculi æstuatio, seu anxietas, corporis iactatio, coloris faciei varia mutatio, nausea, vomitus foetidus, ac plenus, tussis, singultus, tremor, stupor, punctura, mordicatio ventriculi, rosiones intestinorum, cordis palpitatio, contractio, sanguinis tetri per os reiectio, molesta, aut ægra vrinæ excretio, dolor in alto nitens, feruor totius corporis, frigus eiusdem, sensus erosionis, eruptio papularum, ac macularum liuor, tumor, coarctatio, vertigo, lypotomia, syncopis, pulsus defectio, ac virium, roborisque totius prostratio, lingua, & labia nigricantia, extrema corporis, præsertim ungues plumbeo colore liuescunt, sudor frigidus circa frontem, & tempora erumpit, vox cum murmure editur, & oculi torue mouentur. Quod si venena fuerint ex numero eorum, qui à tota substantia, seu à proprietate sola interi-

interimunt, cognoscuntur ex Auicennæ sententia, eo quod statim virtus vitalis concidit, ac deficit, palpitaciones fiant, & syncopis inuadit absque omni alio penè signo: si venena vero sint exiis, quæ non solum proprietate, verumetiam manifesta qualitate agunt, si in caliditate excedant, fauces, ac internæ partes ardore, seu incendio quodam intolerabili statim afficiuntur, vniuersum corpus, & facies, oculique potissimum rubore insigni suffunduntur, loco stare nesciunt, & anguntur, ingentissima siti torquentur, & copioso sudore madent; quod si præter caliditatem erodendi facultate vigeant, præter relata signa, punctiōe, corrosione, ac vehementissimo dolore ventriculus, ac intestina afficiuntur, sanguisque excerni solet ore, aluo, ac vesica, quibus symptomatibus sæpe accedunt vomitus, fastidia, sudores modo frigidi, modo calidi, ac variæ coloris mutationes; Quod si venena frigida sint, sequuntur somnus profundus, à quo vix excitari possunt, totius corporis torpor, siue stupor, frigiditas, color faciei liuidus, & quoquo pacto terrificus, dementia quædam in aliquibus temulentia similis, ac sudores frigidi: At venena in siccitate præpollentia concomitantur, sitis inexplebilis, cum linguæ, ac faucium ariditate, alui astrictio, dysuria, seu urinæ difficultas, totius corporis siccitas, ac vigiliæ; Si venena fuerint humida, ac putrefactoria, aderunt somnus, egestionēs, sudores, & cætera excrementa valdè fortentia, neruorum resolutio,

*lib. 6. de
loc. aff.
c. 1. p. 5.* articuloꝝ quandoq; laxatio, & extremae par-
tes plerunq; putrescunt. Quod si ex veneno
clam exhibito quis moriatur, corpus ex Galeno,
aut liuens, aut nigricans, aut varium apparet, aut
grauem odorem reddit putredinis.

*Venena dare vel vendere prohiberi, quae
enumerantur.*

C A P. VII.

*l. qui de-
p. num
ff. de ver.
signif.*

*Venerorum di.
Stinabo*

*lib. 6. in
prooemio.
Naturalia.*

Plantae

QUoniam lege ciuili cautum est, ne seplasia-
rius, vel quiuis alius venena dare, seu ven-
dere possit, nisi habita à rectoribus venia, vel à
medicis in suis schedulis sint imperata, si quis
fuerit deprehensus dedisse, vel vendidisse vene-
num, deferunt legum latores ad medicos iudi-
cium, an illud sit venenum malum, vel non: di-
stingūt enim venena in bona & mala; Vt autem
medicus iudicium suum ferre possit, an res illa
data, vel vendita, sit venenum, necne, venena co-
gnoscere operæ pretium erit, quod vt facilius as-
sequi possit, & nihil desit quod ad nostrum insti-
tutum pertineat, ipsa hoc loco recensere minimè
inutile fore duxi: Venena igitur alia sunt natura-
lia, & nonnulla artificialia. naturalia desumun-
tur, vel à plantis, vel ab animalibus, aut à metal-
licis, sicut Dioscorides docet, quem imitati sunt
posteriores græci Aetius, Paulus, & Actuarius,
nec non inter Arabes, Auicēna, & Auerroes; si à
plantis, vel sunt fructus, vel herbæ, vel radices,
vel succi, vel semina. Inter fructus numerantur
poma

poma mandragoræ, herei, seu rhododaphne, aut
oleandri dicti, fructus anacardiorum, nux vomica,
nux metellæ, colocynthis, & fructus taxi, seu
smilacis; Inter semina connumerantur semina
hyosciami, cicutæ, gith, seu melanthii, coriandi,
papaveris nigri, ellebori, & staphilagriæ. Inter
herbas venenosas adnumerant smilacem, taxum
dictam, quam aliqui rithymalum appellant, sola-
num maniacum seu furiosum, vel dorycnium, di-
ctam, sardoniam herbam, papaver cornutum, seu
corniculatum, pharicum, toxicum, quæ duo ta-
men quid sint, non constat apud auctores, rutam
sylvestrem, chamelæam, thymelæam, bryoniam,
lathyrum, & ricinum, adhuc referunt etiam fun-
gorum genera quædam: Inter radices, chamelæon
nigrum ixia dictum, aconitum, thapsia, veratrum,
agaricum nigrum, ephemerum, quem colchicum
aliqui vocant, scylla venenosa, & cyclamen repo-
nuntur; Ex succis sunt, meconium seu papaveris
succus, opocarpion, thapsia, elaterium, mandra-
goras, euphorbium, ac scamonium; Inter anima-

Nepellus, Phthora

Animalia.

lia secundum totum venenata recensentur can-
tharides, buprestis, salamandra, pinorum erucæ,
lepus marinus, rubeta seu rana palustris muta,
quam bufonem vocant, ac deuorata hyrudines,
inter exitiosa secundum partes, sunt viperæ caput,
& cauda, pastinacæ marinæ summitas, caudæ, ce-
rebrum felis, caudæ ceruorum, caudæ scorpio-
num; ex venenatis verò penes excrementa sunt,
fel pardis, fel viperæ, fel canis piscis, vrina muris,
sudor quorundam quadrupedum, præsertim equi,

metalla.

Artificialia.

& muli, castoreum ex putredine nigrū, vel quod è ponto deferitur; Secundum verò partes vtilēs Venena sunt, vt saliuā canis rabidi, viperæ, sanguis tauri recens, sanguis menstruus, & oua aspidum; Inter metallica venenata numerantur gypsum, cerussa, calx, auripigmentum, arsenicum sublimatum, duo sandaracæ genera, spuma argenti, adarace, plumbi scobs, ærugo, argentum viuum hydrargiros appellatum, ferri scobs, squama, & recrementum, æris squama, & magnes; ex artificialibus venenis, id est, quæ arte aliqua componuntur, sunt cerussa, lazurium, seu azarum dictum, quod quidem ex lapide lazuli paratur ærugo, realgar, siue risagallum officinis appellatum, quod ex sulphure & plumbo fit, puluis adamantis medicatus arsenicum sublimatum seu crystallinum vocatum, argentum sublimatum, saponis lixiuium, vulgo *la maestra* dictum.

*Vtrum qualibet veneni quantitas hominem
ingulare possit.*

C A P. VIII.

QUæritur Iurisperiti de quantitate veneni, vtrum ex qualibet possit quis interire; ideo *lib. 3. cõs. 215.* Alexander ille insignis Iurisconsultus consuluit, quod licet aliquis confessus fuerit venenum alicui propinasse, ac veneni qualitatem, ac quantitatem exprimat, si medici, quorum iudicium est exquirendum, referant, eam veneni quantitatem
non

non fuisse satis ad interimendum illum, cui exhibitum fuit venenum, confessionem vti erroneam illicò reuocandam esse, & veneficum mulctari non posse. Quid autem hac in re statuendum sit, difficillimum diffinire censeo: Galenum enim non satis sibi constare inuenio, nam videtur quandoque venenorum vim in qualitate, & nonnunquam in quantitate ponere, ita vt nisi quantitate conuenienti sint exhibita, in corpus nostrum agere minimè possint: ideo lib. 2. Aph. *cor. 17.* ait, neque illa medicamēta, quæ corpus nostrum possunt corrumpere, sicuti mandragora, papauer, cicuta, possunt sine quantitate nocere, & lib. 3. simpl. med. asserit, medicamenta, quæ frigore interimunt, non esse genere lethalia, sed sola quantitate, vt in erodentibus, patefacientibus, atque calefacientibus secus rem se habere; quæcunque verò frigiditate occidūt, ea exigua quantitate sumpta mortem non adferre, non magis quàm si copiosa flammæ pauxillum aquæ instilles, aut lignum iniicias humidum, ac viride, quemadmodum itaque nisi calorem habeant abundantem, qui tum comminuat, tum ad cor vsque perducit, interficere non poterunt; sic si quod comminuit, ac deducit, multo valentius fuerit, prorsum deuincet, mutabitque, ac alimēto, vt sibi sit medicamentum, efficiet, & capite superiori etiam dixit, sicuti si exiguum quiddam sumatur, mortem homini nequaquaquam *cap. 18.* inferet. Aliquando autem efficaciam venenosum qualitati tantum tribuere videtur, quod

sec. 3.
agr. 4.

cap. 19.

cap. 12.

Venena duplici
modo agunt.

satis aperte fatetur in lib. 3. epid. cum ait, itaque
ut veneno epoto lethali quidem postridie, vel
tertio die moriuntur, qualitate eius non copia
mortem afferente, libro quoq; 3. de temperam.
c. 4. scribit venena tota natura, & genere esse de-
leteria, & lib. 5. simpl. med. at sunt quæ tota es-
sentia nobis contraria sunt, proinde si vel mini-
mum eorum assumptum fuerit, omnino lædat,
neceffe est, seu dryopteris, pytiocarupe, & tha-
psia, & solanum maniaçum, & hydrargiros, &
fungorum nonnulli, salia, & fel venenatorum
animalium: nam talia omnia genere sunt delete-
ria, non quantitate, quo loco constat aliqua cali-
da, & pleraque frigida medicamenta recenseri, cū
tamen omnia genere deleteria, non quantitate
dicantur: eandem sententiam habuit in lib. 1. de
semine, ubi docet, quod minima particula hu-
moris lethalium venenorum in corpus animalis
ingressa, totum id momento temporis immuta-
re, sibi que simili affectione alterare potest; quam
quidem opinionem confirmat Actuarius lib. 5.
meth. med. cum scribit, medicamenta exitialia
qualitate potius, purgantia vero quantitate of-
fendere. In hac manifesta in dictis Galeni con-
tradictione nonnulli eruditissimi viri diu labo-
rarunt, ut ipsum minimè sibi dissentientem osten-
derent, quorum responsionibus omissis, meam
in medium afferam, venena nempe esse in dupli-
ci discrimine, alia enim propria sui facultate, seu
forma, & alia manifestis, & occultis simul faculta-
tibus agunt, venena quæ ex natura, ac peculiari
forma

forma vim suam produnt, in minima admodum quantitate intra corpus suscepta, ipsum nec alterare, nec perdere possunt, cum nullum sit naturale agens, quod ad agendum convenientem non exigat quantitatem, quod si certa quadam quantitate exhibeantur, alterare, ac perdere, nequam verò nutrire possunt, sua enim vi, ac potentia, celeriter quam tangūt, partem immutant, & in naturam suam cōuertunt, & post hanc aliam, ita vt totum corpus immutent, ac perdant, & de his intellexit Galenus in 3. epid. ac de temperam. 5. simpl. ac in 1. de semine; ista enim venena in minima etiam quantitate à calore euinci possunt, & ideo genere, & non quantitate deleteria esse dixit. venena vero, quæ præter secretam naturam magis manifestis qualitatibus agunt, nisi in comoda, ac conuenienti quantitate fuerint propinata, interimere haud possunt, sed à calore nativo adeo superantur, vt pro veneno alimentum fiant, ac de his verba fecit Galenus lib. 3. simpl. & 2. aphorismorum. Quare statuendum erit, medicamenta quæ genere deleteria sunt, & propriè venena appellari possunt, non esse quantitate expendenda, sed dumtaxat naturæ contrarietate; quæ vero secreta natura, ac manifestis magis qualitatibus naturæ nostræ inimica sunt, & venena impropriè dicuntur, quantitate esse consideranda; Ideo si dabitur occasio iudicandi de veneno, an quantitas oblata potuerit necem inferre, animaduertendum erit, quale nam fuerit venenum, si enim fuerit de genere illorum, quæ

propria sui facultate, seu forma tantum humanæ naturæ inimica, quamuis in pauca quāritate fuerit propinatum, hominem iugulare posse, est asserendum, ocius, vel tardius, pro vt varia est venenorum natura, ac proprietas; Aconitum enim, napellus, ac toxicum quasi horæ momento homines interficiunt: quam celeritatem, ac tarditatem adiuuare solet dispositio, ac proprietas corporum, veneni mensura, ac tempus, quo fuerit collectum, nec non modus componendi. Quod si venenum fuerit de numero illorū, quæ potius manifestis qualitatibus agunt, nisi in debita, ac comoda quantitate fuerit exhibitum, necem inferre minimè poterit, quæ quantitas nō potest esse omnium vnica, cum non omnium eadem sit natura, ac facultas.

De pubertate, ac signis pubertatis.

C A P. I X.

ANtiquiores pubertatis quāplures quæstiones ad medicos deferre consueuerunt, qui ad probandam in masculis pubertatem inspiciebant, nunquid circa pudenda lanuginem emisissent, vt asserit Port. in Inst. quæ tamen ratio probandi pubertatem honestatis causa fuit à Iustiniāno improbata in omnibus aliis dubitationibus, & statutum, masculos puberes esse exacto decimo quarto anno, præter quàm in quæstione matrimonii; cum enim adolescētulorum aptitudo ad prolificam vnerem ex annorum numero, haud

haud iudicari possit, videtur ipsis iuris peritis necessaria huiusmodi inspectio, non vnus enim omnium est pubertatis terminus, vt testatur Galenus lib. 3. aphor. quia tēperaturæ non sunt æquales: qui enim biliosiores, ac calidiores sunt, hi citius pubescunt, pituitosiores vero, ac frigidiores tardius; nullus, inquit Philoteus, reperitur, qui quinto decimo anno non pubuerit, & nullus ante duodecimum annum pubes est, totum hoc spatium à duodecimo anno vsque ad decimum quintum, secundum maiorem, & minorem caliditatem citius, ac tardius pubertatem implet, vt plurimum vero decimo quarto anno completo ephebi efficiuntur, vt est Aristotelis, & Galeni sententia: ille enim ait, mas primum genitale semen magna ex parte incipit ferre anno peracto, bis septimo, simul etiā pubescere incipit eo tempore; & iste, pubescere incipiunt aliqui, vbi quartum decimum annum expleuerunt, quidam vno post anno, aut etiam amplius. rationem pubertatis affert Hippocrates dicens: cum genitura prodit, etiam caro rarescit, & cuticula, & venæ aperiuntur magis, quàm priori tempore, & pubes pilos emittit, rara enim cuticula reddita, simulque pilus moderatam humiditatem in alimento habet, & nō pauciores. Qui incipiunt pubescere, auctore Galeno, paruos, ac imbecilles pilos exigunt, testes subito increseunt, vox mutatur, ex acuta enim veluti rauca efficitur, & perfectā puberrate grauior, quod prius fuit ab Arist. obseruatū, qui scribit, vox, vbi incipit pubescere mas

com. 27.

lib. 7. de
hist. ani-
mal.lib. 6. de
san. tuen.
cap. 2.lib. de
nat. puer.
tex. 17.lib. 2. de
temp. c. 5.
& in 6.
epid. cō. 4
tex. 27.

*lib. 7. de
hist. a-
nim. c. 1.
Et lib. 4.
Broid.*

mutatur in sonum asperiores, inæquabilioremque, quamquam nondum grauem; cum igitur impuberum semen generandi facultatem non habeat, sit infœcundum, & minimè prolificum, sit vt impuberes ad contrahendū matrimonium minimè apti sint; Animaduertendum tamen est, plura esse medicamenta à Galeno smegmata dicta, quæ impuberum puerorū testiculos ad multum tempus paruos conseruat, similiter & quæ pilorum exortum cohibent, ideò medicus diligenter perquirere debet, an talia apposita fuerint medicamenta, vt rectè iudicare possit.

*De iis, qui concumbere non possunt,
ac de causis.*

C A P. X.

*4. dist. 34.
3. part. tit.
10. c. 12.*

IVris pontificii doctores de his, quæ matrimonio contrahendum impediunt, & iam contractū dirimunt, scribentes, inter potiora impedimenta, veneris moram recēsent, in toto titulo de frigidis, ac maleficiatis; vbi statuunt, quod si impeditio, siue naturalis, siue afflicta ad copulam naturalem perfectam sit perpetua, connubium contrahendum impediat, & contractum dirimat, etiam ex sententia diui Thomæ, nec non sancti Antonini: secus verò si intercessio sit temporanea; & quoniam ferre sententiam, vtrum impotentiam ad exercendam venerem recipiat curationem, vel sit insanabilis, an à natura contractum sit vitium, vel ex accidenti, ad medicos spectat,

ſpectat, debent ſedulo huius vitii cauſſas conſiderare, quas facilè inuenient, ſi cognouerint quot, & quæ ad venerem exercendam requiratur; Tria autem ſunt, quæ neceſſario ad perfectionem huius actus concurrunt, virtus & robur, inſtrumenta apta, & ſeminalis materia, ideò rerum venerearum ineptitudo erit, vel ex virtutis defectu, vel propter inſtrumentorum ineptitudinem, aut ob vitium ſeu defectum ſeminis, vel propter hæc omnia ſimul; virtutis imbecillitas, vel defectus contingit, vel propter intemperiem aliquam inſignem, vel propter alium morbum, ideo conualeſcentes, & qui graui aliquo morbo laborant, minimè veneris officium complere poſſunt, vel ubi ex aliquo affectu iecur, aut ventriculus laborant, ita vt proba non fiat ciborum coctio, & chili ſanguificatio, vel ſi cerebrum etiam ipſum malè afficiatur, ſeu grauius ægrotet, quibus auctores aliqui addunt, & rehes, cum præſertim intemperie frigida laborant; virtutis etiã imbecillitas fit propter motum animi, vt cum ſpiritus ad alias partes retrahuntur, vt quando animus diſtrahitur, & occupatur ad alia negocia; ſanguis & ſpiritus ad caput retrahuntur, vt ad genitalia membra nullam habeant propenſionem, hinc verecundia, timor, amor, ira, & ſimilia ita vires infringere ſæpè ſolent, vt homines ad exercendam venerem inepti fiant, virtus etiam inualida euadit ex inſigni aliqua euacuatione, vel ſanguinis, aliorumue humorum, aut ex longa inedia, vel ex vigiliis, vel immodicis exercitationibus; Inſtrumenta vero

necessaria ad complexum venereum duplicia sunt, alia enim deseruiunt seminis generationi, alia verò eius effusioni concubitus tempore. priori officio delegata sunt seminalia vasa, & testes, alteri vero veratrum, quando igitur seminalia vasa, & testes laborant insigni aliqua intemperie, vel simplici, vel composita sine materia, vel cum materia, & præsertim frigida, cuius ratione iureconsulti ineptos ad concubendum, frigidos nuncupant, vel cum obstruantur, vt semini via præcludatur, vel solutione continui aliqua laborant, tunc fit veneris impotentia: Quod si pudendum ipsum virile vitio aliquo afficiatur, vel intemperie aliqua, vel paralyti laboret, vel laxus est, aut longius, aut maius, quam par sit, fit ineptus, ac inutilis ad exercendam venetem; & quoniam erigitur colis ex multo spiritu cum semine commisto, quem non parum mouat flatus, qui solet eo confluere, ideo si flatus deficiat, potest etiam veneri impedimentum afferre, flatus autem deficit, vel ex nimio calore vniuersi corporis, vel earum partium, quæ affinitatem, & connexionem cum genitalibus membris habent, vt renes, & venter inferior, præterea deficit ex frigore insigni, calor enim & frigus aduersaria sunt flatus generationi: Ex parte seminis præpeditur actus venereus, vel quia deficit ex toto, vel maiori ex parte, vel alio transmittitur, vel quoniam vitiosum est, cum autem seminis materia sit sanguis, cui multus spiritus intermixtus sit, & sanguis à iecore, & spiritus à corde

corde generentur, & à natura ad vasa seminalia, ac testes transmittantur, in quibus eorum peculiari facultate in semen conuertitur, si sanguis & spiritus deficient vitioso aliquo affectu horum viscerum, erit vel intemperies insignis, vel obstructio, vel quiuis alius similis, vel deficiet ratione ieiunii, vel cibatorum modicum sanguinem generantium, vel immoderatae euacuationis, vel aliarum caussarum, quas virtutem imbecillum reddere posse dictum est, sed si alio conuertatur sanguis, vt sufficiens copia ad genitalia membra non transmittatur, fit huiusmodi impotentia: hinc est, quod Aristoteles scripsit, obacta corpora veneri inepta esse, eo quod sanguinis portio, quæ demandari ad conficiendum semen deberet, tota in pinguedinem conuertatur; Tandem si semen sit frigidum, ac tenue, vel frigidū, & crassum, & expers somnis mordacitatis, solent ignauia reddi genitalia membra: His caussis internis addamus externas, inter quas primus locus assignandus est incantationibus, ac veneficiis vulgo ligaturis appellatis, quibus maleficæ mulieres consueuerunt reddere homines ad coitum impotentes, modo ad omnes mulieres, modo ad vnam tantum, qua de re satis fuse ego scripsi in tertio libro de Veneficiis; secundo loco accedit aër, vel nimis frigidus, vel nimis calidus, nam maior pars brutorum animalium neque summis frigoribus, neque ingenti calore concumbit; postremo motus corporis immodicus, & motus animi vehemens, vt pu-

*lib. 2. de
part. ani-
mal. c. 6.*

dor, timor, amor, hanc impotentiam inducere solent, balnea item, ieiunia, cibi refrigerantes & exiccantes, idem faciunt. Illa genitalium ignauia, quæ fit ex vitio contracto ab ipso ortu, nunquam, vel rarissimè curationem recipit, quæ etiam ex maleficio contrahitur, vt plurimum non curatur, vel maxima cum difficultate; ex his ergo animaduersis, neoterici medici ea seligere poterunt, quæ pro euentibus iudicandis erunt opportuna.

*Virginem incorruptam esse, quibus possit
deprehendi.*

C A P. X I.

*cap. pro-
posuisti.
de proba-
tionibus.*

QUædam mulier, vt in iure pontificio scriptum est, proponebat se virum minimè expertam esse, nec experiri potuisse, vir autem oppositum assererat; res septem mulieribus iudicanda delata est, quæ per corporis inspectionem, ipsam incorruptam esse, sententiam tulerunt; & quamuis Iureconfulti, vt plurimum obstetricibus hanc quæstionem extricandam tradere consueuerint, quæ tamen ex imperitia, sæpè ac sæpius errare possunt, virginitatem enim duobus potissimum signis arguere solent, primo ex pellicula, seu membrana quadam carnea, quæ panniculum virginale, & hymen, vel eugion nuncupatur, & impedit, vt digiti in pudendum inferere possint, hanc ta-
men

men membranam in dissectione virginum non apparere multi rei anatomiae periti, vel in paucissimis adesse arbitrantur, praeterquam quod Galenus usquam de hac membrana meminerit, & nonnullae reperiantur adolescentulae ita lasciuentes, ut manibus, vel instrumento aliquo ipsam membranam conscindant, ac dilacerent: quare sequitur hanc coniecturam de virginitate esse fallacem, ac dubiam. secundo loco solent arguere virginitatem ex locorum angustia, & conniuentia, quod quidem signum non potest esse in omnibus, cum ex vno, vel paucioribus congressibus venereis collum pudendi multum aperiri, ac dilatari non possit, ita ut fieri possit, ut violata sit virgo, & tamen loca illa adhuc sint angusta, & quod etiam sint ex frequentioribus coniunctionibus dilatata, ac valde hiantia, arte tamen sint furrugata & astricta; quaedam enim callidae vetulae norunt certa medicamenta adstringentia vitiatis virginibus adhibere, ita ut incorruptae appareant; accedit quod istae locorum muliebrium conniuentia in nonnullis utero gerentibus, & maior aliquando reperitur, quam in virginibus, ut virum admittere, vel maxima cum difficultate possint. Ideo cum haec notae sint admodum fallaces, si res ad medicos erit delata, opus est alia animadvertere, ut pluribus adhibitis signis, tutius de virginitate, vel corruptione, sententia ferri possit; & primo inspicere debent urinae, quae ex cuiusdam peritissimi viri opinione tenuiores, ac clariores sunt in virginibus, in ceteris vero mulieribus ob

lib. 36. c.
42.

vias latiores, ac patentiores, & vteri excrementa, quæ urinis miscentur, turbide & crassæ cum multo sedimento excernantur; secundo de quibusdam periculum faciendum est, qua virginitatem deprehendere creditum est, nam si ex gagate lapide, auctore Plinio, vel ex lapato ex Alberto mulier pannis optimè tecta, fumigetur, si erit incorrupta, non percipit exhalationem, vel vapores ad os, vel nares ascendentes, præterea si ex melanthio fumigia fiant, si mulier virum sit experta, extemplo mingit, quod si ex floribus lapati, si est incorrupta, statim pallescit; tandem si qua gagatis frustula cum aqua biberit, si fuerit vitata, continuo urinam emittet, neque ipsam cohibere poterit: Continentia vero, & adstrictio medicamentis facta poterit deprehendi, si cum quibusdam laxantibus, & calefacientibus muliebria loca foueantur.

Quibus signis mulier gruida dignoscatur.

C A P. XII.

QVoniam nonnulli sunt euentus, in quibus dubitari contingit, an mulier in vtero conceperit, ut si defuncto viro absque filiis substituti hæredes, adire hæreditatem velint, vel si mulier in questionem sit danda, cum signa conceptionis sint admodum fallacia, & similia eis, quæ mensibus deficientibus apparent, potioraque ex relatione mulierum habeantur, quæ ut suam occultent

cultent malitiam, plurima referre, vel tacere possunt, quorum ratione medicos errare contingat, ea propter medici hac in re solertia, ac prudentia uti debent, ne cum aliorum iactura, suo dedecore, ac salutis periculo decipiantur; signa, quæ sunt communia prægnantibus, & menstrua purgatione præter naturam carentibus, sunt ipsorum mensium defectus, qui ex præscripto naturæ, & præter intentum ipsius supprimi solent, inappetentiæ, ventriculi subuersiones, vomitus, maculæ quædam, seu lentigines in facie efflorescentes, & lac in mamillis; peculiare vero & magis propriæ prægnantium notæ erunt, cum vteri osculum est molle & interius, & exterius adeò conuiet, ut ne specilli mucronem admittat, & pleniore, distentoque iam vtero, os interius quod oblongum est, brevius fit, ac retrahitur, sursumque remeât, ut vix immisso digito attingi possit, oculi videntur distracti, cauioreque, & candidum albedinis naturam non habet, sed liuidius apparet aliquibus, & præcipuè fortu grandescente, quibusdam ad agendum torpor adest, & aspectus languidus, ac plenè effœminatus efficitur, & color ad albedinem, ac pallorem mutatur, venæ inter oculorum angulos, & nares sitæ conspicuæ magis apparent, prægresso plerunque rubore, si fœminæ viriliores fuerint, cum aliquantulum exercentur arteriæ, quæ perreptant, iugulum plus solito pulsant, cervice calidior, dorsum vero frigidius, colli, venæ, arteriæque extenduntur, circa papillas fit circulus

quidam obscurior, liuidiorque, aut rubicundior apparet; respiratio fit parua, ac frequens, pulsus celeriores, ac crebriores; fœtu grandiori factò latera, lumbique expanduntur, ac dilatantur, venter citra manifestam grauitatem intumescit, cui si manus calidæ admoucantur, si sit in primis mensibus, percipitur, fœtum leni, blando, ordinatoque impulsu, aut quasi muscæ volatu moueri; multa alia sunt signa, quæ mulierem concepisse indicant, quæ quoniam requirunt expertas, & veridicas mulieres, prætermittere cōsulto volui, nec non pericula quædam, quæ ad deprehendendam vteri gerentiam fieri cōsueuerunt, cum sint parum tuta, & multum fallacia.

Vtrum medicus cognoscere possit, mulierem partum abegisse, ac de medicamentis abortiuis.

C A P. XIII.

CVum quis mulieri prægnanti medicamentum aliquod ad excutiendum conceptum dederit, aut ipsa mulier acceperit, vel ex industria fœtum ipsum eiecerit, iuris periti, ac iudices medicis, hanc etiam quæstionem deferunt, vt sententiam suam dicant, an illud medicamentum, vel quid aliud peractum abortum facere aptum sit, quibus quidem satisfacere medici poterunt, si quidnam mulieres egerint, vel quale fuerit medicamentum propinarum, vel acceptum, nouerint; mulierem tamen vtero gerentem partum abegisse,

egisse, minimè cognoscere poterunt, cum id ex sola ipsarum mulierū relatione cognoscere possit, quæ ne puniantur, & de sua fama detrahatur, pertinaciter negare solēt se vterum gessisse, multoque minus conceptum corrupisse; Hippocrates enim & 5. lib. aphor. & lib. 1. de morb. mul. Aetius in Ser. 16. necnon Auicenna 21. 3. docuerunt signa futurum abortum indicantia, factum vero nequaquam. Quæ abortum prouocare, vel facere, quopiamue alio affectu perimere, vel aliquas membranarum eius corrumpere possint, docet Galenus lib. 3. de nat. fac. quæ medicamenta abortiua, & ex Hippocrate primo in sextum epid. amblotica nuncupauit; Vt autem medici scire possint, an medicamēta exhibita sint de genere abortiuorum, inter alios auctores legant Aetium in sermone 16. partem priorem harmoniæ gyneciorum, Nicolaum Rochæum libro de morbis mul. Montagnanū cons. 208. libellum de simplicium medicamētorum facultatibus, secundum locos ex Dioscoride, ac Matthioli commentariis conscriptum, penes quos sylvam horum medicamentorum reperire poterunt.

cap. 4.
tr. 2. c. 9.

cap. 12.
com. 2.

cap. 18.
cap. 6.
cap. 22.

*Virum mulier post decimum mensem parere possit,
& partus ille sit legitimus.*

C A P. XIII.

SI mulier post viri obitum decimo mēse transacto pariat, legum interpretes exploratum non habent, an partus ille sit legitimus marito

iam mortuo, & ad eius hæreditatem sit admit-
 tendus, cum variæ fuerint de hac re sententiæ;
 Vlpianus enim in l. intestato post decem men-
 ses. ff. de suis, & leg. hæredi. post decē menses na-
 tum ad legitimam hæreditatem non admittit, &
 Iustinianus in quadam epistola, quæ in nouis cō-
 stitutionibus habetur, asserit in quæstione apud
 eum proposita de decimestri partu, pronuncia-
 se partum illum non fuisse legitimum; Adrianus
 tamen, referente Aullo Gellio, in Romana qua-
 dam in vndecimo mense fœta, causâ cognita de-
 creuit in vndecimo mense partum edi posse, re-
 quisitis veterum philosophorum, ac medicorum
 sententiis, ideo rem vti ambiguum Iureconsulti
 deferunt ad medicos, qui vt facilius, ac tutius in
 casibus propositis suam dicere sententiam pos-
 sint, indagare, ac disputare debemus, an partus
 humanus ad vndecimum vsq;, vel duodecimum
 mensem protrahi possit; non desunt enim pro v-
 traq; parte auctoritates, & rationes; & primo pro
 parte affirmante, nam cum nullum videatur cer-
 tum statutum tempus pariendi mulieribus, nul-
 lum etiam sequitur absurdum, mulieris partum
 ad vndecimum, & duodecimum mensem proro-
 gari posse, Aristoteles enim scriptū reliquit, cæ-
 tera animalia singulari, ac simplici modo partum
 suum perficere, vnumque pariendi tempus statu-
 tum omnibus, homini vero vni multiplex datū
 esse, nam & septimo mense, & octauo, & nono
 mulieres parere possunt, atq; plurimum decimo,
 nonnullæ etiam vndecimum tangunt, Plinius
 quoque

lib. 3. noc.
act. c. 16.

lib. 7. de
hist. ani-
mal. c. 4.

quoque vestigia Aristotelis sequutus memoriae prodidit, cæteris animantibus statutū, & parienti, & tempus gerendi esse, hominem vero toto anno & incerto gigni spatio, alium septimo mense, aliū octauo, & vsq; ad initia decimi, & vndecimi; ad vndecimū mensem partum prorogari posse, Hippocratis auctoritate comprobari potest. in lib. enim de alimento, cum quattuor recensuerit *tex. 48.* sententias de formatione, motu, & exitu conceptus, propriam exponens opinionem, ait, non est, fiunt autem in his, & plura, & pauciora & totum, & secundum partem, non multo autē plura, aut pauciora; pauciora autem tot, & quęcunque alia his similia, hoc est esse, & non esse, id quod ab ynaquaque illarum opinione est definitum, & nō fieri statutis temporibus iam enarratis, sed in pluribus etiam, ac paucioribus; cum autem vna illarū sit ad perfectionē fœtus, ac partus requiri dies trecētos, si ex Hippoc. in pluribus etiam fiat perfectio, mulieres etiā in vndecimū mensem vsque vterum ferre poterūt, manifestius verò hoc *tex. 2.* expressit libro de septimestri partu: porrò, inquit, mulieribus de partibus fidē derogare non oportet, dicunt enim omnia, & semper dicunt, & semper proferunt, neque enim opere, aut sermone persuasæ sunt, sed ex eo quod cognouerunt accidisse in corporibus suis, quæ vero iudicio sunt præditæ, & victoriam de hac sententia pronunciant, semper dicunt, & testantur nasci septimestres, & octimestres, & nouimestres, & decimestres, & vndecimestres, ex quo postea

tex. 5.

in lib. de octimestri partu docuit decimestres, & vndecimestres partus, ex septem quadragenariis eodem modo fieri, velut ex dimidio anno septi-

tex. 6.

mestres, & ex his omnibus necessarium esse plerasque mulieres circa plenilunium, & ultra concipere, vt ducenti & octuaginta dies sæpè vndecimum mensem apprehendere videantur, tot enim dies septem quadragenarios constituunt:

sec. 3. r. 30.

ratio est, cum vltra plenilunium mulier concipit, necesse est eum conceptum vndecimum mensem attingere, & apprehendere, quo ad vltimum circuitum perueniat, eandem etiam habuit sententiam lib. 2. epidem. Auicenna etiam lib. 9. de animal. asserit, naturalem partum decimo, aut vndecimo mense sæpè fieri posse, Varro lib. 14. rerum diuinarum scriptum reliquit, hominem vndecimo mense aliquando nasci posse. Plautus etiam in Cistellaria:

Tunc illa quam compresserat,

Decimo post mense exacto peperit filiam.

& idem tradidit Menander vetustior poeta humanarum opinionum, vel peritissimus; Aullus Gellius refert, Lucium Papyrium prætorem sententiam tulisse pro eo, qui terdecim mensibus vtero fuerat gestatus, ipsumque constitui patrum bonorum legitimum hæredem, atque successorem, prætereà seipsum comperisse fœminam bonis honestisque moribus, non ambigua pudicitia, in vndecimo mense post mariti mortem peperisse; Franciscus Mena in commentario libri de septimestri partu testatur, quamplurimas

se ro-

se rogasse mulieres, quæ de partus gestatione, atque conceptione exactissimam rationem reddere videbatur, & cum iudicio haud quaquam vulgari, quæ omnes nouem menses verè supputabant, relicto illo, in cuius fine menstrua purgatio defecisse primum notabatur; Imò ex his aliquot non solum illum mensem fore relinquendum contendebat, sed alterius quindecim dies detrahendos esse calculo, qui cum quindecim aliis primi mensis, mensem constituerent, ex qua computatione decimestres exultare tales partus, ac nonnunquam vndecimi mensis principium attingere esse satis manifestum; Quam plures alii ex recentioribus medicis in eandem abiire sententiam, partum prorogari posse ad vndecimum mensem, Nicolaus Florentinus, Antonius ab Altimari, Franciscus Valleriola, Antonius Franantianus, Victor Turicauius, Ludouicus Mercatus, ac Fraciscus Vallesius; Rationibus etiam confirmare possumus, varios esse partus humani terminos, & potissimum ad vndecimum mensem prorogari posse, & primo, ratione formatricis facultatis, ac genitalis seminis: cum enim in diuersis illa minus, vel magis potens sit, & materia aptior, vel ineptior, sequitur in omnibus penitus idem tempus formationis, & gestationis esse non posse, quod manifestè patet exemplo relato à Plinio Vestiliæ, Herdisii Pomponii, ac postremo Orsifi cōiuge, quæ ex diuersis viris partus diuersis temporibus edidit, alium octauo, alium septimo, & alium vndecimo mense: secundo ratione sexus,

nam cum ex Aristotele 7. de hist. animal. & Galeno etiam fœmina tardius absoluat, ac tardius moueri incipiat, ex quo ceteris paribus etiam tardius fœmina in lucem suscipitur quàm masculus, & ideo idem Arist. dixit, masculum in nono mense frequētius nasci, ad decimū verò magis fœminam pertingere; Tertio ratione vteri, eius cotilidonium, alimenti, ac fœtus; cum enim vteri & conformatione, & habitu, ac temperatura non parum differant, ita vt alter altero maiorem, vel minorem distensionem admittat, & cotilidones in quibusdā fortiores, in aliis imbecilliores sint, fœminæ diuersis alimentis, & quantitate vtatur, ac infantes variè moueantur, fit, vt si vterus multam patiatur extēsiōem, cotilidones sint validi, prægnaans multo abundet sanguine, & fœtus sit imbecillior, ac tardius moueatur, vt iste partus ad vndecimum mensem facillimè protrahi possit; Nec mirandum est, hominem tam diuersos partus terminos habere, cum teste Galeno, nullum animal negligentius se habeat æque dū concipit, ac dum vtero gerit, nec quamplures, ac maiores committat errores, quæ & vteri, ac fœtus corpus transmutare possunt, quorum ratione nō parum protrahi partus extra præscriptos à natura terminos potest. Itaque cum rationibus pateat, mulieris partum ad vndecimū mensem prorogari posse, & id attestentur multi auctores cum philosophi, tum medici, historia, ac poetæ, & illi quidem omni exceptione maiores, & repertæ fuerint mulieres indubitæ probitatis, ac pudicitia, quæ fœtum

11. de Esis
part.

tum in vtero gesserint ad vndecimū mensem, & ultra, videtur sane tuta consciētia, si casus eueniat vndecimestris partus, si conditiones descriptæ conueniant, medicos pro tali sententiā ferre posse. Videtur tamen Hippocratem, Aristotelem, & Galenū vnā cum Varrone & Macrobio diuersam habuisse sententiam; Hippoc. enim lib. de natura *tex. 37.* pueri scribit, fœtus perfectionem, ac naturalem *38. 39.* partum decimo vteri gerentiæ tempore fieri: ait enim, quod autem non diutius, quàm decē mensibus contingat vterum gestare, ego demonstra-
bo: nam alimentum & augmentum, quod à matre descendit, non amplius sufficiens est puero, vbi decem menses præterierint, & fœtus acutus fuerit, & post pauca iterum ait, atque hæc, vt *tex. 41.* longissimè in decem mensibus fiunt, & quod quæ longius, quàm decem mensium tempus vterum gestare visæ sunt, deceptæ sint; prætereà *par. 7. 1.* in lib. 6. epid. videtur duo partus tempora statuere septimum, ac nonum mensem, cum ait, qui in septuaginta mouetur, is trinumero perficitur, qui vero nonaginta, is etiam triplicato numero absoluitur, nam qui septuaginta diebus mouentur, septimo mense in lucem prodeunt, qui vero nonaginta, nono, numerus enim septuagenarius triplicatus facit ducentos, ac decem dies, qui sunt menses septem, & nonagesimus triplicatus facit ducētos, ac septuaginta dies, qui sunt nouem menses; eandem videtur cum Hip- *lib. 7. de* pocrate habuisse sententiā Aristoteles asserens, *hist. ani-* qui diuturniores, quàm vndecimo nasci videtur, *mal.*

*lib. 3. de
nat. fac.
cap. 3.*

*2. de
sympt.
caus. c. 3.*

*lib. 1. in
somnia
Scip. c. 6.*

latere putantur, latet enim mulieres conceptus initium, &c. Galenus fœtum nouem mensibus in vtero perfici explicat, dicens, quippè nouem mensibus plerisque mulieribus perficitur in vtero fœtus, quod fuit ab eo alibi confirmatum, sanè eadem virtus, quæ sic de fœtu est sollicita, vt nouem mensium spatio eius sustineat pondus, atque, vt absolutus tuto emittatur, prouideat, & paulo supra de vteris loquens ait, qui tum fœtus grauitatem, tum sui distensionem nouem mensibus pertulerunt, & absoluto in eis fœtu ad eius expulsionem se comparant; Varro etiam cum dixisset, vndecimo mense aliquando nasci hominem, addit, antiquos Romanos nō recepisse huiusmodi quasi monstrosas raritates, sed nono mense, aut decimo, neque præter hos alio partionem fieri secundum naturam existimasse. Macrobius memoriæ prodidit, humano partui frequentiore vsum nouem mensium, certo numero rum modulamine naturam constituisse; Aullus quoque Gellius testatur, multam opinionem esse, eamque iam pro vero receptam, gigni hominem septimo rarenter, nunquam octauo, sæpè nono, sæpè numero decimo mense, eumque esse summū finem gignendi hominem decem menses non inceptos, sed exactos. Quidam nobilis, & eruditus scriptor, vt contradictionem, quam manifestam esse in dictis Hippocratis, satis superque notum est, tempus enim partus modo in nonum, vel decimum, modo in vndecimum mensem statuere videtur, asserit Hippocratem aliquando

quādo computasse gestationis tempus per mensem civilem, qui dicitur à Galeno mensis coniunctionis lunæ cum sole, & constat ex diebus viginti nouem cum dimidio, & nōnunquam per mensem lunarem, qui est in duplici differentia, alius enim ex viginti septem diebus, & horis octo, & alter ex viginti sex diebus cum dimidio constituitur, & ideo ex diuersa etiam mensium computatione, varios ac diuersos constituisse terminos; sed an verum sit, quod à doctissimo illo virō asseritur, mihi dubitationem facit auctoritas ipsius Hippocratis, qui in libro de carnibus gestationis *lib. 22.* tempus per mensem solare, qui ex eo triginta diebus constituitur, supputandum est, dum septimestrem puerum legitimè, & natum, & vitalem esse affirmat, quod & rationem, & numerum habeat ad hebdomadas exactum, nempe tres decades hebdomadam complectentem, in vnaquaq; autem hebdomadam decade septuaginta dies inesse velit: sic etiam eodem loco nouem mensem, decemque dierum partium eadem ratione vitalem esse confirmat, quod quattuor hebdomadam decades, seu dies ducentos, & octaginta contineat; ita quod si septimestris partus ducentos, ac decem dies, seu tres hebdomadam contineat, fit, vt si eos dies per septenarium diuiserimus, triginta in singulos menses cōsurgant dies, *fen. 21. 3.* quam supputandi rationem secutus fuisse Auicenna videtur, qui septimestrem partum ducentis, ac decem diebus perfici, atque in lucem edi, nouimestrem verò ducentis septuaginta astruxit, & *cap. 2.*

ex quo fateri necesse est solaribus mensibus, non lunæ motu actis gestationē in vtero matris metiri debere, vt singulis mensibus triginta dies more græcorum respondeant tam in septimestri, quam in nouimestri partu, cum hic ducentis, ac septuaginta diebus, ille ducentis, ac decem nascatur; hos enim ducentos dies, ac decem si septenario numero partiaris, triginta arithmetica supputatione constabant, vel si triginta dies septenario ducas, ducentos, ac decem dies conficies, septies enim triginta hunc numerum dierum cōficiunt, vti nouies triginta ducentos, ac septuaginta. Quare pro hac enucleanda difficultate, dicere possumus, quod cum res naturales, eo quod constent ex materia, quæ semper transmutationi est obnoxia, & à qualitatibus contrariis agitata, nullam ferè necessitatem habeant, sed variationi, ac mutationi subiectæ sint, adeo vt quamuis multa de illis in vniuersum, & generali ratione pronuncientur, ea tamen non ita perpetua esse, vt mutari interdum non possint, præterquam si qua sint, quæ illarum propriam constituunt essentiam, aut illam intimius sequantur, ideò philosophorum præsertim naturalium, ac medicorum enunciata, seu regulæ veræ, vt in pluribus sunt, & maiori ex parte, non autem omnino, ac semper, ita vt in rebus naturalibus vix quippiam reperiatur, quod omnino impossibile, aut necessarium sit iudicandum, ideo quando Hippocrates, & cum ipso alii asserunt naturalem pariendi terminum esse nonum, aut decimum

num mensem, intelligendum est quod frequentius, & maiori ex parte fit, non autem quin & secus interdum fieri non possit, quod quidem manifestum est ex Aristotele asserente, mulieres, ut plurimum decimo mense parere posse, nonnullas etiam undecimum attingere; ex quibus etiam statuunt eruditissimi nonnulli viri, iustum, ac maximè secundum naturam gravidationis limitem, decimum mensem exactum esse, nec ultra illud tempus ob alimenti inopiam, & loci angustiam consistere fœtus in utero posse, nisi fortè ad duos vel tres dies ultra decimum mensem partus se extendant, totos enim undecim menses consistere fœtum in utero nature rationem non admittente, & hoc esse quod intelligunt Hippocrates, & Aristoteles, quasdam mulieres undecimum, hoc est undecimi mensis paucos dies attingere, idque esse quàm rarissimum.

Nonimestris partus mulieris, quæ viro defuncto post paucos dies alii nupsit, cuius sit censendus.

CAP. XV.

Si mulier post mortem mariti infra paucos dies denuo in matrimonium coniungatur, filiumque in nono mense pariat, ita quod partus possit esse utriusque viri, cuius iudicandus sit, medicorum iudicium expostulatur, qui ut veritatem quantum fieri potest assequantur, quibusdam coniecturis inniti debent, & posito quod ambo fue-

rint fecundi, nam si manifestum esset, alterum ex illis sterilem esse, vel fuisse, omnis ablata esset difficultas, primò considerandum est, si mortuus vir diuturno morbo laborauerit, vt ad viginti, vel vigintiquinque dies, aut mensem morbus peruenit, aliis accedentibus indiciis, partum potius esse secundi, quàm primi viri erit iudicandum, quod si mors in decima quarta, vel citius fuerit secuta, si partus extendatur in fine noui mensis, secundi, si vero in principio, primi poterit esse natum, prætereà si illi duo viri alios procrearint liberos, & alter masculos, alius verò fœminas generare consueuerit, natum huius, vel alterius esse coniectura hac, quamuis satis dubia, consequi poterimus: Insuper aspectus & facies, partes corporis, & totum corpus nati erit inspicendum, cui nam magis, vel eorum aui magis sit similis, nam si primus maritus habebat, vt res exemplo magis manifesta appareat, caput insigne, oculos magnos, carne erat fusca, & toto corpore prægrandi, si eadem soboles habuerit, huius esse filium satis efficaci coniectura asserere poterimus; Adde quod si vteri gestatio fuerit diuersa ab aliis, secundi esse sobolem, non leue erit indicium: si enixa conceptus perita sit, & cognouerit, quando genitura non exciderit, sed intus manserit, sic & qua die intra ipsam, & ex quo viro conceperit, quæ etiam si obseruauerit in aliquo congressu venero, vel post ipsum eadem die, leuiter inhorruisse, aut titillatu quodam ventrem contractum esse, & postea illis primis diebus vterum moueri, vel vt alii dicunt,

dicūt, imum ventrem leuiter dolere, perceperit, tunc concepisse erit coniiciendum; Insuper cum veneris appetētia languet, vel abominabilis euadit, menses retinentur, aut multum imminuuntur, vini vel ciborum auersio sequatur, manifesta erunt conceptionis signa, de quibus & aliis relatis in capite duodecimo puerpera est interroganda; facta enim temporis computatione prudens medicus poterit cōiecturis his assequi, cuiusnam viri sit ortus infans, & muneri suo satisfacere.

Quasdam mulieres quinquagesimum annum agentes, concipere posse, probatur.

CAP. XVI.

FOeminam, quę quinquagesimum annum ex-
 cesserit, non esse ad concipiendum idoneam, & si concipiat, esse rarum ac admirandum, arbitrantur Iurecōsulti, vt Iason, Socinus, Fulgosius, & quam plures alii citati à Rolādo à Valle cons. 96. n. 33. vol. 3. & ideo ad probandum natum esse ex quinquagenaria, euidētiores probationes requiri, quod si medicorum in hoc argumento perquiratur opinio, vt ex ipsorum, ac philosophorum fundamentis responderi possit, ignorandum non est, quod cum conceptus ex sanguine vteri nutriri debeat, vt auctor est Galenus, si mulieri menstrua deficient, necessarium est, vt & cōceptu careat, seu vt gignere non possit, cum enim

*l. si maior
 C. de leg.
 git. hare.
 l. si steri-
 lis. ff. de
 act. emp.
 C. vend.*

*de Vena
 sect. ad
 Erasist.
 cap. 5.*

occlusis vasīs leui & lubrica relictā vtero, semen
 ei aculatum à viro adhærere ipsi, atque vniri non
 possit, nutrimentoq; careat, defluit, nec ex eo cõ-
 ceptus fieri potest, principium enim & finis mu-
 lieribus prolis recipiendæ, vt testatur Aristot. est
 menstruorū emissio, ideò tamdiu menstrua mu-
 lieribus copiosè, & ex naturæ præscripto fluunt,
 quamdiu etiā concipere possunt; secūdo loco est
 considerandū tempus persistentiæ mēsiū, Ari-
 stoteles arbitratus est, mēstrua plurimis desinere
 circa 40. annum, quod tempus cū excesserint, iis
 ad sexagesimum seruari, & nōnullas eo tempore
 parere; Aetius, & Paulus dixerunt, aliquas desi-
 nere purgari circa quinquagesimum, & paucas
 vsque ad sexagesimum purgari, & quibusdam à
 trigesimo quinto anno, & maxime pinguibus
 mensium defectus inchoari, vt plurimum tamen
 50. anno mēstrua deficere, & eiusdem opinionis
 sunt omnes ferè medici, quos Solinus imitatus
 scripsit, mulierum fœcūditatem post 50. annum
 conuiescere, quamuis aliqui sexagesimum sta-
 tuant, eandem etiā videtur habuisse sententiā
 D. Augustinū in lib. 1. de mirabilibus Sacræ scri-
 pturæ, si tamen illius sit liber, vbi scribit Sara ste-
 rilis filium Isaac nomine iam nonagenaria pepe-
 rit, tum illam vsque per totum vitæ suæ spatium
 sterilis fuit, sed hoc valde conueniebat, vt quoniā
 filius, quem parturiebat, ipsam figuram Christi,
 qui ex sola Virgine sine aliqua humanæ volupta-
 tis cupiditate nasceretur, pertulit, illum non æta-
 te qua solent fœminæ parere, id est à duodecimo
 vsque

*ser. 16. c. 4
 li. 3. c. 60.*

cap. 12.

vsque ad quadragesimum nonum, sed contra illius consuetudinis metas parturiret, vt scilicet ille infans, non solum vltra 50. annum, desinente, scilicet partus officio, sed etiā 90. anno nasceretur, desinente voluptatis desiderio; lib. etiā 16. de Ciuitate Dei ait, loquens in personam Abrahamæ, si mihi centum annorū habenti nascetur filius, & si Sara 90. annorū pariet? Mensiū verò defectus causam in caloris diminutionē referri potest, ratione cuius nec copiosus sanguis generatur, vel pituitosus gignitur nutritioni non idoneus, vel in caloris imbecillitatē ob quam vix expultrix valde segnis, ac debilis facta nō sufficiat per longinquas partes, angustioresque venas expellere hunc sanguinem, venarumque ora adaperire: Aliquas tamē vltra quinquagesimum peperisse ex Hippoc. aliisque satis patet, Hippocrates enim 2. lib. Epid. refert, vxorem cuiusdam coriarii, quæ cum multos annos haberet, filium cōcepisse, ac peperisse, præterea Corneliam è Scipionum genere Volusium Saturninum post 62. annū genuisse, ex veterum monumentis constat, Valescus à Taranta li. 6. c. 12. medicus non ignobilis testatur, se vidisse puerperam, quæ sexagesimo septimo suæ ætatis anno pepererat, cū alios sexagesimo, & sexagesimo primo anno peperisset; Victor Irinca Vellius etiam lib. 10. de cur. rat. cap. 3. refert, vnam yllificam se nouisse, quæ robustissima habitu, figuraq; corporis simillima viro erat, & nunquam per menses purgabatur, ac semel tantum, cum tamen vsque ad senectutem cum viro vixisset, in vtero habuisse, cum reliquo tem-

potere fuisset infœcunda. Cum igitur, & ratione, & experimentis compertum sit, aliquas mulieres in sexagesimo anno, & vltra etiam concipere, & concepisse, aliquam mulierem in quinquagesimo anno parere non erit ita rarum, ac mirandum, vt asserunt legum interpretes. Hac autem in re satis dubia, aliquid certi statuere debemus, ad cuius præscriptum de euentibus iudicare possimus; illud autem erit, quod cum nulla statuta ratio, nullus præfixus finis sit mulieribus concipiendi, cum aliæ aliis temporibus, aut tardius generandi tempora finiât, aut proferant, si casu fiat, vt quinquagenaria, vel vltioris ætatis pariat, & dubium oriatur, an verè genuerit, animaduertenda sunt ipsius mulieris temperamentum, habitudo, victus ratio, locus, & alia huiusmodi, neç fluentes menses dumtaxat attendendi sunt, cum ipsi ac semen, vt testatur Aristoteles, cum incipiunt, atq; desinunt, sint pauciora, ac infirmiora, ac proinde non prolifica, nam si fuerit temperamenti calidi & humidi apti ad multi sanguinis generationem, virium roboris plurimum habeat, & victus ratione vberiori, & nutriente vsa fuerit, clementique solo educata, hæc tuto concepisse decernendum erit; mulieres enim, quæ habitum frigidum, & humidum, vel frigidum & siccum, viresque imbecilles habent, cum ad quinquagesimum annum peruenerint, vt generent, rarissimè euenire potest.

*lib. 7. de
hist. ani-
mal.*

Diffimi-

Disimilitudo nati ad parentes, an sit sufficiens argumentum adulterii, ex quo de causis similitudinis, ac disimilitudinis filiorum cum genitoribus agitur.

C A P. XVII.

SI mulier edat partum egregia forma præstantem, seu deformem, ac monstrosum patri suo, ac toti prosapia dissimilem, Iureconsulti, & potissimū Iason in l. Gallus. ff. de liber. & posth. dubitant, vtrum dissimilitudo sit sufficiens causa suspicandi de adulterio in mulierem, & de adulterio punienda; In qua controuersia, vt quid sentiendum sit, constet, operæ precium est causas similitudinis, ac disimilitudinis indagare, quibus inuentis erit facilè disceptationem hanc dirimere; Hippocrates in lib. de genitura, causam similitudinis, ac disimilitudinis in multitudinem seu copiam, & in paucitatem, ac inopiam vtriusque parentis genituræ refert, ita vt si viri semen sit semine mulieris vberius, natus patri assimiletur, & è contra si exuberet genitura mulieris, fœtus ipsi etiam similis nascatur, vbi vnum etiam asserit, quod sensui repugnare videtur, esse nempe impossibile, vt natus per omnia sit similis vni, & alteri nihil, sed opus esse, vt vtrisque in aliquo sit similis, eiusdem etiam sententiæ patet fuisse Galenum in lib. 2. de semine, vbi natorum similitudinem ad parentes ex membrorum formatione existere docet, nō ex iis quæ speciem constituunt,

sex. 8.

cap. 1.

sed ex differentiis quæ speciebus, seu magis singularibus accedunt, quod hic albus, niger alter, hic adunco, ille simo naso, ex iis inquam differentiis similitudines natorum desumi, eam verò similitudinē à materia, hoc est à menstruo procedere non posse probat, quoniam natos omnes similes matri esse oporteret, & patri neminem, cū tamen alterutris similes nasci videamus; non à semine tantum maris, quem solum ab ipso, non autem à fœmina effundi voluit Aristoteles, quia nunquā similes matri nascerentur, cum autē partus similes vtrisque nascentur, ex communi, quæ vtrisque inest causā, similes reddi necesse est, ex semine, nempe qui ab vtrisque emanat, ideò partum ei similem reddi, cuius vix formatrix in semine præualuerit; Galenus quamvis in hoc argumento multa exactè, quæ ego consulto omisi, tradiderit, non omnia tamen sicut nec Hippocrates examinavit, nec omnium rationem reddidit, cum nec causā, cur nonnunquam, neque patri, neque matri similes, sed maioribus suis nati euadant, attulerit, nec cur interdum, nec parentibus, nec maioribus similes nascentur, sed alienis & exteris, vt in proposita quæstione nos quærimus, & optamus inuenire ad turandam mulierum pudicitiam, quæ de adulterio arguendæ essent, si vera esset Hippocratis, ac Galeni opinio, vt natos alicui ex parentibus similes nasci oporteat, hanc Hippocratis sententiam Aristoteles confutauit in lib. 4. de gener. animal. & potissimum, quod ex eius relata causā, non possit fa-

fit facile explicari, cur fœmina quandoque fit patri, & mas matri similis, si enim eo quod patris semen superauit, mas gignitur, cur modo ipse masculus matri assimilatur, nec reddi ratio potest, cur nati maioribus similes sint, cum nihil seminis ab eis secesserit, duo tamē supponit Hippocrates, semen nempe fœminæ confluere ad generationem actiuè, & ipsum decidere ab vniuerso corpore, omnibusque totius particulis, quæ Aristoteles non admittit, qui in eam abiit sententiam, nonnunquam edi partus omnino & parentibus, ac prosapiæ dissimiles, cuius dissimilitudinis causam reiecit in quosdam generantium motus, qui cum nō soluuntur, siue nō impediuntur, similes partus procreantur ipsis generantibus, & eo perueniunt, quo à natura ordinati sunt, cum verò impediuntur, & eò non perueniunt, quo à natura constitutum est, dissimiles partus fieri; & ut Aristotelis dicta planius intelligantur, primo *lib. 4. de gen. animal. c. 3.* animaduertendū est, ipsum arbitrari, natorū aliquos generari parentibus similes, alios dissimiles, nōnullos patri, & alios matri cum toto corpore, tum verò partibus singulis, & parentibus magis quàm maioribus suis, & iis potius quàm quibuslibet, & mares potius patri, fœminę matri, alii nulli consanguineo similes, sed homini tantū, alii nequidē homini, sed iam mōstro: Quo igitur ad similitudinē, ac dissimilitudinē natorum ad parentes, ut causa ex Aristotele inueniatur, huius rei initia indagare debemus, sunt autem præcipuè id quod generat, non solum marem esse oportere,

sed hunc quoque marem nempe Socratem, aut Coriscum, hoc est marem ea forma, magnitudine, membrorum lineatura, habitu, quæ Socrati, Coriscoue insunt; Hinc profecto similitudinis initia ducuntur, nam cum facultatem habeat, quod generat tale quod generabit, quale ipsum est, quamobrem cum & generans homo sit, hominem certè procreabit, nec hominem solum, sed talem qualis erat qui genuit, nempe marem, nec solum marem, sed talem qualis erat qui genuit, nempe simo naso, cæsis oculis, & similibus, ita ut homo tria proponat generare, primo idem in specie, secundo idem in sexu, tertio idem in numero; cum igitur non soluuntur generantium motus, id quod gignitur, generanti simile euadit semper, maris mas, fœminæ fœmina, sed cum soluuntur, tunc dissimilitudo sequitur, sic Aristoteles, sed naturæ & generantium motus solui quid sit, minimè explicat; ego vero id esse censeo, ut tum solui dicantur generantium motus, cum in id cuius gratia ordinati sunt à natura, impedimento aliquo ferri non possunt, nec eo peruenire, hoc est generationis perfectum finem, quo generantium motus properant, attingere non possent; cur autem sic sæpè naturæ motus soluantur in causa est, quod omne agens à patiente in agendo reparitur, & ideo necessum quidem sit tanto agentis retundi motum, quanta videlicet vis fuerit patientis in agentem, interdum enim id usu venit, ut quod agit, magis patiatur, quam agat, cū agentis vis imbecilla, eius verò in quod agit, valida &

da & fortis fuerit, ita quod dicit Aristoteles, si motus eius, qui generat, solvatur in superiorum, atque maiorum à quibus prognati sumus, transitum fieri, hoc est aui, abau, & atau, maiorum enim propria, hoc est quæ in ipsis peculiares notæ sunt, ac delineationes in nepotum semine potentia insunt, in eo inquam semine, unde geniti sunt nepotes, ea causa est, cur interdum nepotes auis, non autem parentibus, qui eos generarunt, similes nascentur, quod parentis motus solutus sit, degeneravit autem in eum, qui aui est; est enim auis patri proximus, qui nepotem genuit, à quo non nihil in generantis semine proprium, ac peculiare deductum est, & in nepotis formam, ac substantiam translatum; Cur autem mares interdum similes sint matri, hanc vult Aristoteles esse causam, quod motus qui à matre est, superavit, & propterea genitus est mas, sed ob id matri non patri similis, quod motus qui à tali matre est, nempe Socrate, vel Corisco, non superarit, vel quod motus patris tanquam singularis in foetu defuerit, vicerit autem motus matris, qua talis est; eadem ratione foemina aliquando patrem referunt, quod motus qui à patre est, non ut mas est, sed ut talis mas superavit, & propterea foemella quidem genita est, quod motus is, qui à matre erat, superare non potuerit, similis autem patri effecta est filia, quod motus à tali parente pro membrorum, & corporis habitu superstes in conceptu fuerit. Ut autem similitudinum omnis exactè ratio teneatur, Aristoteles nonnulla proponit animaduer-

tenda, primum motus inesse alios potentia, alios actu; potentia quidem, vt in nepotibus maiorum vis, actu, vt in generante: Alterum quoties generationis motus soluantur, degenerare in oppositum, quod superatur, quæ causâ est, vt fœmina generetur; Tertium est, id quod soluitur transire in motum proximum, & si modicè solvatur motus, in propinquum, si magis in remotiorem fieri discessum, demum ita confundi, vt nemini quidē suorum similes nati fiant, sed commune tantum relinquatur, vt homo sit, nec tamen suorum quēpiam formā referat; cum igitur appareat ex relata hac ab Aristot. abditissima causâ dissimiles parētibus posse progigni filios, sequitur dissimilitudinem natorum haud posse mulierem de adulterio arguere, qui tamen Arist. duas alias dissimilitudinis natorū ad parētes causas cōmemorare videtur in lect. 10. Probl. variā sc. hominis in coitu apprehensionē, & imaginationē, cuius ratione variantur, & semina diuersas recipiendo impressiones, & coitum imperfectū, qui fit, & ratione frequentię, & ratione modi, quia homo, vt plurimū ad coitum se precipitat, ac furiosè accedit, nō obseruādo ea, quæ obseruare deberet, quærit ergo, cur proles cæterorū animalium magis quàm hominis suis parentibus similē gerat naturā, respōdet, quod homo vago varioq; plurimum animo in coitu est, prout autē pater, materq; in cōceptu fuerunt, ita partus euariant, cætera verò animantia, aut certè plurima rei tantum ipsi intendunt, totaq; sese veneri dedunt; addit etiā quod ob eam
auidi-

probl. 12.

auditatē minimè repleti magna ex parte patiuntur, eandem prorsus, & Plin. habuit sententiam, *li. 7. c. 12.* hausta enim imago, inquit, sub ipso conceptu similitudinum reputatio est; cogitatio enim vtriuslibet parentis animo subito transuolans effingere similitudinem existimatur, ideo plures in homine quàm in cæteris animantibus differentiæ, quoniam velocitas cogitationum, animiq; celeritas, & ingenii varietas multiformes formas imprimit, cùm in cæteris animantibus immobiles sint animi, & similes omnibus, singulisque in suo cuique genere. Quique ferè doctissimi viri & præsertim Quintilianus, Plutarchus, D. Augustinus, D. Hieronym. Cõciliator, ac Fernelius causam dissimilitudinis natorum ad parentes ascribunt ipsi vehementi, ac variæ imaginationi inter concipiendum, vel in toto formationis tempore, quæ dominatur formatrici naturali seminis, imperatque ei eo modo, quo inferiores potētia parent superioribus, & sic imprimitur potius idolum, seu effigies imagine vehementer cõprehensa, quàm paternū idolum in semine adseruatum, imaginatio enim est tãtæ efficacis, vt ad speciem imaginatam mutetur spiritus corporeus, qui ad testes foeminæ, ac vterum perueniens, sit veluti facultatis formatricis fundamentum & subiectum, qui postmodum iuxta imaginem imaginatiuæ impressam, fœtum efformare habet, eo quod sit maioris efficacis, quàm genitiuus spiritus, q̃ in semine paterno præfuerat, mouet enim potentiæ superiores infimas, & aliquando earum

actus potentius perficiunt, quàm ipsemet natura-
 rales, vt est videre in ira, timore, tristitia, ac cæte-
 ris animæ passionibus, quæ potentius, & effica-
 cius vniuersum corpus turbare habent, & humo-
 res vndiq; mouere, quàm ipsæ naturales; ex quo
 constat spiritum illum ab imaginatiua potentia
 prædicto modo motum efficacius suas exercere
 vires, & formatricis effigiem delineare, quàm ipsa
 formatiua, quæ ex parentis membrorum condi-
 tione prodierat, & in semine præfuerat, quod
 quidem exemplo mulieris albæ, quæ prolem ni-
 gram genuit, eo quod fixis oculis, intètoque ani-
 mo diu æthiopis imaginem comprehenderit, ex
 Quintiliano S. Hieron. probat, quâuis hoc Plu-
 tarcho ascribant aliqui, apud quem mihi non li-
 cuit legere, præsertim vbi de causis dissimilitudi-
 nis verba facit, qui sanctus Hieron. vnà cum diuo
 Augustino, idem magis roborant ex historia re-
 lata ab Hippocrate (quamuis in libris Hippocra-
 tis hodie non reperiatur) cuiusdam mulieris, quæ
 cum suspitione adulterii esset punienda; quod
 puerum summè decorum vtrique parenti, gene-
 rique dissimilem, peperisset, adinuenta monitu
 Hippocratis in cubiculo imagine, à suspitione
 eius sententia liberata est: Hinc Iacob gregem
 suum augere didicit, vt sacre testantur literæ,
 virgas amygdalinas variis coloribus incisas apud
 canales disponens, ad quos bibendi causa oues
 appellebant, vbi coeuntes illas conspicerent, &
 fœtus variorum colorum cõciperent, ex quibus,
 multisque aliis relatis historiis satis superque pa-
 ter

*in quest.
 in Genes.
 lib. 5. de
 plac. phil.
 t. 11. & 12.
 lib. 1.
 quest.
 sup. Ge-
 nes. c. 23.*

tet vim formæ, seu effigiei effectricem à cogitatione seu imaginatione gubernari, & duci frequenter, cuius ratione nati valde dissimiles parètibz, & toti generi procreari, & mulieres à calumnia impudiciæ vindicari possunt.

Quamplures alias quæstiones Iureconfulti agitant, & ad medicos deferunt, vt de caussariis, seu valetudinariis militibus, qui à laboribus militiæ, ac de aliis qui à muneribus publicis, vel itineribus faciendis solantur, de aëris corruptione, de morbis contagiosis, ac de testatium desipientia, quas quidem ex Hippocratis, ac Galeni, aliorumque medicorum doctrina, nec non ex sequentibus formulis quisque Neotericus medicus extricare nouerit.

FORMVLÆ QVÆDAM TESTIMONIORVM.

Adsit mihi Spiritus sancti virtus.

IAmpridem Dominus H. F. pharmacopola ex adnata in ceruice vesicæ caruncula, laborat quadam vrinæ suppressione, ac difficultate, cui affectioni cum opportuna auxilia non sint adhibita, in dies singulos augmentum sulcipit, ita vt vrina nunc nisi maximis conatibus, laboribus, & angustis, & nonnunquam mixta cruore excernatur: Quem morbum non solum atrocem, ac difficilem curatu, verum & periculosum esse arbitror, cum minetur perfectam, absolutamque

vrinæ retentionem, cuius ratione paruo cum negotio egri interitus subsequi potest: Quapropter opus est, vt quamprimum carnificem hunc morbum expellere, & profligare ipse studeat, quod tamen cū in carcere sit coniectus, ac detentus, præstare (vt opinor) minimè potest; & hæc quoniam vera sunt, requisitus, scriptis tradidi, & iudicio peritiorum medicorum subiicienda esse volui. Imole die Martis.

*Ita sentio ego Baptista Codronchius
Medicus Imolen.*

Adiuuet me Deus.

*lib. de su-
perfat. &
lib. 1. de
morb.
mal.*

MVlieres in violenta, & immatura fœtus emissionem magis periclitari, & maiora incommoda, ac mala subire, quàm in recto, ac naturali partu, Hippocrates, & experiēcia nos docuere, & propterea de abortientibus maiorem, quàm de parturientibus suscipiendam esse custodiam; cum autem D. M. quā ego in carceribus visitaui, quindecim ab hinc diebus, vt mihi retulit, trimestrem fœtum excreuerit, & propterea improspere, ac immodicè purgetur, quibusdam vterinis cruciatibus per intervalla angatur, nigra quædam macula in vniuersa cute exierint, & postea delituerint, & nonnunquam nõ leuiter febre laborare, ipsa fateatur, manifestum est, quod si in custodia detineatur, rectam & conuenientem non posse horum symptomatum suscipere curationem, & discrimen impendere, ne in deteriores incidat, quæ cum ex arte veritati innitantur, requisitus

scriptis

scriptis tradidi, ac subscripsi, iudicioque peritiorum subiicienda esse volui. Imolæ die, &c.

Ego Baptista Codronch.

*Spiritus sancti gratia illuminet sensus,
& corda nostra.*

DVodecima dies est, ex qua Illustris D. Eques B. F. cœpit laborare febre pestilenti, sub forma, ac typo duplicis tertianæ, cui etsi opportuna fuerint adhibita remedia, nihilominus ob sæuitiem morbi, ita omni spe recuperandæ pristinae valetudinis destitutus est, vt breui ipsum interitum esse existimem; Cum autem Illustris D. I. ægroti frater Imolam petierit, vt fratri pro amore quo ipsum prosequitur, in rebus cum spiritualibus, tum tēporaneis opem ferret, ex aëris, ac solis excellenti calore, nec nō ex equitatione, in oculorum inflammationem, ophthalmiam dictam, in quandamque totius spontaneam lassitudinem incidit, ita vt ni ab omni labore, itinere, atq; praua victus ratione prorsus se abstineat, dubitandū sit, & cum ratione, ne & ipse aliquo graui morbo corripiatur. Hæc quoniam, &c.

Ego Baptista Codronch.

Deo Optimo Maximo fauente.

CVM multis ab hinc mēsis Dominus G. O. Cachexia, morbo comitali, nec non graui, molestoque somno sit correptus, ita vt maiorem temporis partem in lectulo conterat, nunc adeò aucta sunt ista symptomata, vt facultates animales, memoratiua nempe, & imaginatiua etiā læ-

dantur, & cōtinuo in cubili esse cogatur, nec aliqua ratione domo exire valeat. *Quæ quoniā, &c.*
Ego B. Codronch.

Adsit mihi virtus Spiritus sancti.

CVM his diebus fuerim accersitus ad curationē Domini G. B. qui laborabat febre, dolore intenso capitis, atq; catharro, quas affectiones, vt pro virili profligare medicamento lenienti aluo lenita, sanguinem è vena interna dextri cubiti extrahere iussi, interim intentus humorum præparationi, symptomatumq; remissioni, quæ quāuis aliqua ex parte ablata sint, & ad declinationē tendant, cum tamen non sint ex toto profligata, nec humores adeò parati, vt pharmaco possint educi, opus est, vt in curatione progrediar, & egrotus ipse in quiete domi, & in recta victus ratione perseueret, alioqui de vita periclitari posset. *Hæc quoniam vera, &c.*

Ita sentio Ego B. Codronch. &c.

Benedictus Deus.

REquisiti à Reuerēdis. D. Antistite, nū iudicaremus Reuerendissimā dominationē suā posse munia Episcopalis officii prosequi absque manifesto suæ salutis periculo, & pro conscientia sentētiā nostram diceremus, volentes petitioni suæ (vt debemus) satisfacere, multis prius animaduertis, nempe dispositione præsentis mēbrorum principalium, ac ætate illius, nec non antea actis affectionibus, quibus per aliquot annos præfuimus in cura, & nūc existentibus, asserimus quod
stante

stante mala intemperie dictarum partium ætate iam 63. anni, & quod frequentibus, ac grauibz agitudinibus detineri solitus sit, ob assiduā animarum sollicitudinē, quodq; in præsens patiatur, vt etiam multis ab hinc annis, passionem hypochondriacam nunc in ipso cōfirmatam, & vertiginem, quę per interualla ipsum inuadit, & cōtinua destillatione à capite detineatur, asserimus in quā Reuerendissimam dominationē suam, non solū nouos & maiores, sed & cōsuetos episcopales subeundo labores non posse absq; euidenti discrimine vitæ suæ munus episcopatus exercere, & hæc pro veris medica assertione nos subsignati affirmamus, Deum solū, ac veritatem præ oculis habentes, saluo nihilominus saniori iudicio. Im. & c.

Ita sentio ego H. S. E. c.

Ita quoq; ego B. C. E. c.

Deus illuminatio mea, & salus mea.

Si magnæ, ac repentinae mutationes, præsertim æris in quo versamur, sanitatis amittendæ omnibus periculum afferūt, vt cū Hipp. & Galeno experientia docet, si continua longaq; equitatio vniuersum corpus laboriosè concutiat, dolores excitat, caput vehemēter offendit, aliaq; mala facere potest, cū Reuerendis. Pater A. C. cœnobita dominicanus iure hereditario cor, & ventriculum imbecilles, cutisque meatus satis apertos habeat, frequenter dolore capitis afficiatur, nec nō ex breui etiam itinere, ac equitatione febre corripitur (vt mihi relatum est) si longum iter conficeret, præsertim equis illis succussantibus meri-

*li. 6. epid.
com. 3.
tex. 27.*

toriiis, & ex hoc nostro salubri aëre, statim ad germanicum rigidum, ac asperum transitum faceret, inibi; commorari cogeretur, ipsum facillimè agrotaturū esse, discrimenq; vitæ manifestū subire, nec in regione illa pristina sanitate frui, cōsuetaq; munera obire posse censeo, & quoniam requisitus fui, vt pro conscientia sententiam meam dicerem, hæc libenter scriptis tradidi, & pro maiori robore sigillum meum apposui. Imolæ, &c.

Ego B. Codronch. Medicorum, ac Philosophorum Imolensium minimus.

Benedictus Deus, &c.

*lib. de su-
perstatat.
& lib. 1.
de mor.
mal.*

MVlieres in violenta, ac immatura fœtus emissionē magis periclitari, & maiora incommoda, ac mala subire, quàm in recto, ac naturali partu, Hipp. & experientia nos docuere, & propterea de abortiētibus maiorem, quàm de parturiētibus suscipiendā esse custodiam; cū autem D. Dominica H. quam ego in carceribus vidi, quindecim ab hinc diebus (vt mihi retulit) trimestrem fœtū excreuerit, improsper, ac immodice purgetur, quibusdam vterinis cruciatibus per interualla angatur, nigræ quædā maculæ in vniuersa cute exierint, & postea delituerint, & nonnunquā nō leuiter febre corripiatur, manifestū est, quod si in custodia detineatur, rectā & conuenientē minimè posse horū symptomatū suscipere curationē, & discrimen impendere, ne in deteriora incidat. Quæ cum arte veritati innitantur, requisitus scriptis tradidi, ac subscripsi. Imolæ Die, &c.

Ita ego sentio B. Codronch.

Deus

Deus illuminatio mea, &c.

Superioribus proximis mēſibus viſitaui I. de S. vnā ex puellis exorbatis in lectulo ægrotantē, quā aliæ Virgines morbo comitiali laborare exiſtimabant, motibus enim quibuſdā conuulſiuis, & præſertim brachiorū per interualla corripiebatur; quoniā vero deerant notæ, quæ morbum ſacrū ab antiquioribus vocatū, perpetuo cōcomitari cōſueuerunt, arbitratus ſum non leuibꝯ argumentis, ipſam vterina præſocatione moleſtari, ratione ſeminis putredine correpti, quæ affectio multis per me adhibitis remediis, tunc deſiit. An verò huiusmodi malū ortum ducat à ſolis cauſſis præter naturā vocatis (audio enim puellā nūc ſatis frequenter ab eiſdē ſymptomatibꝯ torqueri) vel à cauſſis vi dæmonū excitatis, aut illatis mediāte aliquo veneficio, tunc nō obſeruauī, nullumq; de eo morbo periculum feci, vi ipſam virginem ſua- ptè natura ad huiusmodi malum ſatis pronam, cognouerim. & hæc quoniam vera ſunt, &c.

Ita ego ſentio B. Codronch.

Spiritus ſancti gratia, &c.

Circà initium octobris præteriti ad curā P. C. vocatus, cū valida è capite deſtillatione vna cum frequenti expuitione, nec non moroſa tuffi, raucedine, & febricula quadā moleſtari reperio, & bis hoc anno grauiter ægrotāſſe audio, propterea muneri meo ſatisfacere optās, & ipſum à tot malis vindicare, & ab imminentibus maioris periculi à ſputo, nempe ſanguinis, ab empiemate, à phuſi, & conſimilibus præſeruare, longiori cura-

tionem, & optimis auxiliis ipsum subiiciendum esse
iudicaui, ex quo vniuersali totius corporis purga-
tione, cum per medicamenta, tum per sanguinis
missionem à venis sedis, nec non particulari affecti
capitis peracta, ad vlcus in brachio excitandum, &
diu seruandū, nec nō ad potum sarzæ periliæcum
rebus caput affectū, ac symptomata respiciētibus
deuentū est, in qua potatione seruata tenui, & ex-
tenuanti victus ratione (vt moris est) quā plurib⁹
diebus perseuerauit. Modo à me quæritur, nū cu-
ratus æger equitare, vel aliquod iter agere absq;
vitæ discrimine, nūc tēporis possit? cui interroga-
tioni p̄ parte negatiua respōdendū esse cēseo, nā
cū vires ex morbis antea actis, ex tot adhibitis re-
mediis, nec nō ex tenui iniūcta illi victus ratione
imbecilles admodū sint redditæ, cū caput nōdum
ex toto sit exsiccātū, & ad pristinū robur redactū,
ipsum à leui causā faciliter lēdi, & denuo agrota-
re, iudicandū est, nec vllō pacto durā, vel longam
equitationē absq; insigni ipsius sanitatis periculo
sustinere posse, & cum ex potu decoctionis sarzæ
porri, & meatus totius corporis ita patefacti sint,
ex præsenti aëris inclemētia debere quāplurimū
offendi, dubitandū esse minimē arbitror; Attamē
si lecticæ, vel carpenti copiā haberet, in quorum
vno vel altero perbelle clauso, blādē, & breui iti-
nere vehi posset, ipsum aliqua noxa effatu digna
affici haud posse, existima ē. & hæc sunt, quæ mi-
hi in hac re veritati cōsona censentur, omnia cen-
suræ doctiorū virorū libēter subiiciēs, Imole, &c.

Ita sentio ego B. Codronch.

F I N I S.

um et
pung
ngum
affet
tum,
circu
ecub
i, &
pluri
mū o
e ab
rog
co, i
tis r
atios
ōdur
dacti
grou
onga
ricul
s fati
ti fin
urim
cran
coru
en u
dgy
az u
a co
g. &
um

